

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Rigorózní práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Teologické nauky

Mgr. Jitka Říhová

**Pojetí víry ve vybraném díle některých autorů
spirituální poezie české katolické literatury 20. století**

Rigorózní práce

OLMOUC 2021

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

Ve Veselí nad Moravou dne 30. září 2021

Děkuji doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th. D., za odborné vedení a mnoho cenných rad a podnětů.

OBSAH

ÚVOD	6
I. ČESKÁ KATOLICKÁ LITERATURA 20. STOLETÍ	8
II. SPIRITUÁLNÍ POEZIE ČESKÉ KATOLICKÉ LITERATURY 20. STOLETÍ	12
III. POJETÍ VÍRY VE VYBRANÉM DÍLE NĚKTERÝCH AUTORŮ SPIRITUÁLNÍ POEZIE ČESKÉ KATOLICKÉ LITERATURY 20. STOLETÍ	17
III. 1. Jan Zahradníček	17
III. 2. Václav Renč	32
III. 3. Bohuslav Reynek	44
III. 4. Vladimír Vokolek	60
III. 5. Vladimír Holan	72
III. 6. Jiří Orten	86
ZÁVĚR	97
RESUMÉ	100
LITERATURA	102
SEZNAM ZKRATEK	110

ÚVOD

„Hospodin řekl Mojžíšovi: Jak dlouho mě bude tento lid znevažovat? Jak dlouho mi nebude věřit přes všechna znamení, která jsem uprostřed něho konal?“ (Nm 14, 11). Znamení všech znamení, znamení iniciační, znamení jesliček. Zrození Znamení.¹ Apoštolský list papeže Františka *Admirabile signum*² byl impulsem pro následující řádky, které nemají větší ambice než naději osvětlit bohatství, která jsou nám všem natolik vlastní, že jaksi zautomatizovala v naší přirozenosti.³

Metodologicky pracuji na způsob induktivního postupu s využitím narativní metody, jak je to vlastní oboru spirituální teologie a jak to odpovídá osvědčenému interdisciplinárnímu přístupu mezi teologií a teorií vědy či analýzy literárních textů. Tento přístup je zdůvodněn samotnými „klasiky“ teologického oboru spirituality (Joseph Guibert, Claude Bernard, Hans Urs von Balthasar, Joseph Ratzinger aj.). Předmětem mé práce není vyhodnocovat přístup těchto autorit oboru, ale využít ho pro účely mého bádání a představení konkrétního tématu.

Vystupuje nám v hraničních situacích: Ve vzácných okamžicích slavnostních příležitostí nebo v tichých zraněních všedního dne.⁴ „Kde tkví dodnes jako ryzí prostá forma předkládání krásy naší víry.“⁵ Znamení zrozené „útočištěm duše“⁶, obklopené čínorodým tichem. Ticho daru víry⁷, jenž nás činí bohatými. Mlčíme, ač bohatí v úplném smyslu slova promlouváme prostými činy. Promlouváme mlčíc staletími křesťanské tradice.⁸ Žijeme jednoduše v Bohu „Taková je naše víra, která se jeví podmínkou normálního života. Bez ní by se naše místo ve světě stalo čirou iluzí.“⁹ „Před jesličkami se mysl ráda vrací do dětských let, kdy se dychtivě čekalo, až začne jejich strojení. Tyto vzpomínky nás vždycky přivádějí k novému uvědomění si

¹ Srov. KKC, č. 539.

² Srov. FRANTIŠEK, 2019. *Admirabile signum* [online].

Dostupné z: <http://www.ofm.cz/2019/12/4/plne-zneni-dopisu-papeze-frantiska-o-vyznamu-a-hodnote-jeslicek>

³ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 24.

⁴ Srov. TAVEL, P. *Zmysel života podľa V. E. Frankla*. Bratislava: Iris, 2004, s. 51.

⁵ FRANTIŠEK, 2019. *Admirabile signum* [online].

Dostupné z: <http://www.ofm.cz/2019/12/4/plne-zneni-dopisu-papeze-frantiska-o-vyznamu-a-hodnote-jeslicek>

⁶ *Tamtéž*.

⁷ Srov. DV, čl. 4.

⁸ Srov. KKC, čl. 83.

⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Vědy – umění - náboženství. Protiklad nebo soulad?* Velehrad: Refugium, 2009, s. 17.

velkého daru, který jsme dostali tím, že nám byla předána víra.¹⁰ Víra je z naslouchání. Ze srdce vychází slovo, ne hlas. Proto buď člověk živým evangeliem.¹¹ Bůh totiž bere první místo v našem životě, nic méně. První místo setkání se Znaméním je také Pramenem: Jesličky jsou totiž „součástí něžného a náročného procesu předávání víry“¹². „Dej víry nám! Tvůj prst to vepsal sám do našich dějů. Jak křísí dílo Metodějů. Když národy se řítí do propasti, nedej urvat také naši vlasti! Dej, Pane, víry nám!“¹³ Lidský život se odvíjí mezi dvěma tajemstvími: neuchopitelným tajemstvím Boha a tajemstvím člověka. Ponoříme-li se do samotné smrti, kterou je podléhání času, zranitelnost, bolest, ztráta všech hodnot, lidských společenství, a nás samotných, zažijeme, jak obtéká člověka a vše, co má rád. Tato zkušenost v nás vyvolá naléhavou potřebu zakusit neproniknutelné světlo Boží jistoty, abychom v sobě objevili, a upevnili nespokojenost ze tmy tak, že se nám světlo evangelia stane potřebným právě tak jak vlastní dech. „Svým křtem vyměnil křesťan svoji svobodu za svobodu Kristovu. Je svobodný, protože Kristus je svrchovaně svobodný, ale už si nemůže vybrat: jiný „životní stav“ než je ten Kristův, jiné jednání než Kristovo, jiné smýšlení než Kristovo. Takový je stav živé víry. Víra je pro křesťana skutečností, kterou může jen přijmout.“¹⁴ Osobní víra není tudíž soukromou záležitostí jednotlivce.¹⁵ Člověk pak je nástrojem samého Boha, On jím pohybuje a jedná skrze svatou historii, historii církve. Křesťan v neustálém všeobjímajícím působení svatého Ducha jedná, a svatá církev ho nese.¹⁶ „Pokud je naše víra neslučitelná se současným životem, znamená to, že tato víra není tím, čím by měla být, že „nedrží krok s dobou“. Naše víra by z nás měla udělat ty nejmodernější lidi.“¹⁷ Z dnešního křesťanského prostředí živá víra zdánlivě mizí, a společenství se rozkládají. Vnitřní život se redukuje na jakési osobní zdokonalování. Všechny tyto zavádějící tendence kultu osobnosti tendence alespoň částečně ukazují na nezdravý vývoj „zevšednění“ či

¹⁰ FRANTIŠEK, 2019. *Admirabile signum* [online].

Dostupné z: <http://www.ofm.cz/2019/12/4/plne-zneni-dopisu-papeze-frantiska-o-vyznamu-a-hodnote-jeslicek>

¹¹ Srov. KKC, č. 1696.

¹² FRANTIŠEK, 2019. *Admirabile signum* [online].

Dostupné z: <http://www.ofm.cz/2019/12/4/plne-zneni-dopisu-papeze-frantiska-o-vyznamu-a-hodnote-jeslicek>

¹³ MAREK, P. – SOLDÁN, L. *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí*. Třebíč: Arca JiMfa, 1998, s. 32-33.

¹⁴ DELBRELOVÁ, M. *Člověk mezi vírou a ateismem*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, s. 132.

¹⁵ Srov. heslo „Víra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

¹⁶ Srov. GS, čl. 22.

¹⁷ DELBRELOVÁ, M. *Člověk mezi vírou a ateismem*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, s. 134.

„zautomatizování“ naší víry. Víra není poznamenána změnou, nevyvíjí se na rozdíl od věřícího. Nepotřebuje vylepšení věčný život, který nám zaručuje.¹⁸ Zachovává avšak naši svobodu, garantuje naše plné lidství se vším všudy (srov. 2 Kor 3, 17). Víra, kterou prožíváme, stává se přirozeným křesťanským svěděním. Je stále nutně jedna. Nikdy by však neměla sklouznout do uniformní klauzury. Neměnná a neotřesitelná, zároveň pohybující se v různosti.¹⁹ Duchovní lidé ideály dovedou vtělit.

I. ČESKÁ KATOLICKÁ LITERATURA 20. STOLETÍ

Česká katolická literatura ve 20. století je uměleckým sebevyjádřením katolického milieu, podobně formovaným během 19. století po celé Evropě, k procesu sekularizace.²⁰ Prostředí je ovlivněno třemi základními faktory: Stavem a vývojem katolické církve, teologie a spirituality. Kontextem náboženských a kulturních dějin, kde tendence směřuje k sekularizaci a modernizaci. Tématy převládajícími v katolické krásné literatuře i v myšlení této doby. Vztahem k demokracii, ale především k regionalismu a ruralismu. Literární vyjádření spirituální „čisté“ poezie sdělující niternou náboženskou zkušenost. Umělecké zachycení katolictví ve společnosti, jakož duchovního vývoje jednotlivce se takto pokouší formulovat vztah mezi teologií a morálkou na poli umělecké svobody.²¹ První polovina 20. století je „zlatým věkem“ katolické kultury. Vrcholem „Katolické obnovy“. Formuje se nová spiritualita „laiků“, jakýsi kánon osobností, jenž se kvalitou děl vymyká z katolické podřadnosti, a je doceněna jako legitimní součást celonárodních kulturních scén. Tito, v naprosté většině, laičtí katoličtí romantikové církev přijímají takovou, jaká je. Neproblematizují ani netematizují. Soustředí se o to více na intelektuální a umělecké pojednání náboženských otázek a pocitů, jež se dotýkají každého člověka. Dokonce toho, který se o církev jako strukturu nezajímá. To jeden z hlavních důvodů, proč se tvorba katolických romantiků stává populární mimo katolické prostředí. Prestiž katolicismu na veřejné scéně stoupá.²² Živena dynamickým napětím restauračních²³

¹⁸ Srov. KKC, č. 686.

¹⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 41.

²⁰ Srov. heslo „Sekularizace“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 299.

²¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 15.

²² Srov. KKC, č. 929.

²³ Srov. KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 479-480.

kněží s romantickým laikátem²⁴. V samém počátku katolické literatury v první polovině 19. století náleží česká země mezi obrozenecky laděné země. Čili národ, nikoli náboženství, je ústředním tématem. „Česká společnost zažívá spor o místo a charakter katolicismu a křesťanské politické strany na veřejné scéně, zápas o vztah k židovství i zápas mezi demokracií a autoritativním smýšlením.“²⁵ Do popředí se dostává nová osobnost katolického kulturního prostředí, po Josefu Florianovi otevírá velká témata Jaroslav Durych.²⁶ Tvorba většiny předních autorů české katolické literatury dvacátého století předpokládá pozitivní náboženské zaujetí čtenáře. Jednoduše, její kultovní postavy: Florian, Durych, Zahradníček i Čep jsou v úzkém vztahu s církevními a politickými konkréty. Stejnou přitažlivost ovšem bez ohledu na náboženské, církevní či politické názory čtenáře zaznamenává Deml a Reynek.²⁷

Během 19. století je česká katolická literatura záležitostí kněží. Podíváme-li se ale na katolickou literaturu v první republice, vidíme opačný obraz: Vůdčí osobnosti hlavního proudu jsou laici. Laici, kteří se chtějí angažovat v ryze katolickém teritoriu rovnocenně s Jakubem Demlem a Janem Dokulilem.²⁸ Moderní katolicismus musí být katolicismus věčný, římský, věrný tradici, mimo něhož není spásy.²⁹

Úsilí odstranit zaostávání za západní Evropou na půdě katolické literatury souvisela přirozeně se základními proudy českého literárního ladění 20. století. Nastupující generace mladých tvůrců odmítá didakticko-mravoučné veršování svých předchůdců.³⁰ Jak již bylo nastíněno, česká katolická literatura je fenomén literárně-sociologický, který vznikl v důsledku sekularizace menšiny katolického miliea. Je tudíž literaturou polemickou, opoziční. V Čechách proti sekularizované většině společnosti. Vůbec český literární vývoj je odlišný od zbytku Evropy, a to vzhledem k vnějším podmínkám. Evropský kánon katolické literatury je totiž výrazně frankocentrický. Česká literatura tento přejímá, a vytváří vlastní. Český katolický román je historický (Jaroslav Durych, Karel Schulz) nebo „venkovský“ (František Křelina). Neřeší jako poezie duchovní drama moderního člověka, který bojuje sám se sebou, se světem, ba i církví, jakkoli je věřena. A tato odvaha poezie odděluje ji od

²⁴ Srov. GS, čl. 43.

²⁵ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 168.

²⁶ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 169.

²⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 988.

²⁸ Srov. *Tamtéž*. s. 967.

²⁹ Srov. LG, čl. 14.

³⁰ Srov. MAREK, P. – SOLDÁN, L. *Karel Dostál-Lutinov bez mýtů, předsudků a iluzí*. Třebíč: Arca JiMfa, 1998, s. 37.

románu, který se omezil oslovit jiné než veskrze katolicky orientované čtenářské kruhy. V rámci již zmíněného katolického kulturního miliea přirozený vývoj sporu „moralistů“ a „liberálů“ bolševický puč roku 1948 zastavuje. A od roku 1989 se jakoby navazuje na vylíčení onoho velkého vnitřního dramatu. Dochází k jakémusi rozplynutí pevné pozice katolických literárních skupin. Náboženství jakožto velké téma jistě v české literatuře, jako i ve světové, zůstává, ale bere na sebe jiné formy.³¹ Tato komunita nežije nicméně mimo kontext dobové české kultury, a vytváří vazby s osobnostmi i jinak názorově orientovanými, které se oproti tomu nebrání katolíkům či náboženským tématům v svém díle.³² Krása formující stálý dialog a krása formována. Krása stvořená a tvořená. Ta, jež spoluhlívá, spolunaslouchá, spolucítí, spolupoznává.³³ Odlišně od francouzské a britské literatury se čeká katolická próza 20. století nezabývá teologickým trojlístkem víra, hřích, spása³⁴, ale potřebou vyjádřit konfrontaci víry se sekulární společností.³⁵ Okruh autorů ruralistických nebo také regionalistických líčí v zásadě spásu komunity se zachováním tradičních forem. Duchovní drama jednotlivce se odehrává vždy příkladově na pozadí pozitivního osudu kolektivu.³⁶ Jaroslav Durych usilující o konfrontaci hříchu a čistoty ve svém díle obnažuje svár duchovní reality a profánního života. Přitom nikdy nepodává „holou“³⁷ spásu, tedy zasazenou kořeny pevně v české scénérii. Přichází Jan Čep, který bez zbytečných křečí a zdviženého ukazováku kráčí od faktu k faktu přímo k jádru, k tajemství Prozřetelnosti. Prozřetelnosti, jež se nejlépe koncentruje právě v individuálním lidském osudu. To je ta věčnost ukrytá uprostřed bezpříznakového světa.³⁸ Dění v lidské duši. Všechno ostatní je tomuto procesu podřízeno. Čep chce zachytit jednotlivá dění, nikoli celé dějiny duše.³⁹ Nakonec všichni touží, třeba takto odlišnými způsoby o jediné potřebné: Pokládat nepřetržité otázky po cestách Prozřetelnosti během bludného lidského putování.⁴⁰ Vykreslují se nám zcela

³¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1337.

³² Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1336.

³³ Srov. RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 13.

³⁴ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 71.

³⁵ Srov. KKC, čl. 928.

³⁶ Srov. *Tamtéž*. s. 597.

³⁷ Srov. GS, čl. 14.

³⁸ ALTRICHTER, M. *Otec Špidlík mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 30.

³⁹ Srov. KKC, čl. 360.

⁴⁰ Srov. Jan 14, 6.

konkrétní lidské osudy, paralyzující přitažlivost hříchu⁴¹, etická dilemata, bezvýchodné situace. Tudíž duchovní realismus. „Nenasycuje a neuspokojuje duši, jestliže mnoho ví, nýbrž pociťuje-li a zakouší-li věci vnitřně.“⁴² Katolický román musí v jádru zůstat realistickým. Co nesmí je odpovídat na reálné otázky nereálnými, schematickými odpověďmi. Může tedy pracovat i s nadpřirozenými jevy, pokud jsou realistické.⁴³ Nelze z duchovního realismu vyjímát ani církve. Nesmí kromě líčení „mysteria iniquitatis mundi“, „tajemství ničemnosti světa“, zapomínat zobrazit mrtvolnost také uvnitř samotné církve.⁴⁴

Český katolický román zůstal umravněný, neřku-li přiškrcený někde za půli své cesty. Sice se, vlivem Florianovy Staré Říše, emancipoval od pouhé užitečnosti pojetí literatury, avšak vědomě či nevědomě se nesnažil otvírat otázky, na které by katechismové odpovědi nestačily. Přece ostrost stále hojněji překládaných děl evropského katolického románu do češtiny naráží na hranice, které jsou tradičně pro domácí katolickou veřejnost nepřekročitelné. Paradoxně roli třibíciho díla převzal na sebe historický román Karla Schulze *Kámen a bolest*. Pochopený jako podobenství o současném čase. „Ó stíne smrti, jimž se zastaví bída duše, zlo, jež v srdci tkvělo, ty léku poslední, když hrůza mučí!“⁴⁵ Román, především díky svému námětu, vyšel roku 1942, tedy v letech tuhého komunismu, a je výjimečným dílem české nejen katolické literatury. Ukazuje osobní zápas o duchovní podstatu celé renesanční doby v kontextu s reáliemi protektorátu. Jde zde o vztah umění a světa, estetiky a etiky, tvorby a náboženství. Kýžená duchovní obnova nepřichází z nové duchovnosti ani ze zbožštělé umělecké tvorby, ale jediné a zase jen z obyčejné církve.⁴⁶ Dílo je pravdivou oslavou chudoby. Sedíme v královské Pokladnici, ale proto, že naše srdce ztvrdla v kámen, nedokážeme vnímat vlastní bohatství (srov. např. Mk 10, 5). Dáváme se spoutat smrtelnými láskami, lichotkami pošetilců.⁴⁷ Oč snadnější je všechno očekávat v Bohu, zbavit se jednou provždy zbytečných cetek tohoto světa.⁴⁸ Osudový rok 1948 konečně katolické prostředí zakonzervoval. Následující léta byla

⁴¹ Srov. heslo „Dědičný hřích“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 58.

⁴² Srov. ŠPIDLÍK, T. *Otčenáš*. Velehrad: Refugium, 2017, s. 6.

⁴³ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1080.

⁴⁴ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1081.

⁴⁵ SCHULZ, K. *Kámen a bolest*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 11.

⁴⁶ Srov. LG, čl. 12.

⁴⁷ Srov. SHAKESPEARE, W. *Sonety*. Praha: BB art, 2001, 112.

⁴⁸ Srov. SV. IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní deník*. Body k volbě o chudobě domů v Tovaryšstvu Ježíšově. In: *Souborné dílo*. Olomouc: Refugium, 2005, 3, 3.

poznámenána předně zápasem o holé přežití, a vnášela do katolického společenství jiné otázky, než otázky po prohlubování především českého katolického románu.⁴⁹ A tak Čep nenechává dojít duchovní drama do hraničních poloh. Nenalezneme v domácké provincii takového tvrdého zoufalství, rouhání a temnoty jako například u francouzských či anglických klasiků žánru jako Mauriac či Greene. Všechno u nás, u Čepa je jakoby ztlumené, jakoby mimochodem. Tato „protojemná“ cesta je částečně daná cudností a obavou sestoupit do ještě hlubších hlubin lidské duše.⁵⁰

II. SPIRITUÁLNÍ POEZIE ČESKÉ KATOLICKÉ LITERATURY 20. STOLETÍ

První polovina 20. století se, ve vztahu náboženství a poezie, vyznačuje základními dvěma polohami. Toto platí jak na poli evropské, tak právě i české tvorby. Jedna poloha je explicitně náboženská. Zde téma a zpracování odpovídá plně katolickému učení. Autor otevřeně demonstruje vlastní církevní příslušnost.⁵¹ „Plnou svobodou církve je žít důvěrně s těmi, kdo tam v ní domov mají.“⁵² Druhá poloha odpovídá poezii libovolného tématu z per autorů vyznačujících se neosobním vztahem k církvi, přičemž jsou pokládáni implicitně za autory náboženské. A to ve smyslu čisté, spirituální poezie.⁵³ Právě označení tvorby jako spirituální⁵⁴ hraje na onom české poli poezie významnou roli. Opakovaně, a poněkud uměle katoličtí kritici vyvíjí snahy nahradit pojem „spirituální“ pojmem „katolický“. Důvodem tohoto úsilí je dosáhnout jakési obecnější přístupnosti katolické tvorby. Nejenže je tato snaha lichá, ale je mylná a zavádějící. Zdaleka ne každá spirituální poezie je katolická. A zdaleka ne každá katolická poezie je, či nutně musí být spirituální.⁵⁵ Spirituální literatura musí splňovat následující tři kritéria. Zaprvé je dedikována obecné literární veřejnosti, nikoli výhradně katolickému prostředí. Zadruhé je přijímána širokou literární veřejností jakožto soudobý agilní umělecký směr. A zatřetí je tvořena jak autory, kteří se sami definují katolíky, tak „nekatolíky“. Právě zmíněnou různorodost osobních

⁴⁹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1082.

⁵⁰ Srov. KKC, čl. 368.

⁵¹ Srov. LG, čl. 9.

⁵² ALTRICHTER, M. Vánoční cyklus. In: *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, XXXII.

⁵³ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 925.

⁵⁴ Srov. heslo „Náboženství“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 196.

⁵⁵ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 926.

ideových postojů autorů lze označit jako veskrze přínosnou.⁵⁶ Všechna tři uvedená kritéria konečně došla naplnění díky generaci básníků sklonku třicátých let, kdy tvorbu Halasovu, Holanovu, Zahradníčkovu, a později Renčovu a Reynkovu lze směle označit za spirituální poezii. Vzniká pozoruhodné a plodné nadkonfesní společenství. Můžeme pozorovat snahy ostentativně církevních autorů, například Zahradníčkovy, „své nekatolické literární druhy konvertovat“.⁵⁷ Tyto snahy jsou legitimní ve smyslu, že každý katolík má starost o spásu duší.⁵⁸ Tendence, předně uvnitř časopisu Tvar, který byl založen roku 1927 Bedřichem Fučíkem, a podporované českou katolickou obcí, vnímat podstatu poezie, čisté poezie obdobně jako mystický prožitek nabývají reálných kontur. Skutečné básnění je inspirované. „Odpověď najdeme v jednom výroku Dostojevského o kráse: *Zde bojuje ďábel s Bohem a bitevním polem je srdce lidí*. Proto posvěcuje také umělce a pravé umělecké dílo je i k posvěcení světa. Tímto způsobem máme chápat svou povinnost *řídít svět, vytvářet kulturu*, dávat všemu vyšší, duchovní smysl.“⁵⁹ Je tudíž ve skutečné poezii i prvek modlitby. Neuvěřitelná jednota: rytmický dech života, víry a umělecké tvorby.⁶⁰ Zahradníčkova starozákonní oslice (*Oslice Balaamova*, 1940) symbolizuje duchovní skutečnost mezi básníkem a jeho slovem. Že totiž se člověk může mýlit, ale jeho slovo nikoli. „Člověk chápe sám sebe jako slovo. Uchovává v paměti to Slovo, jímž byl stvořen.“⁶¹ Jakýmsi intimním a osobním způsobem chápe, že je osobou právě proto, že byl osloven. Člověk ví, že je něčím daleko větším, je víc než idea, produkt myšlení. Vědomí o sobě samém se stává nejsilnější v těch okamžicích, kdy poznává, že je obrazem. Proto jsou lidské dějiny poznamenány stálou snahou vyjádřit obrazem sám sebe, ono základní Slovo, které ho stvořilo. Je tu stálá dialektika mezi dvěma pokusy: vyjádřit obrazem sebe, a vyjádřit obrazem Boha.“⁶²

„Naše tvořivost je v tom, že zachytíme obraz, který se nám zjevuje. Je to opravdová tvorba, protože tak se tvoří, uskutečňuje a vyjadřuje ten, komu se obraz zjevuje. Proto ten, kdo si tvoří nezávisle jakýkoliv obraz, činí zadosť svým vlastním touhám, které nejsou ve vztahu ke Slovu Božímu, které jsou mimo Krista. Tím popírá vědomě nebo

⁵⁶ Srov. KKC, čl. 814.

⁵⁷ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 928.

⁵⁸ Srov. KKC, čl. 170.

⁵⁹ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 42.

⁶⁰ Srov. RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 9.

⁶¹ Srov. Jan 1, 1.

⁶² Srov. RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 17.

podvědomě, že jeho touhy může ukojit nebo přetvořit jenom Kristus.“⁶³ Jakoby proti své vůli jsou básníci nezdůvodněně nuceni říkat věci, které nesouzní přímo s jejich osobním přesvědčením (srov. Lk 12 12).⁶⁴ Pakliže mluvíme o spirituální literatuře, nasnadě právě ono mimoideově čisté, duchovní slovo básníkovo směřuje správným, posvěcujícím směrem. „Je to jistě proto, že próza přirozeně tíhne k věčnosti“⁶⁵, zatímco poezie (nad)přirozeně táhne k věčnosti. „Na jaře spěchá básník / teplou zem / vlhkými ústy políbit / Prý aby mohlo se / jaro znovu narodit/a minulo co minulo. /A vlož nám Pane do úst slovo / a nech nás Pane slovo / vyslovit“⁶⁶ S cejchem trvalé duchovní podstaty se, v průběhu jediného desetiletí, spirituální poezie pozoruhodně dynamicky přelévá českou katolickou literaturou ve čtyřech vlnách. Vlna první, vlna poezie smrti, ticha a času (1930–1932) reflektuje úzkost a hrůzu z chaotického a nelidského světa. Hlavními motivy jsou nicota, otázka po věčnosti a po smyslu života.⁶⁷ Tento realistický pohled na svět má mnoho společného s katolicismem. Vездеjší svět je stejně bezvýchodný jako temná fáze „via negativa“ katolických mystiků, která se zlomí, a do světla dál vede „via purgativa“. Je přirozené duši, již dominuje velká touha a láska, jakou byli všichni mystičtí autoři obdarováni, zachvácení, že lépe vyjadřuje své pocity jazykem poezie, něžným, hladkým a intimním, nežli prózou.⁶⁸ Temná výmalba vездеjšího světa je podnětem k hledání světa jiného, ke konverzi. „Touha mluvit s lidmi a s Bohem upřímně a nestrojeně je jistě jedna z velkých pozitivních hodnot dneška. Je třeba ji umět využít k dobru svému i k dobru celé církve. Je to tedy i poslání naše. Naučit sebe i jiné se modlit zcela upřímně. Buďme si jisti, že je to poselství důležité, že tu jde o dílo, které může změnit tvářnost země. Vždyť budoucnost církve i štěstí jednotlivců závisí na modlitbě. Zasloužili bychom si, říká svatý farář z Arsu, abychom se už nesměli modlit. Bůh však ve své lásce nám dovolil, že s ním mluvit smíme.“⁶⁹ Cesta spirituální poezí k obrácení je rovnovážná, nepotkáváme „buď, a „nebo“, ale už samo svědectví o temnotě je duchovním postojem.⁷⁰ Už položení otázky po smyslu je

⁶³ RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 19.

⁶⁴ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 929.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 929.

⁶⁶ HAVEL, P. Post scriptum. In: HALBERTŠTÁT, J. *Stavitelé chrámu poezie*. Praha: Krigl, 2010, s. 65.

⁶⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 930.

⁶⁸ Srov. heslo „Úvod do studia jazyka mystiky“ In: ELIADE, M. a kol. *Encyklopedie mystiky I*. Praha: Argo, 2000, s. 41.

⁶⁹ ŠPIDLÍK, T. *Otčenáš*. Velehrad: Refugium, 2017, s. 9.

⁷⁰ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 24.

kladnou odpovědí. Už vyjádření samé vlastní bezmoci je vyznáním Boha.⁷¹ „Náš život se odehrává mezi dvěma tajemstvími: neproniknutelným tajemstvím Boha a tajemstvím člověka. Musíme se ponořit do smrti, kterou je podléhání času, křehkost, bolest, rozklad všech hodnot, lidských společenství, i nás samotných, jež obklopuje člověka i vše, co má rád. Na druhé straně je třeba také zakusit neproniknutelný svět Boží jistoty, abychom v sobě objevili takový strach ze tmy, že se nám světlo evangelia stane nutnějším než chléb. Teprve když si uvědomíme, že jsme ztraceni, pocítíme touhu po spáse.“⁷² Krásně to vyjadřuje Weinerovo dílo, ve kterém temno a světlo nestojí proti sobě, ve kterém tma je touhou po světle. „K Bohu lze dospět jedině důsledným zoufalstvím.“⁷³ On popsal zřejmě pocit, který sdíleli mnozí z generace „poezie smrti“, že totiž věří v Boha transcendentního, jenž do něho vidí, tudíž nepotřebuje symbolických projevů. Jinak že je ovšem křesťanem, ne-li katolíkem.⁷⁴ Vlna druhá, vlna poezie přitakání (1933–1935) přináší projasnění a pocit jistoty z předchozí cesty úzkostmi zmítané básníkovi duše. Začíná kráčet „ke světlu“, vypovídá nábožensky pozitivně.⁷⁵ „Z této touhy po zajištěnosti a ochraně vyvěrá pak podle Freuda i *iluzorní* povaha náboženství. Budiž jasno: nikoliv mylná, nýbrž iluzorní povaha, protože iluze je něco víc než pouhý omyl. Omyl je jen nedostatek pravdy a nic jiného. Iluze je však cosi jako kondenzovaná touha.“⁷⁶ Touha přiřazující k temnému světu světlý bod neboli Boha. Vyloučením náboženství se evropská mentalita spontánně navrácí ke mentalitě starořecké, obnovené Descartem: vyjít z jasného pojmu, uznaného všemi, a uzákonit jej jako povinnou normu jednání. A nějakým způsobem poté se tu musí najít místo i pro osobní svobodu, na omezených „parcelách“, které se jí vyhradí. Dodnes takové myšlení zůstává ideálem demokratického laického státu a na poli myšlení tzv. vědeckého světového názoru, který respektuje nedokazatelná tvrzení jenom jako čisté osobní názory. K těm ovšem patří i křesťanské zjevení.⁷⁷ Vlna třetí, vlna poezie svatováclavské (1936–1940) zavádí nové téma: ohrožení a ponížení české země. Zní v patosu, bojovném či ztišeném. Zní hymnem, žalmem a modlitbou. Svatý Václav coby vůdce národa více či

⁷¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 931.

⁷² DELBRELOVÁ, M. *Člověk mezi vírou a ateismem*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, s. 44.

⁷³ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 932.

⁷⁴ Srov. KKC, čl. 838.

⁷⁵ Srov. Jan 12, 36.

⁷⁶ ŠKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 66.

⁷⁷ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 26.

méně stmeluje v souznění, a s náladou celé společnosti básníky prvních dvou vln spirituální poezie s autory „nenáboženskými“, a společně se obrací s pocity bolesti a naděje k symbolům národní křesťanské tradice.⁷⁸ Pro národy, zvláště malé, které žijí na rozhraní velkých, je velmi užitečné zpytovat vlastní identitu a kulturu, ze které kdo vyšel.⁷⁹ Těžiště spirituální poezie se přesouvá přesto *Pečetním prstenem* (1941) Josefa Palivce od kolektivního dialogu „Bůh a země“ k individuálnímu dramatu „Bůh a duše“.⁸⁰ Duše zde zápasí o záchranu, o spásu. „Sekularizovaný svět sice ztratil zájem o tajemství mystiky a náboženství, ale objevil nové tajemství, tj. člověka samého. Ve snaze o novou společnost začíná subtilnější zápas: idealistické sociologie a tajemné antropologie svobody.“⁸¹ Ale konečně vlna čtvrtá, vlna poezie nahého člověka (1941–1942) naplňuje tento boj o záchranu, o spásu duše. „Lidská osoba, obdařená duchovou duší, rozumem a vůlí, je už od svého početí zaměřena k Bohu a určena k věčné blaženosti. Směřuje ke své dokonalosti, když hledá a miluje pravdu a dobro.“⁸² Ztracený člověk pluje v chaosu čtvrté vlny hledajíc pevný břeh v náboženské víře především proto, aby se vymanil existenciální krizi. „Nejzávažnější problémy člověka, smrt a Bůh, nahrazovaly se padělkami, nechceme-li říci, že se řešily takřka infantilně bláhovým způsobem.“⁸³ Najednou Bůh působí obrat i v srdcích „nevěřících“. Pro jedny je pevným bodem, jiní ho vytrvale hledají. Tento Bůh-krása, tento Bůh-obraz,⁸⁴ tento Bůh-cit stává se, a je absolutním vzorcem dokonalosti. Jediný, a neměnný (srov. Žl 142, 6).⁸⁵ Čtvrtá vlna spirituální poezie je charakteristická převahou židovských básníků. Tyto k již zmíněné „existenciální“ poloze připravila jak jejich staletá duchovní tradice, tak rozjitřené nacistické ohrožení. Nejvíce nábožensky orientovaný její představitel je Jiří Orten. Ten jde cestou za člověkem, cestou prostou. Oprostit se na kost až k bezbrannosti. Poslední vlna spirituální poezie kulminuje. Od roku 1945 se valná část české veřejnosti upíná

⁷⁸ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 934.

⁷⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednoty nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 6.

⁸⁰ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 937.

⁸¹ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednoty nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 29.

⁸² KKC, čl. 1711.

⁸³ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 937.

⁸⁴ „Vrchol krásy spočívá ve zjeveném novozákonním Obrazu.“ RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 16.

⁸⁵ Srov. BIČ, M. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, s. 99.

jinam než k Bohu nebo svatému Václavu, ke světskému řešení krize.⁸⁶ Katolickou poezii však již nelze označit za poezii „spirituální“. Neplní totiž její základní kritéria: veřejností není již přijímána za legitimní součást národní literatury, nemá společná témata ani nálady s „nekatolickými“ autory.⁸⁷ Tak zůstávají autoři spirituální poezie od roku 1930 do roku 1945 těmi, kteří „v řadě“ postupují jako oddaní katolíci (Zahradníček, Renč), o „samotě“ stojící integrální katolíci (Reynek, Vokolek), a ti, kteří „přichází od daleka“, a nejsou vyhraněnými katolíky (Holan, Orten).

III POJETÍ VÍRY VE VYBRANÉM DÍLE NĚKTERÝCH AUTORŮ SPIRITUÁLNÍ POEZIE ČESKÉ KATOLICKÉ LITERATURY 20. STOLETÍ

III. 1. Jan Zahradníček

Opravdový básník vyhraněného charakteru, Jan Zahradníček (1905–1960) jako žádný z jeho básnických druhů dokázal propojit tvorbu s osobností. Tato výjimečnost spočívá v přirozeném prožívání vlastního osudu. Jeho život začíná tělesným zmrzačením, pokračuje uvězněním, a končí otravou jeho nejbližších. Všechny tyto tragické události vykreslily Jana Zahradníčka do kanonického obrazu českého katolicismu. Klade velký důraz na přímo církevní rozměr díla. „Teď srpnové vůně zralosti prostupují tvůj prostor, / ty, zázračné nasycení tisíců,⁸⁸ Dome Chleba⁸⁹ teď pustý“ nepřetržitě Zdravas za Zdravasem, jak hejna racků, / vznášejí se ze všech stran modrem radosti k Hvězdě mořské⁹⁰ / Vždycky a všude kdosi prosí, kdosi dík vzdává a to je Církev / ta každou chvíli začínající slavnost, jež konce nemá / A to je Církev přesahující všechny hranice, všechny břehy / I nejvzdálenější hvězda pod její klenbou chvěje se / a člověk osamělý když ruce spíná / jejím tichem je obklopován / její dech sdílí se s dechem jeho. Jaký div, jaký div / že srdce vězňů za sedmerým zdívkem, za

⁸⁶ „Co se dnes formuluje ve formě radikálního principu: státní společnost je v podstatě laická, náboženství ať si každý praktikuje ve svém soukromí!“ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 18.

⁸⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 942.

⁸⁸ Srov. Mk 8, 19.

⁸⁹ „V hebrejštině Bet-lechem znamená „dům chleba“. PACOMIO, L. – VANETTI, P. *Malý biblický atlas*. Praha: Portál, 1992, s. 51.

⁹⁰ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 587.

sedmerou mříží / jsou svobodná a povívají co korouhve vánkem / při eucharistickém průvodu ulicemi měst budoucnosti / Jaký div, že biskupové, kněží a jáhni / nešlapou svůj těžký kruh žalární v hábitech hanby / ale oděni v oslňující hvězdný třpyt její slávy / v třpyt světla slávy / Nenávistí neudusí, peklem ji neudupou / Je vždycky... Je všude...⁹¹ Z tragického životního pocitu ke konverzi rozervancovy obrací se Zahradníček z hlubin zoufalství k Bohu coby zdroji jistoty.⁹² „Ta dávná tma z níž stoupají má slova / když od večera k večeru jsem sám / když pod víčky mi vzplane do nachova / a za smrtí se náhle ocitám / Ach za smrtí tou starší sestrou spánku / jež jako hrob je plna života⁹³ / nosím ji v sobě hrob tu mlčenlivou schránku / z níž zřídlo hvězd mi do snů klokotá / jak žijou smrt a zdraví v chorobách / a jako cestu pod smysly a šerem / již do srdce mi stoupá tichý Bůh.“⁹⁴ Samota autorova otevírá se do setkání s Bohem, a to s Bohem těch prvotně vyhoštěných. V setkání s Osudem se smutek mění k „smutku radostnému. „Zde ještě boj,⁹⁵ zde ještě břímě / dnů tvrdších nad zařatou pěst / Ale snad mrtvý některý / svým světlem přimluvil se za mne,⁹⁶ / ale snad zvonů údery / začaly bušit na tmy klamné, / svět z těchto míst až v Getsemane⁹⁷ / se krušně rozstoupil a cesta má / dál vedla k řece spěchající / a ve spěchu, jenž neustane, / v nesmírné prázdno před námi / a za prázdnom v tvář⁹⁸ jitrně bdící / na konci dní a ještě dál, / v tvář podobnou mé vlasti příští,⁹⁹ / pro niž se vítr rozplakal, / pro niž se vlna o břeh tříští.“¹⁰⁰ Básník se vydává na odvážnou cestu ze tmy ke světlu. „Jsa chráněn chránil jsem, jsa nesen, v snu svém dítě / ve výši srdce svého nesl jsem.¹⁰¹ Sklíčenost zrna klíčího uvnitř cítě / čist prodrat jsem se toužil vzhůru za světlem, / jen jeden únik zbyl a břímě mé, chléb dítě, / na srdce zdvihlo mně, já procit jsem.“¹⁰² Temnota osamocení vychází k oslavné souvztažnosti všeho a všech. „Společenství živých, mrtvých a nenarozených“ přechází z nekonečnosti utrpení

⁹¹ ZAHRADNÍČEK, J. *Čtyři léta*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 16-18.

⁹² Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 946.

⁹³ Srov. Lk 24, 5.

⁹⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, s. 22.

⁹⁵ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 35, 1.

⁹⁶ Srov. KKC, č. 958.

⁹⁷ Srov. Mk 14, 32.

⁹⁸ „Vrchol krásy spočívá ve zjeveném novozákonním Obrazu.“ RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 16.

⁹⁹ Srov. Iz 66, 22.

¹⁰⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 58-59.

¹⁰¹ Srov. KKC, č. 1948.

¹⁰² ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 57.

v radostnou jistotu.¹⁰³ „Spíš spočítal by v moři písek / než zbloudění tvá zpozdilá. Však odpouštím¹⁰⁴ - / A růže ran mých k nebi pníce / hlouběji prosí roubovat, / když přijímám tě v zřítelnice, / v svých oči rozsvícený sad, / kde není zim a za vodami / mých slz budeme sloužit sami, / sloužíce budem kralovat (srov. Mt 14, 43).“¹⁰⁵ Zahradníčková cesta ke světlu vede skrze všední věci, skrze vyjití ze sebe.¹⁰⁶ Vychází k pojmenované krajině, ke světlu. „Svět prochází jeho tělem a to ho osvobozuje.“¹⁰⁷ „Znamenám vším krajinu za krajinou, / za dveřmi dveře otvírám a jdu, / dokud mé oči, těžké, nespočinou / v pohledu tvém jak osud v osudu.“¹⁰⁸ Zahradníček nezůstává, na rozdíl od Březiny, „soukromým“ mystikem, ale se naplno vyznáním své víry identifikuje s církví. S církví katolickou, s církví viditelnou.¹⁰⁹ „Zastudí voda kropenky a kroky váhající / práh překročí, kde soumrak přeje svíci / a ticho zvonkům tvým - / Všemocná prosící, přibojem prudkým vzedmi / nám srdce pro chvíli, když venku supy sedmi¹¹⁰ / zlověst kroužit zřím. / Když venku mrak a mrak se hlasem bouře smluví, / nechť vejdemo v ten zástup bez obuvi, / v ten šepot bez lhářů, / nechť slib tvůj slyšíme, jímž nebesa se pění, / o lačných nasycení, o nízkých povýšení, / ty hvězdo rybářů.¹¹¹ / Ty víčky oči všech zdvižená nad úhonu, / sled pádu prvního v prasknutí skel a zvonů / zde prstem krásy ztlum, / žaláře zotvírej a z lesů zabloudění, / ty smutných potěšení, ty chorých uzdravení, přej návrat poutníkům. / Ty propasti zde mezi rukou mou a vínem, / propasti mezi skutkem mým a v světě jiném / přelitím milosti, / poslušnost vnukni drsným synům tíže,¹¹² / v níž řeky spěchají a ptáci letí níže / nad rájem nutnosti¹¹³.“¹¹⁴ Zde od městského ruchu osvobozený katolicismus prožívaný v osvobodivé krajině moravské vesnice dává svými svátky a slavnostmi básníkově víře pevnou půdu. „K čemu tvé mříže a trezory s bohatstvím uzamčeným, / když kdosi tenký a průsvitný jak oplatka chleba¹¹⁵ / pronikne za

¹⁰³ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 947.

¹⁰⁴ Srov. Mt 18, 21-22.

¹⁰⁵ ZAHRADNÍČEK, J. *Pod bičem milostným*. Praha: Vyšehrad, 2007, s. 33.

¹⁰⁶ „Svobodně tvoříme sami svou osobu a skrze ni i celý svět.“ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 41.

¹⁰⁷ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 947.

¹⁰⁸ ZAHRADNÍČEK, J. *Pod bičem milostným*. Praha: Vyšehrad, 2007, s. 43.

¹⁰⁹ Srov. GS, čl. 22.

¹¹⁰ Srov. Lk 2, 35.

¹¹¹ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 95.

¹¹² Srov. Jan 19, 26.

¹¹³ Srov. Gn 3, 17.

¹¹⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 47.

¹¹⁵ Srov. KKC, č. 1339.

všechny stěny a tváře srdce, / do všech pokladen, sklepů a skladišť a věznic,¹¹⁶ / když mezi svými soudy a bankami kostely trpíš / a dosud se nenašly dveře, za kterými / je možno se skrýti před úžehem svatostánků.¹¹⁷ Těch zástupů, nebýt tvých hladových, unavených / a čekajících už jenom na zázrak nasycení / rybami dvěma a patero chleby¹¹⁸, že opona tmy jejich praskne až teprv v jas nahého Krista.¹¹⁹ Neznajíc hodiny pospícháš od vánoc k velikonocům, / od jesliček k neděli palem a úzkostem Getsemane. / pro jeho zápas dost místa i v parcích a zahradách tvých / pro křížovou cestu tvé třídy dost dlouhé, tvůj / kámen dost tvrdý / pro upadnutí, ó Kriste, jenž v pohledech slepců¹²⁰ / už stoupáš nad křestními vodami oceánů, jenž denně / dárce dechu a chleba co bezbranná žertva se chvěješ / pod prsty kněze, jenž na pospas zubům se kladeš / nad výheň srdcí čistých i brutálně šlehajících. Dozněl třesk rozhořčení a ticho se modlilo s tichem / za bystřinu života dmoucí se k zornicím našim. / Snad podoben slepcům tvým nevida viděl jsem přece, ruce dvě probodené, a vrtkavé zástupy tvoje / po křížovatkách, mostech a parcích, kde zpívali / kosi, / zvonivě rozproudily se vstříc náruči této, / již uniknout nebylo možno, jak nelze / uniknout smrti, jak nelze uniknout lásce.¹²¹ Tak rurální zkušenost venkovská uzemňuje Zahradníčkovu víru.¹²² „Kde oči vzhůru zdvíhal jsem, i srdce, hlas a ruce,¹²³ / kde bděla mladost má a stáří sklánělo se k hlínám.“¹²⁴ V Zahradníčkově sluncem zalité tvorbě pozemské a nebeské stojí vedle sebe. Básně o pozemských skutečnostech přímo odkazují ke skutečnostem náboženským. „Do srdcí nám prší jak do odrytých hnízd.“¹²⁵ Básník oslavuje prostou vírou prosté věci. „A tobě, cesto, aby ses vinula mezi slovy / otevřená, svobodná, královská / k studnicím ráje, byste vzala mne s sebou¹²⁶ / V každičkém stéble se tetelím ztišen a nářek můj / z vás, nástroje zřidel a větví a ticha, se linouti bude / v plameni láska, má a bohatství mnohé / z pokladů prázdná plyne mně.“¹²⁷ Zároveň při oslavě věcí nebeských rozeznává se v hymnických litaniích. „Zas obět' chleba a vína se zdvíhá za farností farnost / a

¹¹⁶ Srov. Zj 2, 23.

¹¹⁷ Srov. KKC, č. 1379.

¹¹⁸ Srov. Mt 14, 19.

¹¹⁹ Srov. Mt 27, 51.

¹²⁰ Srov. Jan 9, 5.

¹²¹ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 62-63.

¹²² Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 947.

¹²³ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 78.

¹²⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 21.

¹²⁵ ZAHRADNÍČEK, J. *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, s. 18.

¹²⁶ Srov. 1 Jan 3, 2.

¹²⁷ ZAHRADNÍČEK, J. *Jeřáby*. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 70-71.

vzcházejí z kolébek vojáci vévody tvého, / Václava svatého, zbrojíře blesků, jenž krví svou / učiniv výkup / celou tě s řekami, městy a pozemky v držení má teď, / celou tě za sebou táhne k dnům plnosti, soudu / a vyrovnání, / a ze všech osad a městeček po cestách svateb a svátků, / po cestách vánoc a velkonoc synové tvoji, / rodáci zapomenutí i padlí a nezvěstní z bojišť, / nemluvnátko, jež mihlo se zemí jak stín včelky¹²⁸ Autor se dává plně do služeb národa a církve. Chváleni jsou čeští světcí, ochránci ohroženého národa. Chválena je církev jako dárkyně, a existenciální smysl národa samého.¹²⁹ „Šťasten, kdo jablka svá sklídlil za pohody, / v průvanu mlatu svého zvažil zrna zisk, / kdo za přátele měl jas dne a vlhlost vody / a pečeť práce své v tvář času vtisk. Svůj počet vydáme jak réva hrozen pod lisem lásky píseň k nebi sténá / z drcených zástupů, v nichž místo mám i já.“¹³⁰ Básníková příslušnost k církvi¹³¹ je dobře čitelná z následujících veršů: „Dle chleba lámání zde pravdu poznáváje / nesmířen k smíru tíhnul jsem, jenž zdaleka je.¹³² Zahradníčkův zápal pro katolické příslušenství, oddanost církvi i národu přechází ovšem k jisté, někdy až téměř plytké, stranickosti. Dokazují to výmluvně tato slova: „Jemnost sil obrodných mě prudkostí svou zmučí, / tvrdost mou rozemne. Milostí strašlivou rozeznám v střepu mnohém / přijmu svůj kříž.¹³³ / Přijmu a políbím, jak líbá se jen země, / nám slíbená, nám daná před rájem, / kde sestru v tobě já, ty bratra ve mně / najdeme navzájem.“¹³⁴ Víra Zahradníčková nadále však zde zápasí se zlem a se světem, s nelidskostí a bezbožností. Její svědectví dostává ovšem nový nádech, a to apokalyptický. Čtyřicátá léta odhalila bezmoc církve a celého světa vůči nacismu i komunismu. A tak se katoličtí autoři vrací k La Salettě¹³⁵ „Zas berla a prsten – klenoty vylovené / ze stříbrného ponoru víry nepřetržitě křišťálové¹³⁶ Nikdo se neschová v domech vystavěných na písku nejistot / co se žulově tváří, nikdo si neobleče více / než půli pláště, kterou dal mrznoucímu¹³⁷ / Připravte se! Pečeť slunce – Eucharistie nepřijímaná / mrazivě praží. Zbudou jen kosti a plamen Ducha /

¹²⁸ Srov. Lk 2, 7.

¹²⁹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 949.

¹³⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 25.

¹³¹ Srov. KKC, č. 737.

¹³² ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 9.

¹³³ Srov. Mk 8, 34.

¹³⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Pod bičem milostným*. Praha: Vyšehrad, 2007, s. 7-8.

¹³⁵ „Život od výročí k výročí je jedním z příznaků vzpomínkového restauračního katolicismu.“ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 950.

¹³⁶ Srov. LG, čl. 2.

¹³⁷ Srov. Mt 19, 21.

svinující se v podobu Růže prvotné / Zbude jen nářek po pravdě zavržené¹³⁸
Zahradníček je zděšen sekularizací moderního světa. „Základní problém celé Evropy – stálé balancování mezi dvěma extrémů: více svobody nebo více pořádku, nikdy se však nenalezne správný střed a kdyby se i našel, je vždycky omezením dvou základních lidských požadavků: plné svobody a dokonalého pořádku. Kristus, který slibuje lidem obojí, nemá v tomto světě místo.“¹³⁹ Selhalo všechno, i naděje je bezzubá. Nezbyvá než „pasivní“ víra, že Bůh zasáhne dokud není pozdě. „Zatímco já jsem odcházel nesa na ramenou to nesmírné břímě / odkrývající prázdno, za kterým čekal Bůh / za kterým čekal Bůh“¹⁴⁰ Tato zdánlivě nesmyslná skutečnost, která mě obklopuje jako jedna nezměrná bažina, musí mít nějaký smysl, protože je to On, kdo ji tvoří tím, že ji myslí, a kdo ji myslí tak, že ji tím i tvoří, mne samého v to počítaje.“¹⁴¹ Taková nezměrná jistota je víra Zahradníčkova. Právě v ní cítí se ukotven, a cítí se být doma. „Jak Bohu / nesmírně mi záleží na tom / abys přišel a zkusil to ještě jednou / s životem / když nám se to málem nezdařilo / a jak trosečníci vyhlížíme netrpělivě / až vystoupíš z temného brodu vod matečných / tak plničky budoucnosti. Ponesesh své jméno, které tě přetrvá / a kterým budeš jednou zavolán / ponesesh si domovské právo ráje¹⁴² / do všech svých dní / Čekají na tebe, čekají na člověka / neb více než potopy a více než ocel kutá / nohy dětské jak nohy apoštolů¹⁴³ / tvář země hnětou / k podobě nové,¹⁴⁴ po níž se stýská všem“¹⁴⁵ Jediná šance, jediná možnost, jak se uzdravit, je pokorný návrat „dozadu“ ke kořenům. Hluboko, až k „dětskému“ náboženství laselettských pasáček.¹⁴⁶ „Z nichž tak rády tak rády tekly by slzy lítosti / pro ztracenou nevinnost dětských očí / A čem jiném víc měli byste lačněti / než po čistotě otevírajících se květenství? / Jako byste nevěděli že jenom pro děti / jsou uschována nejkrásnější tajemství¹⁴⁷ / Ale utište se neboť bez pádu andělů / neznali byste krásy padajícího listí¹⁴⁸ / a nikdy byste neznali bez žalu / o žhavém

¹³⁸ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 37-38.

¹³⁹ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 30.

¹⁴⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 69.

¹⁴¹ SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003, s.141.

¹⁴² Srov. Jan 14, 2.

¹⁴³ Srov. Mk 10, 14.

¹⁴⁴ Srov. Iz 66, 22.

¹⁴⁵ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 31-32.

¹⁴⁶ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 951.

¹⁴⁷ Srov. Mt 18, 3.

¹⁴⁸ „Ó šťastná vina, pro kterou přišel Vykupitel tak vznešený a veliký!“ TOMÁŠ AKVINSKÝ, sv. *Theologická summa*. Olomouc: Krystal, 1937, III, 1, 3.

zamrazení bolestného štěstí.¹⁴⁹ Zahradníčkova víra je konečně přesvědčena o jediné opravdové moci nad jeho duší, jakož nad celým světem, z pýchy a zoufalství vysvlečenou z dětství do „dospělosti“: „Ale to, co tě připoutalo, abys víc volný byl / ale to, co tě osvobodilo k tím větší služebnosti / to není z látky, kterou lze měřit a odpočítat¹⁵⁰ - / tu drahocennou tkáň snů jinošských / z které jsou růže / chvějivou pleť obrazů pod vodou / polibky bez rtů, doteky bez rukou / a co všechno znovu a ještě jednou / naléhá na své splnění / s jistotou, že vyslyší je / se strachem, že na zemi sotva snad. Neodvažuj se jinak než s chvěním / neodvažuj se jinak než s prosbou / překročit práh / dotknout se / pít...“¹⁵¹ „Kdo by se však napil vody, kterou mu dám já, nebude žíznit navěky. Voda, kterou mu dám, stane se v něm pramenem, vyvěrajícím k životu věčnému“ (Jan 4, 14). Básník nahmatává svou bolest, pocit vyhnance, sklíčuje jej příznačný „radostný smutek,“ zároveň si je vždy vědom jako katolík nemožnosti ztráty života navždy. „Na zemi dosud vy a dětství svého čas / v závratí tváře vaší spatřil jsem jí věře, / vzmach cesty jinam vedoucí do světla zvedá vás, / odchodem za hvězdy zde skřípou teskně dveře.“¹⁵² Časnost se obrátila v dychtění věčnosti, nezakotvenost a tápání přechází v tvrz víry, jejíž základy už později nic nenaruší. „Nechť listy špatně popsané se v čisté změně / nechť ztráta navrátí se v dlaň a voda ku prameni / však co jen bez konce, co vyčerpání nelze¹⁵³ / utišit může drsnou žízeň mou / ač soustolovníci už ztrácejí se v mlze / v hospodě smrti snad mne naleznou / jsme tady pouze svatebčany v Káni / na štoudve naše shlédlo požehnání.“¹⁵⁴ Pro Zahradníčka příznačná naplno uvědomovaná a žitá touha po Bohu, palčivá žízeň po jeho přítomnosti vyvěrá z hloubky jeho víry v budoucí domov. Víra je žitou domovinou. „Ve spěchu pil jsem víno své a jedl chléb svůj stoje / sandály svoje nechav obuty¹⁵⁵ / Bože, jenž stvořil jsi noc, skřivana a zmiji / dopola rozvinut můj život dále mívá. / Jak balkon nad rájem mne vznesla mnohá chvíle / že v bídě slepý náhle prozřel jsem / i tam, kde hanby uličkou jsem běžel neznám cíle / v koberec radosti se prostírala zem / nepřišel jsem zasednout u prostřených stolů / chladem a za láskou jdeme se svým stínem spolu. / Ve větvích ptáci plody zpívající / zvěstovali mi zemi budoucna / až závoj klamu s očí tíše skane / vejítí do ní přej nám jednou,

¹⁴⁹ ZAHRADNÍČEK, J. *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, s. 13-14.

¹⁵⁰ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, SV. *Theologická summa*. Olomouc: Krystal, 1937, I, 7, 1.

¹⁵¹ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 18-19.

¹⁵² ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 14.

¹⁵³ TOMÁŠ AKVINSKÝ, SV. *Theologická summa*. Olomouc: Krystal, 1937, I, 7, 1.

¹⁵⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Žiznivě léto*. Brno: Blok, 1991, s. 20.

¹⁵⁵ Srov. Lk 12, 40.

Pane!“¹⁵⁶ Více než kdy jindy adoruje lásku, jež se vším dáváním nerozdala. Zahradníček je vírou prosycen do poslední částičky svého já a náboženské děje se promítají do každé skutečnosti jeho světa. „A já? Můj květe jabloňový, nevím, snad už záhy / jako když zrnkem posledním se skloní miska váhy / jako když hvězda splyne s obrazem svým v kaluži / jako když pravá nádoba se najde k víku / nebudu více jísti ze své vinice a svého fíku / pít z cisteren tvých, země, zatnu pěst / i řeknou přátelé, hle zesnul jest / však zatím hvězdných úžehů mne chráníž vlahost lidská / patřiti lásce tváři v tvář¹⁵⁷, ó smrti blízká / nahý jak pramen vytrysknuvší přivyk jsem / věc každou jménem pravým nazvu / hlasem svým mlčení hvězdná vyvážím.“¹⁵⁸ Uniknout smrti a lásce už není v básníkově moci, nelze uniknout Bohu. „Ať, chudobo, zde těsno tak, já množstvím místa / mezi čelem a hvězdami se zalykám / hlubokou rovnováhou kříže¹⁵⁹ jsouc si jista / má duše rozpíná se tam.“¹⁶⁰ Už není cizích míst a osiřelých ulic, všechno je v Bohu, všechno spočívá v jeho lásce, a pod vším pak je radost. Zahradníček prosí celý svět, ať tuto osvobozující a láskyplnou radost přijme do svých životů, ať uvěří, a věří. „Za zdí za tmou za skleněnou bání / bezmála jež obepíná svět / za zdí jež mi odedávna brání / vyjítí a zdvojnásobit svět.“¹⁶¹ „Odkud jsou nevím. Bůh odpírá vidět v nich vlastní tvory / V třeskutém tichu řev rouhání jejich se nese k nebi.“¹⁶² „A ty spíš, probudit nemůžeš se tím hrozným snem trápen. / Ó Pane, jenž kachňátka v síti a psíky chundeláče / pro radost chlapečků stvořil jsi, vzbud' spáče / vzbud' spáče.“¹⁶³ Jistota kříže je v básníkově víře samozřejmá. Je to ono znamení moci, které máme. Obrana proti zlu a prázdnotě. Víra prosycená jistotou utrpení v radosti. „Stojím a stojí Kříž/ nehybný ve svém kmeni / a jeho ramena / na západ a východ dychtivě vztažená¹⁶⁴ / letíce výš / vrhají stín svůj na planetu / K vodorovné bolesti země on Žal vždy svislý¹⁶⁵ / On Dokonání na tom, co koná se, nezávislý / On Nevývratný¹⁶⁶ On Láska“¹⁶⁷ Neústupný a vnitřně nezlomený

¹⁵⁶ ZAHRADNÍČEK, J. *Žíznivé léto*. Brno: Blok, 1991, s. 43.

¹⁵⁷ Srov. 1 Kor 13, 12.

¹⁵⁸ ZAHRADNÍČEK, J. *Žíznivé léto*. Brno: Blok, 1991, s. 9-10.

¹⁵⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 365.

¹⁶⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Žíznivé léto*. Brno: Blok, 1991, s. 55.

¹⁶¹ ZAHRADNÍČEK, J. *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, s. 25.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 120.

¹⁶³ *Tamtéž*, s. 121.

¹⁶⁴ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 357.

¹⁶⁵ *Tamtéž*, s. 290.

¹⁶⁶ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Vnitřně zakoušet: Eseje pro duchovní cvičení*. Velehrad: Refugium, 2009, s. 163.

Zahradníček touží po pravé svobodě, má niterní hlad po Kristu. „Kristus v nedozírno vyražený, Kristové s křížem / na který pro podobnost těla svého jsme přibíjeni / každý sám, za všechny, ve všech já s nimi¹⁶⁸ / a třebaš všichni dosud se nenarodili, každému z nich / už něco se stalo, každý z nich zemře¹⁶⁹ / Každý z nich bude ukřižován. Však přes přibitost svou já strach bezruký – ukazuji / přes svázanost svou já úzkost beznohá – běžím / přes umlčenost svou já ústa bez hlasu – křičím.¹⁷⁰ Aby se tak Evropa vrátila k své první lásce / holdujíc Beránkovi / aby se tak můj národ vrátil / Svatý Václave / Abychom na všech stranách s království Božím hraničili¹⁷¹ / a hnáni k tobě strachem, jenž vábí, láskou, jež se třese / abychom na poušti nepřítomnost slávy tvé / nezabloudili¹⁷² / ó Kriste / jak blížíš se mezi svícny / První i Poslední,¹⁷³ co od smrti klíče máš / Cesto, po níž se rozběhnu / beránci s vlky / tam“¹⁷⁴ Praví umělci čekají. Dovedou vyjádřit duchovní vidění v řádu tohoto světa v jeho reálných formách a zákonech. A právě tak i v mravním postoji. Lidé prosyceni vírou vidí ideály ve svém nitru, a dovedou je přímo vtělit do reálného světa. Do takového světa, s jakým se setkávají. Svět tím a takto dostává svůj pravý smysl, jeho úžasnou různorodost a jeho přirozené zákonitosti.¹⁷⁵ „Kdejaká tříska hloub se ještě zadře, / nedals mi, čase, zcela za pravdu? / Troskami kráčí – troska sám – to v hadře / své hanby za mrtvými jdu. Skřípám-li přesto v přesném stroji věku, / přetaven projdu bílou výhni rud.¹⁷⁶ Mé věno jedno, jedna sudba má.¹⁷⁷ Statečně nésti pohled přezíravý, / nevracet kámen¹⁷⁸ s výtkou: neobstál.“¹⁷⁹ Nad kosmickými zákony básník svou vírou objevuje osobu Syna Božího, *Lógos*.¹⁸⁰ Krásným slovem je dán přístup ke svobodnému rozhovoru s Bohem, a tak prožívá a prohlubuje svou svobodu i

¹⁶⁷ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 94.

¹⁶⁸ Srov. KKC, č. 618.

¹⁶⁹ Srov. Mdr 7, 1.

¹⁷⁰ Srov. Žd 6, 11.

¹⁷¹ „Máme-li rádi svou kulturu, jediný prostředek, jak ji zachovat, je dát jí kristologický smysl. Vždyť Kristus si chce přivlastnit všechny kultury světa.“ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 44.

¹⁷² Srov. Pě 21, 16.

¹⁷³ Srov. Zj 22, 13.

¹⁷⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 102-104.

¹⁷⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 47.

¹⁷⁶ Srov. Mt 13, 49-50.

¹⁷⁷ Srov. Dt 32, 9.

¹⁷⁸ Srov. Mt 5, 39.

¹⁷⁹ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 9.

¹⁸⁰ Srov. KKC, č. 813.

v objektivních zákonitostech světa.¹⁸¹ „Jenom mlčet by nám bylo možno / nebýti slz, jejichž svislý důraz / Kalvárie všudypřítomné / rozleptává vápence vin / a naděje / kořínkem se zachycuje / v tenké ornici vteřin¹⁸² / Nevím, kdo všechno se za mne modlí / nevím, kdo všechno za mne umírá / v této chvíli, kdy se rok naklání / ale nebýti slz / nebylo by naděje / nebylo by budoucnosti“¹⁸³ Na rozdíl od jiných básníků hledajících jistoty a nepomíjivé hodnoty všude možně, pro Zahradníčka jako katolíka je to jasné: Bůh, Maria, čeští patroni, víra, naděje a láska.¹⁸⁴ „Až k hvězdám dosahují ruce mé / a všude bdělost moje rozsvícená / na hřbetech ryb a vln tam klesneme / kde rozplývá se strom a žena. / Však vzhůru stoupat jako bez váhy / a zřítí krásu, jak se rodí z pěny / neznámo pust a mračen přes prahy / sahá až k dnům rostoucím do proměny.¹⁸⁵ Nahoře – dole, jak je miloval! / Šly do tmy tváře, krajiny a léta / za všemi ptáky na cestu se dal / klesaje jako ten, kdo znovu vzlétá.“¹⁸⁶ „Jen víno zůstává stejné, a Bože, i láska¹⁸⁷ / Vždy výš se po sloupu světla pne réva / a na keř své krve ji roubujeme stále / A naše kroky a hodiny odhodlání / jsou z těžé látky jak hvězdy a víno / jak víno los náš je k proměně určen.“¹⁸⁸ „Víme přece, že veškeré tvorstvo až podnes společně sténá a pracuje k porodu.“ (Řím 8, 22) Básník vyznává svou lásku Panně Marii v mnoha poémách. „Ó Maria, ty paní studánek, jež držíš blankyt, / klas, květ a hrdlo vzývá vlahou mírnost tvou. Slyšíc ty přes tvář ohně zdvíháš rukou milosrdnou / tkáň vlašna¹⁸⁹ sešívanou stehy blýskavic,¹⁹⁰ „Vzývají tebe, jež je vyslyší / pták na křídlech a člověk na kolenou / jež vodiš propasti / Stolice moudrosti¹⁹¹ / stůj při nás v každé době, ó Paní studnic, pramenů a řek / ať voda pokání už nevysychá.“¹⁹² Neblahé zkušenosti z demoralizace a bezbožnosti národa vedou básníka k připomenutí národní katolickou obcí plně přijatého lasalettského poselství Matky Boží. Zahradníček omlouvá viny lidí, kteří odbočili z cesty k Bohu, těch soběstačných a hluchých k utrpení ostatních a ke znamením, jímž se jim nezaslouženě dostalo. „Ó cesto, k mým chodidlům přilni a ved' mne a nohama

¹⁸¹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 48.

¹⁸² Srov. ALTRICHTER, M. *Sycení útěšná*. Velehrad: Refugium, 2010, XLVIII.

¹⁸³ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 28.

¹⁸⁴ Srov. 1 Kor 13, 13.

¹⁸⁵ Srov. Zj 22, 5.

¹⁸⁶ ZAHRADNÍČEK, J. *Jeřáby*. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 61.

¹⁸⁷ Srov. 1 Kor 13, 8.

¹⁸⁸ ZAHRADNÍČEK, J. *Jeřáby*. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 65.

¹⁸⁹ Srov. Zj 3, 15.

¹⁹⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Pozdravení slunci*. Brno: Blok, 1991, s. 42.

¹⁹¹ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 95.

¹⁹² ZAHRADNÍČEK, J. *Žitnívé léto*. Brno: Blok, 1991, s. 44-45.

vklíněn jsa v osud té země / já cítím blížít se veliký úklid.¹⁹³ / Jak stěna nachýlená
 svět v očích mi stojí / dítě však usíná Boha vždy před sebou majíc / po žílačích v srdci
 hor zlatu se stýská / a těm, kteří navždycky zůstanou dětmi¹⁹⁴ / po bezpečí klína. A já,
 který nikdy jsem nepřestal čekat / v mém srdci se chvěji o naději jejich. / Nad těmi,
 kdo ještě daleko k domovu mají / i nad těmi, kteří už došli, se smiluj / jenž z očí
 uštvané zvěře jsi pohlédl na nás / ó Kriste!¹⁹⁵ To nové a hlavní pro Zahradníčka je
 absolutní oprostění. Básník se nejen ve vnějším prostředí, ať vězení či mimo ně,
 obrací duchem do své rodné krajiny.¹⁹⁶ „Mříž nad námi dělá kříž. / V tmách parku
 zavzlykal slavík / A teď svázání spolu. / On přepaden, zdrán lotry. Můj bližní, já
 samaritán. / Ó Kriste, tvůj dech. Smiluj se nad oběma!“¹⁹⁷ Všechno přirozené nabývá
 ještě větší intenzity: rodná vesnice, přírodní proměny pevně spojené slavením
 liturgických svátků. „Tolik a tolik úst bez stolů, hlav bez střech, srdcí bez světla / a já
 bych rozpačitě zmlkl / nemohl asi honem vzpomenout na štěstí největší / že jsme.“¹⁹⁸
 Víno není vinno jedinou vraždou, již mu přičítají / víno je dobré jak Bůh, víno je
 dobré jak slunce / Víno je dobré, jen my / rty nehodně smáčíme / v oltářní¹⁹⁹ chuti
 jeho“²⁰⁰ Básník zpívá svou píseň lásky za celý svět, víc než za sebe samého. „Nikdo
 mě nepřesvědčí / že nemohu za to, co se kdekoli děje v této chvíli / že nemám v tom
 účast.“²⁰¹ A ty poznáváš s hořkostí / že jsi k tomu sám souhlas dal / v některé chvíli
 roztržitě / sám v sobě se zavíraje / Nebo už někdy dávno ses odpovědnosti zřekl /
 dopustiv, aby ten strašný zmatek²⁰² vstoupil do tvého žití / a s tím do vesmíru / jehož
 rovnováhu ustavičně zde udržují / jemné úkony / odříkání a bdělosti“²⁰³ Básníkova
 víra naplněna otevřeností životu je živena zpěvem ptáků, pojmenováním květin.
 „zpěv jejich dobudoval ten velechrám jitra / kterým se rozléhala jediná zvěst, jež stojí
 za to / by se hlásala ustavičně / Aleluja.“²⁰⁴ Ten vítr světla, ten hlas, hlas žalmu
 bubnuje výhruzně / Nic se neopakuje, nic nehasne ani neubývá / Vstávejte, hlas

¹⁹³ Srov. Zj 6, 10.

¹⁹⁴ Srov. Mt 18, 3.

¹⁹⁵ ZAHRADNÍČEK, J. *Žíznivé léto*. Brno: Blok, 1991, s. 60-64.

¹⁹⁶ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 953.

¹⁹⁷ ZAHRADNÍČEK, J. *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, s. 123.

¹⁹⁸ Srov. EV, čl. 96.

¹⁹⁹ Srov. KKC, č. 1821.

²⁰⁰ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 25-26.

²⁰¹ Srov. PP, čl. 43.

²⁰² Srov. Jan 14, 27.

²⁰³ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 56-57.

²⁰⁴ Srov. Mt 10, 27.

žalmu, hlas bubnový otřásá ulicí / otřásá světem, tak jak Bůh otřásá dějinami²⁰⁵ / aby z nich vyšli, jichž nejsme hodni²⁰⁶ „Podobnou funkci má fascinace sluncem, garantem celého přirozeného světa. Čím více básník na svém stromě genealogickém, tím zpívá správněji.“²⁰⁷ „Ale kdosi tu musel příliš trpět, že tolik odpouští²⁰⁸ / Všechno tichne, všechno se utápí ve veliké radosti / ve velikém světle veliké radosti²⁰⁹ / Stromy ji mají ve vlasech, lidé v očích / Každíčké zrnko prachu je jí obklopeno jak svatozáří / Rozlévá se všude ze svého zdroje / který je přesně uprostřed a vesmír se prohlubuje kolem něho / do všech propastí²¹⁰ / Ale pro tolik světla zdroj nevidíme / najednou se stmívá / a jenom se dohadujem²¹¹ / že má podobu Srdce“²¹² Rodinná tragédie roku 1956 vrhá Zahradníčka v boj o uchování vnitřní důstojnosti a niterného spojení neotřesitelné víry s vnějším přirozeným světem. „Ještě chvílku, má hvězdo / jejíž světlo se změnilo v lásku²¹³ / ještě chvílku, než po lávce přejdu / nad potokem, do něhož listopad světa / smetl trosky červenců starodávných - / a pak nic už nebude rušit / proud blažené vzájemnosti²¹⁴ / probíhající od srdce k srdci“²¹⁵ Básník vytrvale sám sebe varuje před podetnutím životní síly a odvahy k vytrvalosti ve víře. „Duši nevidíš, duši nezasáhneš. Můžeš ji také odstrčit / ba zřící se jí, chceš-li / duše, pak zůstává ve svém příbytku / v nejudlehlejším koutě svého příbytku / nevychází a návštěv nepřijímá / nezpívá / slovíčko ani nepromluví, a ty / jako bys byl sám, docela sám ve svém těle / kterého se zřící nemůžeš, tak jako se duše / zřící smíš²¹⁶ / Neboť tělo to je jiná věc / Těla se všechno dotýká / je to jen těžkooděnc / vesmírem oblečený / Co má, to má od hvězd a od noci / a také od kamení, od povětří a oceánů tělo půjde spát, hniloba je poníží“²¹⁷ „Znovu a znovu ujišťuje sám sebe, že i přes hrůzu, kterou zažil, nepřestává věřit v Boží prozřetelnost a spravedlivost.“²¹⁸

²⁰⁵ Srov. Mt 5, 18.

²⁰⁶ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 65-66.

²⁰⁷ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 953.

²⁰⁸ Srov. Lk 23, 34.

²⁰⁹ Srov. heslo „Radost“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 297.

²¹⁰ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 340.

²¹¹ Srov. 1 Kor 13, 12.

²¹² ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 64.

²¹³ Srov. Mt 2, 9.

²¹⁴ ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 228.

²¹⁵ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 53.

²¹⁶ Srov. GS, čl. 14.

²¹⁷ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 35-36.

²¹⁸ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 954.

„Politujeme toho ubožáka bez paměti / který se lásky bojí a k naději²¹⁹ se nesmí znát /
politujeme ho a mějme trpělivost s člověkem / chovajíce v srdcích jeho přečistý obraz
bez porušení, a o velikých svátcích, které se ustavičně opakují²²⁰ / aby bylo kdykoli
všechno přichystáno / na nebi i na zemi / až člověk se vrátí.“²²¹ „Člověk je jediný tvor
na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého (srov. 2 Petr 3, 13-14).“²²² Ujišťování to
ovšem vůbec není snadné. „Ale málokdo, ale málokdo si řekl, vím / že jsem cosi
nesmírného ztratil / že cosi nesmírného nelézt mám. Míchajíce věčně naději se
zklamáním. Ale já vstávám / a nedokončený²²³ jak báseň tato vstříc příchodu slávy
velikého Boha“²²⁴ První měsíce básnickovy svobody a poslední měsíce jeho
pozemského života se nesou na vlně úlevy. „Nikdy nevíme, kterých těl / jsme se
dotkli v nebeské trávě / ticha, když se ve spánku převracíme / ani kdo na stisk ruky
čeká / a když s pohledem kosým / tím bratrem nenávisti a vraždy / se od něho
odvracíme / na chvíli tak jak navždy / kdo pláče? My nazí vystupující z lázně
neznáma / v očích štípající sůl poznání hořkého / bědnější, že si nechceme přiznat
bídu svou / chořejší, že před druhými i sami před sebou / svou chorobu skrýváme –
zbla božského / nehledajíce už v katedrále pobožené / lidství svého vyvráceného do
kořene. Trestáme, ale že nevinných nikde není / tvrdostí trestu všichni jsou
postiženi²²⁵ / vítězi v poražených, poražení ve vítězích / jak proudy dva v jedněch
březích / ženou se k odplatě konečné. / Jak dříví do lesa nosíme smrt do království
smrti / místo abychom se rozpomněli / před travou rašící z drti / našich Babylónů /
vždy znovu v prach se rozpadajících / že na stromě života byli jsme roubováni²²⁶
Není věci tak nepatrné, že na ní nezáleží / snítku zvedáš, světy padají,²²⁷ dohlédneš
stěží / však bez očí vidíš...Tvá cesta...jiné není / neunikneš strašlivé svobodě
předurčení...²²⁸ / Neboť cokoli spoutáme, bude spoutáno / cokoli rozpoutáme, bude
rozpoutáno“²²⁹ Příznačná je radost z deště a bouřek, které přinášely očistu. Smývaly
utrpení, obracely Zahradníckovu víru v křišťálovou studánku. Až do konce života

²¹⁹ Srov. Mdr 3, 4.

²²⁰ Srov. KKC, č. 1171.

²²¹ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 55.

²²² GS, čl. 24.

²²³ Srov. GS, čl. 11.

²²⁴ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 29-30.

²²⁵ Srov. KKC, č. 417.

²²⁶ Srov. EV, čl. 34.

²²⁷ Srov. Mt 7, 3.

²²⁸ Srov. KKC, č. 600.

²²⁹ ZAHRADNÍČEK, J. *Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci*. Praha: Vyšehrad, 1990, s. 90-91.

zůstane Zahradníčkovi vášnivý a vyznavačský vztah k církvi. „Nic nepořídíte proti té Přítomnosti²³⁰ / jež do posledního místečka naplňuje již vesmír / Nadarmo jste podplatili vojáky, aby řekli / že za noci přišli uředníci a ukradli jej, když spali²³¹ / Nadarmo se rozhlašuje ta řeč mezi vámi až do dneška / Nepodařilo se jí zakalit ani zmenšit²³² / Víra Zahradníčkova po bolestné cestě láskou se nezadrhla. Její polibek usmíření cítí na svém čele.

Jaké to byly vlastnosti, které Jana vyvýšily? To naznačuje již samotná tvorba, jež dává vyniknout jeho důvěře v Boha, jeho bázni před Stvořitelem a jeho skromnosti. Jan se stal prorokem, podobně jako Mojžíš²³³ Starého zákona, prorokem proti své vůli: Překvapila mě ta vnitřní snivost a zvláštní světelnost tolika uschovaných slov v mém nitru, a tolik a tak málo toho říkají o mém Utěšiteli! Z hrůz mého času zde zůstává v nich jen krvavý pot úzkosti ze světa.²³⁴ „Naše vůle je ovšem svobodná jen tehdy, pokud žije důvěrně v Pánově Srdci.“²³⁵ Jan byl pravdivý a pevný prorok, neboť věděl, že Bohu lhát nelze, a kdo tedy pak lže sobě, špiní své srdce odpadky.²³⁶ Toto je rys víry Janovy vlastní skutečným prorokům. Vyrostlý z jasných tradic baroka a českých polí a české zbožnosti²³⁷ miloval pravdu a nenáviděl zlo: „Bývá mi někdy hodně úzko za tohoto mlhavého počasí bez slunce a za stále rostoucí nevráživosti ke všemu, na čem záleží a co milujeme. Připadá mi někdy, že mě dech opustí, než se dostaneme na konec těch temnot. Ale když zima přichází, nemůže být jaro už daleko. Jsem tedy dobré mysli. Vždyť všechno tak rychle pomíjí.“²³⁸ Neváhal se před Bohem ve své svobodě pokořit, aby vyprosil milost skryté tajemství Pánovy příští lásky předávat svými slovy, přičemž žil protkán a rozerván přítomností. „Naše svoboda je jít si po svém, Boží svoboda je nám odpouštět.“²³⁹ Takto prožívá hluboké vnitřní blaženosti v dialogu s Bohem, jež jsou nezapomenutelné.²⁴⁰ Jsou zvláštním darem milosti, a dávají příslib konečného vítězství. Janova příznačná trpělivost chudých duchem ponese vždy své tajemné a převzácné ovoce Vítěze nade vším, předně nad

²³⁰ Srov. Mt 28, 20.

²³¹ Srov. Mt 28, 13.

²³² Srov. Mk 13, 30.

²³³ Srov. Ex 3, 11.

²³⁴ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 545.

²³⁵ ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 67.

²³⁶ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 394.

²³⁷ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 544.

²³⁸ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 545-546.

²³⁹ ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 224.

²⁴⁰ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 541.

námi samými.²⁴¹ Svou duchovní statečností a přívětivým pohledem i na ty, kteří hovoří odlišnou řečí vydává svědectví o zápasu s Bohem, jenž je jeho každodenním chlebem. Uzavřenou celou nevnímá jako zasukované srdce, přesvědčil se, že svobodu ducha svět nespoutá.²⁴² „Básníci se neztrácejí ani ve vesmírném prostoru světa, ani v díře omezující celý.“²⁴³ Janova extáze lásky k Pánu je smutek proměněný k hledané radosti, radosti hořce kapitulujícího, radostí vyhlíženou jako ze srdce vystřelený šíp bolesti.²⁴⁴ „Básník procházel máváním svištících perutí (srov. *MDr 5, 11*) tuze bolavě.“²⁴⁵ Naroubován na strom života dobře znal, že do ráje nevstoupí teprve zítra či pozítří, nýbrž už dnes kdy je křižován svou bédností.²⁴⁶ „Unavené bytí, přetížené samo sebou kloní se k Jedinému, slibujícímu nám v mrzutých pochybnostech osvícení. Ten osvíceným umělcem se stává, kdo je k dílu jako spoutaný Prometheus Jediným zván.“²⁴⁷ Jan Zahradníček je veden Bohem k práci se slovy, která nepoletují jen tak, neboť sycen touhou po pozorné četbě Písma. Nic jeho slovo v nejtěžších zkouškách neposiluje tak, jako četba Slova.²⁴⁸ Pán ustavičně napájí svou řečí i Jana, chtěje tím bezpochyby vyzvednout jeho vzácnost a nenahraditelnost. Všemi smysly vnímá, že Jeho uchopení není sen, a síla nevystupuje od něho samotného, ale od Pána, jenž je Darem.²⁴⁹ „Chvála vzdávaná Pánu nás vyvádí z podprostřednosti.“²⁵⁰ Janova mystika odpovídá důvěře.²⁵¹ On autenticky kontemplanuje zásadní problém české spirituality, jímž je přijetí stále uskutečňovaného vtělení Kristova. Tomu věnuje více prohledů než své vlastní křehkosti. Toto poznává jedinečně, vztahově.²⁵² „se svobodný v Jediném nalézám. Něžnost se váže k statečné pevnosti, důvěře, něžnost je zralost“²⁵³ Jana si Pán vede cestou velké oběti jemu nejbližších, tříbí ho vnitřním bojem, mečem, požárem, vším, co okem nelze zřít.²⁵⁴ Zahradníčkovu obrovské srdce

²⁴¹ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 542.

²⁴² Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 414.

²⁴³ *Tamtéž*, s. 414.

²⁴⁴ Srov. ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 178.

²⁴⁵ *Tamtéž*, s. 178.

²⁴⁶ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 630.

²⁴⁷ ALTRICHTER, M. *Žije mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 167.

²⁴⁸ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 295.

²⁴⁹ Srov. ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 178.

²⁵⁰ Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 710.

²⁵¹ Srov. ALTRICHTER, M. *Žije mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 214.

²⁵² Srov. ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 178.

²⁵³ ALTRICHTER, M. *Žije mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 214.

²⁵⁴ Srov. HOPKINS, G. M. *Jsem vyšlehl z ohně k ohni*. Velehrad: Refugium, 2016, s. 7.

a odzbrojující svědectví života oslovuje tím, že naplno vstupuje do toho, čím žije Pán, a děsí se sebestřednosti.²⁵⁵ Jan strádá, trpí a umírá jen v živě zakoušené Lásce. Jeho duše smí vydat svědectví téměř prorocké o vzájemném milování dobrými skutky. Tuší, že nelze žít v lásce, a netrpět přitom.²⁵⁶ Základní postavení Janovo před Pánem se osvědčuje svobodou v jeho srdci, čistém svědomí a okoušení krásných hodnot.²⁵⁷ Pro Jana být člověkem skutečně znamená vše opustit a dívat se na Pána, aby Ten ho uschopnil vše realizovat, a rozvinout své poslání Pána nacházet a předávat.²⁵⁸

III. 2. Václav Renč

Oslavné durové ladění, zanícené svatováclavské vlastenectví, apokalyptické vidění světa na konci let čtyřicátých a počátku let padesátých. Katolicismus přísně vzato propapežský, a především intimní lyričnost. Takový je Václav Renč (1911–1973). „Vedle výraznějšího a silnějšího Zahradníčka působí Renč vždy jako ten druhý.“²⁵⁹ Renčovo literární dílo je však od prvopočátku prosyceno velmi silnou spiritualitou, která vyvěrá z básníkovy katolictví. „Jenž Slovo živé brává do rukou, / sám jeho nástroj, vladař, prostředník. / co všechno dnes jdem hledat u toho, / jenž ví, / že vše je láska!“²⁶⁰ Básně Renčovy mají hluboký metafyzický a náboženský charakter. „Ale i já, kluk bez rozumu, jsem cítil, že se v něm všecko třepotá nějakou divnou nedočkavostí. Aha, to je asi to, uvažoval jsem, čemu říkají naděje.“²⁶¹ Je básníkem hluboké křesťanské víry. „Kdyby z nás každý více miloval. / A kdybychom si méně lhali / a nečekali jinde záruky, / kdybychom se sny věčně nesmlouvali / a dny své vzali sami do ruky. / Kdybychom vzali své dny do ruky, / jak sadař bere k vysázení stromky: / vyřali hlízy, kazy, zlozvuky, / i ty, jež v píseň vklouzly nevědomky. / Už dávno by se rájem stala země, / kdybychom aspoň těm, kdo tvořit jdou, / nestáli v cestě žárlivě a temně, / jen hromadíce křivdu za křivdou. / Když neumíme složit v kladnou větu / prorocká slova stará jak náš svět / jak lásku: poprvé a naposled. / Kdybychom byli stateční a prostí. / A jsou-li s námi stateční a prostí, / kdo tvrdě kují zemi do lásky? / Pojď, nečekej, jdi přes nás, budoucnosti, / neumíme-li než klást

²⁵⁵ Srov. ALTRICHTER, M. *Hledání jakosti*. Velehrad: Refugium, 2017, s. 51.

²⁵⁶ Srov. ALTRICHTER, M. *Vyprávění o svátostech*. Velehrad: Refugium, 2019, s. 104.

²⁵⁷ Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 53.

²⁵⁸ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 315-316.

²⁵⁹ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 955.

²⁶⁰ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 41.

²⁶¹ RENČ, V. *Malborgův dům*. Svitavy: Trinitas, 2001, s. 40.

otázky!²⁶² Jak příhodně vyjádřil Bedřich Fučík, Renč byl básníkem jiskřivým, blýskavým, otevřeným. Takové bylo vyjádření jeho hluboké víry: lákavé a živé. „Rouhávaly se verše mé, / i když se modlit chtěly. / Co Bohu dáš, si nechává, / oč prosíš, daruje ti. / Chtěj málo, méně, nejméně, — / chtěj všechno: chtěj být Boží. / I z toho verše na stěně / jednou se účty složí.“²⁶³ Renčovou obrovskou silou je zpěvnost, hladkost a melodičnost verše. Je pěvcem čisté víry. „Podoben ptákům, oblakům i lodím, / podoben větru krajinami chodím, / dotýká se očima i snem. / Očima, které přimhouřeny vidí²⁶⁴ / v proměnách krajů neproměnnost lidí; / snem, že přec jednou někde naleznem. / schraňuju do sebe tvář za tváří, / že jednou snad, až ze všech náhod zkvasí, / slíjí se v jeden chorál mnohohlasý; / že jednou se zpěv lásky podaří. / zatím jen ztěžka necestami chodím, / s břemenem svým jak hlemýžď chvátaje. / A nepodoben tobě, srdce zralé, / nesytím ani nenapájím, ale / jen hlínu nosím z kraje do kraje.“²⁶⁵ Básníková lyrika je zpočátku vedena slovem, jež se samo melodií vyslovuje. „Kult samodostačivého slova by se s integrálním katolicismem u tohoto autora dostatečně slučoval už skrze Bremondovo pojetí „čisté poezie“ jakožto implicitní modlitby.“²⁶⁶ Renčovi ovšem uvedená symbióza jeho náboženskému přesvědčení a poezie nedostačuje. Touží ji vyjádřit navenek, vyjádřit přímo. „Bože můj, Bože můj! Touhou se zalykat / po jitřní zemi! / Zpěvem se zalykat, / němý.“²⁶⁷ Cítí potřebu o Bohu a o své víře mluvit. „Přenášet v dlani k nebi otevřené / semena lehčí nežli ptačí dech, / stavěti klenby větrem podepřené / a vody jezer vážit na křídlech — / co chtěl bys ještě, mlčící, ne, němý, / pro něhož louky dávno odkvetly? / Tu věčnost květin: dnes.“²⁶⁸ Tak mluví Renč o víře, která je mu tolik samozřejmá. „Tak dole, ano, snad až u kořenů, / tak sevřen, že se jádra dotýkám, / tak sám, až sebe sama zapomenu, / tak vzdálen od všech, že vidím k vám, / duchové světla v nejtemnější hloubi / nad hladem, zimou, nad nocí i dnem, / nad úzkostmi a časem, neklidem. / Dík, Bože můj, dík za tvou svobodu, / jež v srdci jásá, i když ústy sténá! / Dík za ramena křížem obtížená! / Všechno je dar.“²⁶⁹ Básník se odevzdává Boží vůli,

²⁶² RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 43.

²⁶³ *Tamtéž*, s. 77.

²⁶⁴ SROV. SHAKESPEARE, W. *Sonety*. Praha: BB art, 2001, 43.

²⁶⁵ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 37.

²⁶⁶ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 956.

²⁶⁷ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 64.

²⁶⁸ *Tamtéž*, s. 33.

²⁶⁹ *Tamtéž*, s. 61.

a děkuje za svobodu Božího dítěte.²⁷⁰ Víra pro Renče není pouhým tématem díla, a už vůbec ne problémem. „Renč je básník spontánní, nikoliv intelektuální.“²⁷¹ Jeho zbožnost, jeho vehementně vyznávaná víra je citová a smyslová. „Ještě to nejtišší, co bije křídly / jak srdce v poplašeném zvonu, / to nejhlubší, co nedoslyší / sluch marnivého dne, / ještě to čiré, netušené, jsoucí, / co prýští jako růže z kapky rosy, / ještě to závratné, / to na čem stojí socha, věže chrámu, / když váží prostor plný dechu žen, / ještě to palčivé, to srdce plamene, / to jádro všeho stravování, / v kterém se v jitro žhaví noc, / ještě to vysoké, to nad skřivanem, / to blankytné, / jako když děti tlesknou do dlaní, / ještě to bolestné, kde světlo váhá k letu / jak vítr v rákosí, / to jediné, to všechno (jako láska), / oč nezazvoní slepecká má hůl, — / a pak, / a pak ať zpívá!“²⁷² Prožívání Boha u Renče se snoubí i s darovanými radostmi veskrze smyslovými. Tak snadno, a bez zbytečného problematizování. „O tom dni, / jenž osládl nám pro setkání, / náš první, věčný, poslední. / O rukou, které otevřít mi / i nebe uměly, i svět. / O všem, co jsi. A ty jsi všechno, / můj zrak, můj sluch, můj hmat, mé zde / i duše má, již kdysi vdechnou / zas jen mé rty, můj osude. / A ty jsi všechno, / mé dálky, sny, mé pevné zde“²⁷³ K bezstarostnosti milujícího zpěváka verše vystačí tak „málo“ jako nazvat sbírku podtitulem „Je na dně každé lásky Bůh“. „Jsem sám jak ryba v síti. / Lovím z ní tváře, v nichž mi svěřil Pán / chvění své lásky, žehnání i ran. / Čte z paměti, čte i to, co v něm není / a čím si nikdy nebude dost jist: / že láska trvá, za sebe a v sobě. / Dočetl. Měsíc zhas. Tma — tma jak v hrobě.“²⁷⁴ „Co je člověk schopen říci o bohu/aby to neznělo/jako když rezník hodí na pult flaksu/ Toliko nic. / Uschopnění jsme k lásce mlčenlivé. / Krásnější.“²⁷⁵ Renč již ve svých raných básních s Bohem nakládá působivě lehce. „Co o tobě, můj věčný Bože, vím / než že tě volám celým srdcem svým?“²⁷⁶ pokorně přiznává hned na začátku své tvorby.²⁷⁷ Zrání Renčovo přináší vůbec nejšťastnější a nejpřirozenější výsledek, totiž jakési zvažnění. Spirituální, rozumové zvažnění, které přináší jen vnitřně prožívaná víra. „Naštěstí však máme také smysl vnitřní, intelekt, jasný rozum, který je schopen

²⁷⁰ Srov. KKC, č. 1265.

²⁷¹ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 956.

²⁷² RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 11-12.

²⁷³ RENČ, V. *Ve spleti větví čtu tvá ramena*. Svitavy: Trinitas, 2011, s. 64-65.

²⁷⁴ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 76.

²⁷⁵ VYSLOUŽIL, R. Co je člověk schopen říci o bohu. In: HALBERTŠTÁT, J. *Stavitelé chrámu poezie*. Praha: Krigl, 2010, s. 45.

²⁷⁶ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 956.

²⁷⁷ Srov. Žl, 69, 4.

poznat pravdu objektivně, pravdu neomylnou, platnou pro všechny. Pod tímto zorným úhlem může rozumná mysl poznat pravdu všechnu, zahrnujíc v to i Boha. Proto je podle Platóna vrcholným činem lidské filozofie pozdvižení mysli k Bohu a podle Aristotelovy morálky je nejšťastnějším způsobem života kontemplace božských pravd. Intelektuální kontemplace pravd vede i k morálním závěrům. Dovedeme-li idejemi zachytit pravdu, pak z toho plyne morální závěr: potřeba žít podle správných idejí, a to jak v životě soukromém, tak i ve společnosti. Tak se dá uskutečnit spořádaná kulturní uzákoněná společnost, jednota profánní a náboženská.²⁷⁸ Nyní básník dokáže teprve opěvovat ony kladné hodnoty, které ke katolické praxi neoddělitelně patří: krásy smyslového světa, lásku k bližnímu, k ženě, k rodině, a lásku k vlasti. Poznání je krása, která vše sjednocuje. Člověk poznává skrze sám sebe; tedy osobou, jež je vztahová. Krása je tedy osobní.²⁷⁹ Jak lze doložit na následujících básníkových verších. „Tobě, má drahá, němým prstem píši / do vzduchu hrobky, v níž jsem zazděný. / Zde dal mi Bůh, jenž jediný mě slyší, / mých dnů, mých snů nahmatat kořeny. / Na tebe myslím, kterou daroval mi / jako líc k rubu těla, duše mé. / Dnem nocí prosím kajícími žalmy: / kéž za slunce se ještě sejdem!“²⁸⁰ Renčovu víru formuje jeho základní dětskou pradůvěru ke světu. „Ale řeka / není jen to, co plyne; je i to, / co má své břehy, souřadnice trvání.“²⁸¹ / Na tuto chvíli čekajíce / s jistotou nevěděnou, jdou a jdou. / Do svých břehů si mě ulož, / proudící nepaměti, / lásko má.“²⁸² Básníková radostná identifikace se světem, vůle oslavovat vše dobré, tato vůle byla Renčovi dána darem od počátku. Nebylo mu zapotřebí probouvat se k ní jako „nevlastnímu dítěti země“, Zahradníčkovi.²⁸³ „Tím se oba souběžci zásadně odlišují jeden od druhého.“²⁸⁴ „Až prvním vdechnutím vzduchu, úsilnou námahou / vlastní / až prvním výkřikem čerpaným z prvního doušku, / až tvorbou nejprvotnější / se započal člověk. Tou chvílí už nikoli sám, / přadenem rytmickým ve vesmír vetkán, / ve společenství. / Dechu, závratná básni, pramatko rytmu a míro, / dílo, jež nekončí, nezačíná, bezedné obnovování / vteřinových smrtí a zrodů, jež skanduje srdce, / prapodstatný úkone lásky,²⁸⁵ jak myšlenka zrozená v jednom prochází množstvím, /

²⁷⁸ ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 10.

²⁷⁹ Srov. RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 14.

²⁸⁰ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 59.

²⁸¹ *Tamtéž*, s. 85-86.

²⁸² RENČ, V. *Setkání s Minotaurem*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 19-20.

²⁸³ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 957.

²⁸⁴ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 957.

²⁸⁵ Srov. Gn 1, 2.

rozstříkuj se v krůpějích a sdílením sílic, / až zmnoží se bleskem v úhrnný čin. / Tak vteřinu po vteřině tebou jsa tvořen, i sám tebe / tvořím, ./ nezničitelné společenství, / z kterého uniknout nelze, / leč smrtí. / Pro svobodu svou, pro sladkost tvoji, dechu, / ó básni, / pro úhrnnost lásky, do níž jsem vrozen a z které / a kterou / se utváří slovo,²⁸⁶ dřív než je uchopí hlas, / neschopen vdechnout svobodu dřív; / než jitro lásky se rozklene nad celou zemí / jak oblouk básně / nad domovem.²⁸⁷ „Jestliže nás Stvořitel stvořil ke svému obrazu²⁸⁸ znamená to, že máme tvořit také. A každý člověk skutečně touží něco nového vytvořit; proto se umělci tolik snaží o *originalitu*.“²⁸⁹ Tvořivá vůle slavit provází každý Renčův víře věrný dech tak, že zpívá společně stejnou notou s klasikem, „Dechu, ty neviditelná básni.“²⁹⁰ „A ty moje síla a já píseň tvoje, / podzimním jarem tím, jímž křížují se blesky, / oslaviti půjdem dary nescíslné, / kolébku své lásky, požehnanou zem.“²⁹¹ Takto Renč naplno prožívá svou víru jako šťastlivec. Z hloubi své skálopevné víry pje básník srdce nejednu ódu na housle, flétnu a harfu,²⁹² tu na jarní vítr či na křtitelnici. „Ten jarní vítr — což ho zapomenu? / Bral pěnu mořím, křiky dětským hrám, / sál všechny dálky, co jich v srdci mám. / A vedle mne a za mne líbal ženu. / Ne, já jsem vítr, jí ji objímám, / já oblohu a světlo nad ní klenu, / o moři zpívám řece u pramenů / a v skrytých klíčcích jaro zaklínám. / A ona, která slyšet nechce, slyší. / Ten vítr už se nikdy neutíší, / s hukotem celé nebe přesouvá. / Jen drobná kadeř nad čelem se brání, / tu neunese! Zlehka used na ní... / a loďstvo města v hloubce odplouvá.“²⁹³ Poválečný Renč, otřesený všeobecnou společenskou destrukcí, jiný. Naplno prožívá konverzi, znovunabytí své víry.²⁹⁴ „Ve sbírce *České žalmy*, dokončené v roce 1950, tedy nedlouho před básníkovým zatčením, a vydané teprve v roce 1989v Římě, vystupuje Renč patetik, obžalobce, kazatel a karatel.“²⁹⁵ „Zvon příchodu, Pane, v tvých rukou. / Pane, v tvých rukou příchodu zvon. / A ty, ty sám, ty celý i tvůj všechn soud / v rukou našich. / Otcové dědů, / synové vnuků / v rukou našich. / To my, pokolení, které není ničím, / to já

²⁸⁶ Srov. Jan 1, 1.

²⁸⁷ RENČ, V. *Setkání s Minotaurem*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 40-41.

²⁸⁸ Srov. Gn 1,26-27.

²⁸⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 41.

²⁹⁰ RILKE, R. M. *Sonety Orfeovi*. Brno: Jan V. Pojer, 1937, XXVI, I.

²⁹¹ RENČ, V. *Ve spleti větví čtu tvá ramena*. Svitavy: Trinitas, 2011, s. 24.

²⁹² Srov. 2 Par 20, 28.

²⁹³ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 14.

²⁹⁴ Srov. heslo „Víra Ježíše Krista“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 424.

²⁹⁵ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 957.

třeba sám, já nikdo, třtiny stín,²⁹⁶ / zde a teď / dávaje dozrát všemu, co dávno je popel a prach / v jediném hromovém zde a teď / dokud lán věků, Pane žní, / nezorán, nezvláčen, neoset znovu / kajícím, úplným zde a teď! Navždy! / Tak jako v propastné vteřině smrti, / kdy na vše je pozdě, na včerejšky, zítřky, / a vše ještě pro věky lze. / Vše ještě můžeš, sám zákona strůjce i sluha / až stavidla milosrdenství tvého / nekonečného / konečně povolí a s rachotem se zvednou; / neboť tvé milosrdenství, obzor obzorů, / jistota nadějí, vzduch, jenž se uchází o vdechnutí, / ještě čeká, čeká a doufá, / až synové tví, až já, zkrušen drtivou láskou, / všecek nahý, odhodiv poslední berlu / lidského počtu a nadějí lidských, / zřítím se střemhlav jak orel Empedoklés / kolmo vzhůru v sopečný jícen / milosrdenství tvého, / Pane, Pane náš, všečen a zcela v rukou našich! / Až já, až lid tvůj všečen, Pane zástupů / i Pane každičkému stébku zvláště, / v milosrdenství bez výhrad se zřítí, / odnikud ničeho nečekaje, / nadějí lichých i strachu prost, / v tebe jediného tak střelou zapustí veškerý kořen / a srdce nemající nic než tebe, jenž je máš, / nahý a okřídlený, / svobodně svobodně řinouc jak réva ve stisku apokalyps²⁹⁷ / Pod ochranou Boha nebes trvám, / on obránce můj a útočiště mé, / v něm všechno doufání moje / a pravdou jeho obehnán, štítem neviditelným, a nebudu se bát / zkázy a zloducha o polednách / za bdění pekel.²⁹⁸ V tebe doufaje slib tvůj mám, / že osvobodíš mě z trestu svého / a ochráníš vždycky, šetře své jméno v ústech mých. / Vžívaje tebe a vyslyšen vždycky, / délkou dnů života naplněn veskrz, / dojdu já po věky bloudící národ posléze spasení svého.²⁹⁹ Renčova citlivá duše proklíná běsy nové doby. Jeho prostá, dětská víra odmítá materialismus. Dostojevskij ilustruje tuto situaci přirovnáním ke křišťálovém paláci ve spisku *Člověk z podsvětí*. Racionální a materialistický člověk si vědomě staví obydlí ze skla tak, aby tam bylo jenom to, co je průhledné a zcela jasné, přijaté jako správné. Jde tam bydlet a je oslněn svým dílem. Ala brzy objeví, že v novém paláci není ani svoboda ani láska, protože ty dvě věci nebudou nikdy jasné.³⁰⁰ Básník se také naprosto jasně negativně vyhrazuje, společně s oprávněnou kritikou katolické církve 20. století, k neblahému fenoménu potratů.³⁰¹ „My zvířata smrti, stádo necudné

²⁹⁶ Srov. 1 Pa 29, 15.

²⁹⁷ „Před sebe si kladeš naše nepravosti, do světla své tváře naše tajné hříchy.“ Žl 90, 8.

Srov. Žl, 90.

²⁹⁸ Srov. RENČ, V. *Hlas Páně třištyř cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, s. 256.

²⁹⁹ Srov. Žl 91.

³⁰⁰ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 27.

³⁰¹ Srov. EV, čl. 13.

/ na lůžku nebytí se převalující, / chtějíce sebe v těle svém, / je a jen sebe, neplodnost utkvělou, / jenom ten sebebřelud rulíkový, / jenž oči do nicoty tříští.³⁰² Renč, ostatně jako Zahradníček, svou citlivou vírou detekuje všechny symptomy obepínající společenské krize jako opuštění Dobra. Společná příčina je nakonec dobrovolné vydání se lidstva moci absolutního Zla. Spirituální marasmus nejen českého, ale evropského národa spočívá v zapomenutí Boha, a v adoraci d'ábla.³⁰³ „Především konec 20. století je zřetelně poznamenán obrazovým vnímáním reality a ulpíváním na povrchu.“³⁰⁴ „Ne vždy jsou milci pekel od svých pekelných patronů veskrze dobře obslouženi (Srov. Mk 1, 13).“³⁰⁵ Tak jak zrál básník, zrál člověk a s ním i jeho víra. Věřící člověk tvrdě zasažený poválečnou komunistickou totalitou. Renč nejen že nesměl od roku 1948 publikovat, ale v květnu 1951 byl zatčen, a ve vykonstruovaném procesu odsouzen ke dvaceti pěti letům těžkého žaláře, v němž strávil téměř jedenáct roků života jako vězeň stalinistické zvěle. „V knížata důvěru nevkládejte, / v člověka, jenž je bezmocný; / Pán to je, kdo vězňům vrací volnost, / Pán to je, kdo slepým dává prohlédnout, / Pán to je, kdo cizím dává ochranu, / Pán to je, kdo spravedlivé miluje“³⁰⁶ bezmocný člověk, / člověk, u něhož není záchrany³⁰⁷; „Pán to je, Hospodin³⁰⁸ Šťastný Renč ve vězení sice zůstal, vrátil se ale někdo silný. „A budu svědčit: Pán je věrný, / je skála má, je právo samo“³⁰⁹ / podlosti v něm není!“³¹⁰ / je právo samo! / Pro dům Pána, jenž je naším Bohem, / za tvůj zdar se stále budu modlit.“³¹¹ / usiluji o tvé dobro.“³¹² Básníková tvorba se základní elegickou notou nyní podává nová svědectví o smutku duše, o odloučení od milovaných bytostí. „Když nejsi se mnou, dýchám svobodněji, / blíž kmeni samoty, jehož jsem list. / V jemnější vlákno den svůj mohu příst / a vjemy hlubším ozvukem mi znějí. / Když nejsi se mnou, jeden rozměr chybí. / Ta nesnadná, ta požehnaná tíha. / Blíž sobě sám

³⁰² Srov. RENČ, V. *Hlas Páně tříští cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, s. 302.

³⁰³ Srov. KKC, č. 2482.

³⁰⁴ Srov. RUPNIK, M. I. *Až se stanou umění & život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 6.

³⁰⁵ RENČ, V. *Malborgův dům*. Svitavy: Trinitas, 2001, s. 10.

³⁰⁶ RENČ, V. *Hlas Páně tříští cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, s. 48-49.

³⁰⁷ Srov. Žl 146, 3.

³⁰⁸ Srov. *Tamtéž*, 7-9.

³⁰⁹ RENČ, V. *Hlas Páně tříští cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, s. 259. 91, 16.

³¹⁰ Žl 92, 16.

³¹¹ RENČ, V. *Hlas Páně tříští cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, s. 363. 121, 9.

³¹² Žl 122, 9.

— a utržený list.³¹³ Pakliže nelze Václava Renče označit za básníka přísně metafyzického, vězeňskými skladbami *Pražská legenda*, *Loretánské světlo* nebo také *Světlem oděná*, a především *Popelka nazaretská* se nadobro zařadil mezi básníky nejen náboženské, ale přímo církevní. Trojjediný Bůh je čtenáři ve všech těchto skladbách předkládán mistrovsky skrze postavu Panny Marie.³¹⁴ Pro Renče katolika se fenomén ženství zhmotnil do obrazu Panny Marie, matky nekonečné milosti, kterou básník vzýval v hodinách největší opuštěnosti jako „hvězdu jitřní“³¹⁵, která předchází slunci Boží přítomnosti. Právě v těch nejtěžších vězeňských podmínkách vznikla *Popelka nazaretská*, která je jedinečnou adorací Panny Marie, stálého útočiště všech trpících a strádajících. Básník těchto vězeňských poém je člověk hluboce prožívající svou víru, pro kterého je Panna Maria nejpříhodnějším objektem jeho víry, jeho náboženské úcty. Důvodem je také právě fakt, že se k ní přistupuje nikoliv intelektuální a metafyzickou cestou, nýbrž citem. „A jako mnoho autorů před ním, i Renč se obrací k Panně v sebestylizaci člověka silami světa zmítaného, své strádání hluboce citově prožívajícího a k pomoci matky se utíkajícího.“³¹⁶ Kompozice Popelky o celkovém počtu 1752 veršů byla tvořena i fixována pouze v paměti. Teprve po návratu v roce 1962 viděl Václav Renč své vlastní dílo na papíře a mohl tak učinit korekturu a dát dílu definitivní podobu. Sám básník příznačně „dětsky“ vyjádřenou víru v Popelce otevírá již v prologu skladby: „Pojď, duše neklidná! Už dosti / jsi nasnila svých marných snů. / Jen zavíří, a bez radosti / prázdnotě hasnou do jícnu. / I tam je anděl ještě sbírá / z těch básní, na něž sedá prach. / Pojď, duše bláhová! / Pojď, duše, usednem jak děti / tu pod keř nebe zářivý / a budeme si vyprávěti / co každý zná, co každý ví — / a před čím každý uhýbá se / (jak ty, ó duše, jako ty): / o sladké, o nejsladší kráse / nad studnou naší samoty. / O hvězdě na nebeském keři, / jež i tak mnohým zhaslým snům / dá znovu svítit pro ty, kteří / jí v srdci vystavěli dům.“³¹⁷ Renčova Popelka je zveršovanou oslavou pozemského života nazaretské dívky Marie. Od předzpěvu o pramáti Evě: „Zděděný mor, ty hořké šťávy, / hned v květu vše jim přiotráví / příchutí slz a bolesti. / Světem, jenž před dávnými časy / stvořen do nevidané krásy, / jdou vraždy, války, strasti, hlad, /

³¹³ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 39.

³¹⁴ „Ano, krásná panno, co pod námi, co na břehu, to odplaví čas. Ale my dva jsme spolu skutečně šli dál.“ ALTRICHTER, M. Vánoční cyklus. In: *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, XXX.

³¹⁵ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 95.

³¹⁶ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 959.

³¹⁷ RENČ, V. *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, s. 6-7.

v mocného draka vzrostl had, / To on je nyní pánem rodu! / On kuje jeho nesvobodu.
 / A dál jdou věky. Mnozí z lidí, / když bezednou tu bídu vidí, / zvedají k nebi žalný
 zpěv. / Hle, jsme tvé děti, Bože králi, / tvé pobloudilé děti! Zdali / nikdy se nesmíří
 tvůj hněv? / A — jakož věděl od počátku, / dřív, než had svedl otce, matku — /
 rozhodl, že je zachrání.³¹⁸ přes Neposkvrněné početí³¹⁹: “Bud’ zdráva, Boží lásky
 plná!³²⁰ / Svobodně³²¹ vol a odpověz. — / Tu strnou nebesa i země. / Proud času
 stanul přetajemně, / ustaly strom i tráva růst, / své vody zastavila řeka. / Jak Bůh, tak
 celý vesmír čeká / na slovo, slůvko z jejích úst. / Chtěla být služkou lidu všemu, / ne
 matkou dítěti jedinému. / Ale — jak Pán chce, tak se staň! / Jaro, jež Nazaretem
 kráčí, / hned jásot lije v písni ptáci: / Květ liliový počne plod!³²², až po
 Nanebavzetí³²³: „Všem národům, všem pokolením, / nám v klopýtání každodenním, /
 všem podle měř, jak Pán je zná, / branou i klíčem života je / chudičká Panna, Paní
 ráje, / Královna provždy vítězná. / O našem pokrevství s Kristem, / neřekne lásce
 nikdy dosti,³²⁴ / I lidský pláč, jenž do kalichů / tvář pravou teprv leptá všem. / A
 věčné lásky děj se snová / vždy znova, s každou duší znova, / ó Matko vtěleného
 Slova, / ó Matko všech, ó Paní má!³²⁵ Renč v *Popelce nazaretské* naplno vyznal
 svou neochvějnou lásku a víru ke Kristu eucharistickému. „Vstal, skrývá se. Kde,
 v kterém místě? / Na cestě své ho najde jistě, / kdo věří v něj. A nalezen, / bude ho
 v duši mívat hostem. / Kde je tvůj zničující osten / ó smrti,³²⁶ včera vítězná? / Ó
 Bože-lásko, Bože-sílo, / veď k studnám života i je, / ať ruce do nich ponoří si, / ať
 hříšné léčí, mrtvé křísí / a světlem prostupují zdi! / ba sám se dal jim za kořist, / když
 provždy naučil je slovu, / kterým ho mohou denně znovu / svolávat, měnit v chléb a
 jíst.³²⁷ / Odcházíš, zde jsi, je tě plno, / stokrát se vracející vlno, / již unášeno srdce
 lká.³²⁸ *Loretánské světlo* nebo také *Světlem oděná* parafrázuje svými slokami
 jednotlivé invokace Loretánských litaní³²⁹ Básníková víra zde otevírá prostor pro
 antitezi svaté a mocné Panny Marie na nebi a hříšného a bezmocného člověka na

³¹⁸ RENČ, V. *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, s. 10-11.

³¹⁹ Srov. RM, čl. 8.

³²⁰ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 12.

³²¹ Srov. KKC, č. 1743.

³²² RENČ, V. *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, s. 20-21.

³²³ Srov. RM, čl. 28.

³²⁴ Srov. ALTRICHTER, M. „Duchovní“ a „duševní“. Velehrad: Refugium, 2003, s. 304.

³²⁵ RENČ, V. *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, s. 77.

³²⁶ Srov. 1 Kor 15, 55.

³²⁷ Srov. SaC, čl. 30.

³²⁸ RENČ, V. *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, s. 68-69.

³²⁹ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 94-96.

zemi. „Tys rovnala mé cesty, Maria, / ty slyšíš píseň, již si němé zpívá — / protože chceš, ó matko Maria.“³³⁰ Politickou zvůli vězněný Renč, jako jeden z mnoha utiskovaných křesťanů té doby, skládá tyto verše, které skýtalý nedocenitelnou duchovní útěchu a posilu, v situaci extrémního strádání. Jen člověk s mimořádně pevnou a živou vírou to mohl vydržet bez újmy na duševním zdraví. Básník sám si v plné míře uvědomoval, že víra je mu nejvlastnější: „Pro tebe noci, pro tebe mé dni, / pro tebe všechno, vše, co jsem kdy chtěl, / pro tebe srdce do dna zprůhlední / a dopoví, co snad jsem zamlčel. / Krajiny, písně, ticha — pro tebe. / Mé sny, můj dům, můj život — pro tebe. / Pro tebe Bůh mi všechno moje vzal / tak náhle, že jsem ani nepoznal, / pro tebe ze mne činí prázdný list, / na kterém umím jenom tebe číst, / má zářivá, má bouřlivá, má tichá. / Kéž letí čas, kéž tolik nespíchá, / kéž trvá za tmou — nevím kam, ty víš! / Ty zboříš, zlíbáš, znova vystavíš, / když jenom zazní milovaný hlas, / když zazpíváš, jak sobě zpívalas, / když půjdeš dnem, jak chodívalas tmou, / když nesmlčíš tu notu bolestnou, / tu nejskrytější, duši duše svojí, / a ve mně budeš sama sobě blíž. / Dík plameni, mír mému nepokoji, / ty bořící, jež znova vystavíš!“³³¹ Renč „povězeňský“ pracuje intenzivně ve službách milované církve, a tak pro *Kancionál — společný zpěvník českých a moravských diecézí* překládá a upravuje liturgické texty pro ryze církevní účely.³³² „Renč napsal řadu mešních písní na starší i nové nápěvy a upravil texty některých starších písní.“³³³ Především interní, církevní rozšíření mezi kněžími, bohoslovci, ale i některými zapálenými laiky mělo další dílo, vyvěrající z aktivní básnickovy víry, na němž se Renč podílel, a to český překlad *Římského breviáře*.³³⁴ Renč zúrodňuje svůj Bohem daný poetický um na půdě věčné, vítězné církve Kristovy, tak jak se modlí jeho víra uprostřed božího lidu ve čtvrté eucharistické modlitbě. Svátá církev, společenství věřících v Krista zmrtvýchvstalého, odevzdává se Bohu následujícími slovy: „Člověka jsi stvořil k svému obrazu a svěřil mu celý svět, aby vládl nade vším tvorstvem a sloužil jedině tobě, svému Stvořiteli.“³³⁵ Ve společenství milující církve Renč skromné, pokorné, až kenotické víry nachází hluboké vnitřní uspokojení a naplnění, i jistotu věčného života v Bohu. „Dokud si ústa nesvěžíš / hojivou rosou jména Ježíš, / nedotýkej se slov. /

³³⁰ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 25.

³³¹ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 15.

³³² „Ty jsi ta hloubka věčných moří, / bezpečná míra svobody,“ *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 347.

³³³ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 961.

³³⁴ Srov. *Denní modlitba církve*. Praha: Česká liturgická komise, 1987, s. 1660-1661.

³³⁵ *Misál na neděle a význačné dny liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 353.

Dokud si oči z nočních stínů / nepozved k čelu Mariinu, / i vzpomínek se chraň. /
Sám v sobě nemáš zbraň. / Až jitřní oheň zasvěcení / jed vidin v dobré víno mění. /
Jsou bezpečny jak vše, co Bůh jen zná. / Tam na těch březích — doplujem k nim
zase, / to hýčkáme, to víme, dýšem tím! / Jak ale ke rtům, okoralým v čase, / přilnou
rty naše, zžehlé podsvětím?³³⁶ Renč byl od samého počátku tvůrcem hluboké
náboženské spirituality, která měla kořeny v jeho katolictví. V jeho poezii cítíme
odlesk ráje a dokonalost Stvořitelova díla. Tak promlouvá víra Václava Renče.
Člověk ve své samotě s Bohem teprve nabývá opravdové svobody pro svět, a v Bohu
teprve člověk je stvořením schopným vyjádřit se ke všemu stvořenému.

Renčovo srdce, srdce veskrze mariánské, je vskutku „lidské srdce, které je stvořeno
pro krásné věci“³³⁷ Překypuje biblickou chudobou, je hladové krásných sdělení. Jeho
básnické umění se naprosto vydává a podrobuje Srdci, aby jeho Pán, mistr slova a
krásky netrpěl naší křečovitou, kyselou střízlivostí. On je ohnivým poslem lásky ke
kříži i k milosrdenství. On už objevil dynamiku životadárného Srdce.³³⁸ Připoután ke
svému Vykupiteli silou a odvahou Juditinou³³⁹ a čistotou Marie Panny, která „jde
ještě více do absolutna“³⁴⁰, když o ní vypráví, že byla počata před stvořitelským
dílem.³⁴¹ Václavův zápas o Boží milosrdenství, sténající ukřižované srdce po Boží
přítomnosti, to všechno svědčí o vykoupeném umělci a člověku, který statečně přináší
své vlastní srdce. Jde mu totiž o živého člověka, o jeho život. Jde mu jen o osobu, jež
je předurčena ke spáse, jde mu o poslední a první smysl všeho zde.³⁴² Renč protože
žíznil a hladověl po lásce a Poznání, dozrál k ožebračení srdce, ke krvácející tmě
v srdci, k samotě srdce vyprázdněného pro Boha³⁴³ Jako Matka našla útočiště zde na
zemi až pod křížem svého Syna³⁴⁴, tak básník nachází své Útočiště v Neposkvrněném
Srdci: „má paní Matko vím ano vím zjevíš i svou tvář až v morku kosti budu slyšet
Tvůj hlas prosáklý krví Srdce mnou probodeného“³⁴⁵ Jaká útěcha pro našeho básníka,
jednoho dne procitnout očištěn od své bídy bude bydlet v Srdci lásky, neboť se stal

³³⁶ RENČ, V. *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, s. 85-86.

³³⁷ Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 226.

³³⁸ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 296.

³³⁹ Srov. Júd 8, 32.

³⁴⁰ ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 297.

³⁴¹ Srov. Pí 8, 24.

³⁴² Srov. Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 222.

³⁴³ Srov. VÍCHA, J. *Verše psané pro mlčení*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 102.

³⁴⁴ „U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky,“ Jan 19, 25.

³⁴⁵ VÍCHA, J. *Verše psané pro mlčení*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 102.

jeho milovníkem.³⁴⁶ Renč dorůstá ukřižován s Kristem na pietě Matky Páně do slov, která mi byla svěřena, do slov nadčasových. Nelze mu být nečinným, jestliže chodí s činným Pánem. Tak vrůstá světec do umělce, aby ozářil betlémským světlem celý svět. Aby přivedl svět k jedinému Světlu.³⁴⁷ Čeká jediné a v jediném také nachází útěchu, v Utěšiteli. Ví, že zrno, které zasel svými slovy, zemře, a vstane jednou provždy. Je naplněn nepozemskou a přece nevýslovnou radostí, když v Kristu umře, v Duchu vstane tváří v Tvář jediné milované Osobě. V takových oázách Milosrdenství drží u svého prsu Václava nejsladší Panna, jako dítě svého vstalého Syna: v tichu, pokoře a rozvážnosti.³⁴⁸ Jeho slovo víry není před Pánem jako žvanivost pokrytců³⁴⁹, vždyť skryto v tiché nazaretské krajině zaseto zraje, a jeho bázeň před vůlí Boží ukazuje na Vznešenost, jež vládne jeho srdci.³⁵⁰ Básník je jen to, co je Kristus, vždyť vyznává, že On byl též, co on je teď.³⁵¹ „Tato radost je nejsvětější ze všech, jaké jen lidská duše zná, když se dosyta opojí svými nejčistšími slzami.“³⁵² Renčovo tvorbu nelze zcela „lidsky“ vysvětlit, neboť se v ní ztělesňuje krajní svoboda kříže s mezní poslušností služebníka³⁵³.³⁵⁴ „Pochopit to ale dokáže jedině ten, kdo cítí, že nejaktivnější, nejsvobodnější a nejsamostatnější ze všech projevů lidské vůle, krajním výrazem nejhlubšího niterného sjednocení s Duchem a v pravdě obohacujícím, shůry daným zjevením člověka v Bohu byla kdysi slova, jež vyřklo stvoření Stvořiteli: Hle, jsem (přichází) služebnice Páně.“³⁵⁵ Václav se celý život v mariánském duchu klaněl Duchu, aby jeho verše dýchaly stále, jednou napořád³⁵⁶, jako navždy vyslovené Mariino *fiat*. „Jsou zasvěceny bezposkvrněností Ženy, bez níž se nemůže narodit slovo žádné skutečné Básně.“³⁵⁷ Renč, který sám sebe v Mariině kříži objevil, přestává být vůči sobě silný. Je jako zviditelněný zlomek, zcela znemožněn jednoty se sebou samým, dokáže tíhnout celou svou duší jen k Tomu, který jediný mu vypovídá, jak milovaný v Boží náruči je. Jeho síla je

³⁴⁶ Srov. Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 215.

³⁴⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 223.

³⁴⁸ Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 536-537.

³⁴⁹ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 563.

³⁵⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 479.

³⁵¹ Srov. HOPKINS, G. M. *Jsem výšleh z ohně k ohni*. Velehrad: Refugium, 2016, s. 54.

³⁵² IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 537.

³⁵³ Srov. Lk 1, 38.

³⁵⁴ Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 506.

³⁵⁵ *Tamtéž*, s. 506.

³⁵⁶ Srov. HOPKINS, G. M. *Jsem výšleh z ohně k ohni*. Velehrad: Refugium, 2016, s. 94.

³⁵⁷ *Tamtéž*, s. 94.

v plnosti utrpení, s pohledem upřeným na Pána.³⁵⁸ Jednoduchý a pokořený Renč, Bohem obdařený pravou úctou ke všemu krásnému a vznešenému je ten, kterého Pán vyznamenává smyslem pro krásu, o kterou přichází, a ona se mu znovu v srdci rodí, jinak by nevydala plody. On poslouchá, a slyší Pána, tudíž slyší i proměněné fiat, tolik krásné, když mu nabízí útočiště ve smrti a v životě nebeského Nazareta.³⁵⁹ „Vím, co znamená tvé mlčení: a tím i pnutí pro krásu.“³⁶⁰ Milosrdným srdcem všeobjímající Renč, zaobírajíc se dobrou krásou, žije prostou důvěrností s Pánem.³⁶¹

III. 3. Bohuslav Reynek

Básník české katolické literatury dvacátého století, překladatel a grafik Bohuslav Reynek (1892–1971) rozrezoval svým básnickým dílem, vyznařujícím přitažlivost víry, strunu Boží v duši čtenáře i bez náboženské či církevní příslušnosti.³⁶² Přitažlivost Reynkova tkví především mimo jiné v jeho vzácné stabilitě, která jedinečným způsobem povyšuje lidskou slabost v sílu, a pochyby mění v jistotu. Bohuslav Reynek je ikonickým obrazem ustáleným a prostým natolik, že v prostředí katolického miliea přerostl v mýtus. Člověk Reynek, zasazený pevně do hlubin Českomoravské vysočiny, žije prostý život hospodáře na statku vsi Petrkov u Havlíčkova Brodu. Byl jediným synem zdejšího statkáře, od něho získal vztah ke krajině a k místu, kde přišel na svět. Obecnou školu malý Bohuslav vychodil v sousedním Svatém Kříži, kam rodina chodila i do kostela. V Petrkově je jen kaplička. Reálku Bohuslav vystudoval v Jihlavě, kam se nakrátko přestěhovala celá rodina. Pár týdnů strávených na technice v Praze je jen nepodstatnou anabází, která pouze potvrdila Reynkovu potřebu zakotvení na venkově. Tentýž autor tamtéž dává vzniknout dílu básnickému, překladatelskému³⁶³ i grafickému³⁶⁴. Jen dvojí vybočení

³⁵⁸ Srov. HOPKINS, G. M. *Jsem výšleh z ohně k ohni*. Velehrad: Refugium, 2016, s. 95.

³⁵⁹ Srov. ALTRICHTER, M. *Hledání jakosti*. Velehrad: Refugium, 2017, s. 96-97.

³⁶⁰ ALTRICHTER, M. *Žije mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 11.

³⁶¹ Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 76.

³⁶² Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 988.

³⁶³ „Ale miluji jazyk francouzský nad každý jiný, jako řeč svých předků, jsa dle tradice potomkem francouzského válečníka, zůstavšího v Čechách v 18. století. Psal se Renk, odkud přišel, v matrikách prý není psáno. Ale od dětství již slyším podivný hlas krve, nejasný, nemohu ho rozeznati, jen vím, že volá na jihu a na západě. Nechal jsem zatím překládání do češtiny, zhnusili se mi zbabělci, psi vyjící. Lze litovati těch, jež zůstali ještě lidmi v tomto národě, a nutno pro ně pracovati, dodává mi naděje, že

z této „stabilitas loci“ rozvíjí příběh obrazu v příběh, duchovně a doslovně.³⁶⁵ Proto se ani v Grenoblu, kam později se svou ženou, francouzskou básnířkou Suzanne Renaud, a se svými syny několik let jezdil, necítil být opravdu doma. Kromě posledního roku druhé světové války, který rodina strávila ve Staré Říši u Florianů, když byla Němci vypovězena ze svého statku, prožil Bohuslav Reynek celý svůj další život v Petrkově. „Jsou mi protivny cesty do města i čekám vždycky, až se mi sejde více důvodů. Myslím, že to není z pohodlnosti těla nebo duše, ale tolik se mi hnusí vytloukati podobné úřady a krámy, věřte, chlív je opravdovou předsíní chrámovou proti těmto bordelům ducha, zhoubnějším skutečných o tolik, oč duše drahocennější jest těla. Připadá mi, jako bych byl zachycen velikým, stoupajícím vírem duchovým, a zprvu oslepen a zmámen, začínal prohlédati, ve výšce již, výšce sladké, vonné, plné půvabův.“³⁶⁶ „Děkuji Vám za dobré a velké dílo! Za Církev, která vždy milovala krásu vyslovenou v umění. Celé Vaše dílo je zároveň vznešené i prosté. A Vy sám jste vznešený a prostý. Petrov květin a stromů a zvířat a čistých lidí, to bylo pro mne vždy znamením a zobrazením pravého života! A potom a především Zjevení. Vy jste opět ukázal na Zjevení! Za to by Vám měli poděkovat všichni věrní křesťané a ti, kdo hledají pravdu!“³⁶⁷ Jednota života a díla. Takový byl Bohuslav Reynek. Opravdu žil a psal v tvůrčí jednotě i ve shodě sám se sebou³⁶⁸ Básnické i výtvarné dílo Bohuslava Reynka je kultivované umění vyztáhlé v tichu petrovske samoty vzdálené uspěchanosti světa. „Daroval jej ptákům, motýlům, broukům. A sám se připodobnil jim. Proměnil sebe v naslouchání. Duše ztrácí své vlastnictví, má-li vůbec co svého, aby se nalezla v plnosti života. Co platí pro mystika, platí i pro básníka. Zprvu hledá sebe, svůj tvar, barvu tón, než pozná v zralém věku, že to vše lze nalézt jen v harmonickém celku. Pak i básnění se stává modlitbou. Jako základem modlitby je Buď vůle tvá, a nikoli má, tak i podstatou zralé básnické tvorby jsou věci, věrné zpodobení jejich krásy, nikoli mé. Tomu jsme se učili u pana Reynka. My se již modlit neuměli. Nebylo v nás dost pokory, abychom přijali v sebe jiné. Žili jsme v době, kdy každý hledal jen a jen sebe, svou „originalitu“. Neměli jsme dost duše, dost hloubky, dost země. Země

se opět vzmužím.“ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 23.

³⁶⁴ „Pošlu Vám obrázek, jsem totiž vlastně malíř, alespoň dříve, mnohem dříve jsem začal malovati nežli psáti.“ *Tamtéž*, s. 19.

³⁶⁵ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 988.

³⁶⁶ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 33.

³⁶⁷ OPASEK, A. In: *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 8-9.

³⁶⁸ Srov. PALÁN, J.A VOKOLEK, V. (EDS.) *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 3.

chyběla našim kořenům. Vyvrácení viseli jsme v prázdnu, v pouhém duchu, v pouhém sebeobětí. Proto tak rádi jsme jezdili k panu Reynkovi pro kousek země.³⁶⁹ Reynkovo umění je nezneužitelné, leda snad láskou nebo dobrotou. Jeho víra všem neustále připomíná, že je svět vykoupen. „Můj Bože. / Hle, jak mlhami jsem spjat a svírán. / Kterak v nejistotách bloudím jak loď ztroskotaná. / Těžký, spoutaný, na půdě nejisté, že nedovedu zpívat ani tančiti ku Tvé slávě. / Ó Pane, chtěj. / A mlhy odplují a srazí se a budu čist a jasný jako zítřka topol plný rosy. / Ó Pane, dej mi prohlédnouti. / Ve vodě zřím ryby jiskřící, jež tolik miluji, že svěží, čisty jsou a plachy. / Tebe však, ó Bože, nevidím, neb ukryt jsi mi jako chvíle smrti mé. / Ale ti, jichž nadějí svou živíš, prostřed zimy květin doufají a slunce prostřed noci. / Rozptyl, Bože, temnoty kol mne, bych viděl. / Nemodlím se k Tobě stoje, oči obráceny k světlu, jak jen Světci mohou, ale tváří k zemi přitisknut, jež voní fialkami. / Mé ruce, jež se vryly do prsti, stop nezůstávají jak šlépěj lidská, ale jako zvířecí. / Což dobré jest, jsouť lidé zlí a zvířata jsou dobrá, líbeznější květin. / Mají hebkou srst či peří překrásné, oči z chryzoprasův, ebenu a zlata, čisté jako luna, jako voda pramenitá. / Pane, dej mi prohlédnouti, neboť obklopen jsem samotou a mlhami! / Ó sejmi clonu z očí mých / Bože, viz, jak srdce mé se třese, složené jen z ran a hrotův zlomených. / A přece vím, že jsi, a přec v Tě věřím!³⁷⁰ Reynkova opravdovost roste ze shody literárněhistorické faktografie s hodnotou autorova díla. Zraje v jeho víře soustředěné na jediné stálé³⁷¹, stabilní, nadčasové. „Obdiv nad statečností, s níž jste nesl proti všem břímě dne. Vy, tichý nositel světla proti bouři doby, zakotven v naději a čase, v němž si Bůh troufá s člověkem, Vy jste neustal naplňovati dobrým dílem čas, který má jediný smysl, že jest svobodnému člověku příležitostí, aby svobodně chtěl svou věčnost. Vy, básník, který nám jehlou i perem zpodobil, co duši lahodí. Ty pastvy, stádo ovcí, pasáčky u ohně; nevyčerpatelná, pro Vás byla poesie.³⁷² Víra v díle Bohuslava Reynka je poznáním tichým jak světa kraj. Je osamoceným čekáním, ve kterém se zvedá nesmírná síla. Síla silná jako příboj. Jako vlna, která člověka jemně a neodvratně pohladí. „Takoví jsme! / Duše pápěrkové létají ze země do země. / Duše lehkovážné vyměňují zemi svou za zemi cizí. / Duše pevné ve své zemi setrvávají / ale ty nejvyšší duše, duše přesvaté/do země padají, takže my

³⁶⁹ VOKOLEK, V. In: *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 36-37.

³⁷⁰ REYNEK, B. Modlitba. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 27-28.

³⁷¹ Srov. heslo „Boží vlastnosti“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 41.

³⁷² ŘEZNÍČEK, Z. In: *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 59-60.

chodíme po duších, / chodíme si po duších a bereme chaos na lehkou váhu / jako by bylo samozřejmé procházeti chaosem / a přitom vycházeti z řádu!³⁷³ Právě v Reynkově marginalitě, vpravdě na okraji, rýsuje se duchovní centrum, pravý znak příběhu víry. Příběh víry, jež v básnickově díle po řadu desetiletí mužnosti a stáří nejen že nikterak neochabuje, ale se stále více přibližuje Dokonalosti.³⁷⁴ Stále více přichází sama k sobě, jen proto, aby vyšla k Bohu, a nejkrásnější je na samém konci.³⁷⁵ „Nakloň se ke mně, sestro má Smrti, a mluv mi o Bohu. / Tváří, hled', na zem jsem prostřen a jinak nemohu, / omdlel bych žalem a steskem, patře v sladkou oblohu. / Jest obloha tak sváteční a čista, bez trhliny, / a já žádosti jsa znaven saji útěchu hlíny / jako nízký, na stráž přitisklý keř vinný, / a k zemi mne táhnou hrozny mých smutkův i rozkoší. / Tolik jsou těžky, jistě jest jich na nůši, / ó sklid' je, Smrti má sestro, slituj se nad duší, (srov. Flp 1, 21) / jež ráda by tělo shodila, jenže nesmí sama. / Ale dotkneš-li se ty ho, shoří jako sláma, / a rozvíje se má duše jako slunce zrána! / Břemene hmoty mne zhosti, osvobod' naději, / nerad se obtížen vleku, tančím raději, / vezmi mne na lokty, sestro, s tebou jen okřeji!“³⁷⁶ Dílo Bohuslava Reynka prosycené živou vírou se právě proto vyvíjí zcela svébytně. Jeho tvorbu lze charakterizovat důrazem na pastorální motivy, zpředmětněním biblických dějů v reálné krajině, něhou, která postrádá jakékoliv známky patosu, a v neposlední řadě viděním světa, které se nevyhýbá jeho nejtemnějším tónům. Právě skrze ně přichází ke Světlu³⁷⁷. Hluboká, a přitom trvale vyvzdorovaná víra byla základním principem Reynkovy osobnosti i jeho práce. Právě tady, a ještě v usebrání a v kontaktech se vším stvořeným, hledejme kořeny jeho pokory, celistvosti a opravdovosti. Cesta básnickova je literární obcí rozdělována často sbírkou *Rty a zuby* (1925), jež je zápasem o nalezení pevného středu, na Reynka „předkanonického“, vyhlížejícího a Reynka „kanonického“, spočívajícího. „Pane, zda tvrdá má touha / není jen mátoha pouhá, / zda moje rozpjaté náručí / marně se čekáním nemučí? / Ve dlaním obou mám vklány / veliké urputné rány, / jimiž jsem na tebe přibit; / jako dvě nachové ryby / v života přehořkém moři / trpce a strnule hoří, / hladovy bez hnutí stojí, / zejíce žádosti mojí / ale jak sejít se mohou, / drženy láskou tvou strohou, / jak mohou sevřít v kruh

³⁷³ DIVIŠ, I. Takoví jsme!. In: *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 62.

³⁷⁴Srov. *Misál na neděle a význačné dny liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 353.

³⁷⁵ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 990.

³⁷⁶ REYNEK, B. Smrti. I. In *Žízň*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 59.

³⁷⁷ Srov. KKC, č. 157.

paží / vyslyšení, jež blaží, / když je mám přibity v kříži, / krev z nich když ve tvou se hříží?³⁷⁸ Reynek vyhlížející vtiskuje do své poezie proces náboženský a psychologický. Zděděný katolicismus zintenzivňuje vnitřním obrácením v etapě prekonvertitské, konvertitské, pokonvertitské a vyrovnávající.³⁷⁹ Obracevší se básník usiluje o vznešenou a hrdou melancholii. „Jest Panna Maria vzata na nebesa, / z země odlétla jak sivá holubice z lesa; / země zmlká, tesknější jest každý den. / I ptají se mne oči divizen / a vzpínají se ke mně divizen zlaté ruce, / o jakéže slunce zpívá to muce; / a ptají se mne červené a obtěžkané štěpy, / zda lidé jsou mrtvi neb hluší a slepi³⁸⁰, / že nezří a nevědí, k jakému boji / země se třesouc a vzdychajíc strojí; / země si věru nejkrasší oblékla šaty, / líbezně voní, spánky má létem zlaty, / oči pokojny, vlhky a sladky, / v náručí plno darů, jako před velkými svátky: / ale přesmutna jest země, neb ona vidí, / co vidí slunce i mračna, čeho nevidí srdce lidí. / Srdce lidí černa jsou a studena i slepa, / páchnou jak voda stojatá, jak shnilá řepa. / A země má šaty a vlasy slzami nasáty, / plačíc se stromy a vinicemi a zvířaty, / plačíc s klasy a hmyzy, s ptáky v ústech lesa: / oblak veliký trhá se v nebi, oheň z něj klesá, / země to vidí a čeká s velikým bolestným klidem, / pláče, vše vědouc, že křičeti nesmí to lidem.“³⁸¹ Hlavním tématem je oslava pravdy, a její opakování v tezi, která sdělujeme lidem, že zlý svět čeká Boží zásah, nová apokalypsa. Její blízkost zvěstuje Matka plačící a plná soucitu. Pro básníka toto byla plně nábožensky vnímaná, vírou prožívaná realita, jak čteme z jeho korespondence s Florianem.³⁸² „Matko, jíž v lůně radosti neznámé úpějí, / nevěsto, jíž srdce plno hrobů jest a nadějí, / ty, jíž neodolal ano Boží Syn, / přišel, Tvář svou položil v tvůj klín, / Sestro, horo slasti, když jsi v jámu světa / svedla Slovo, strhni Parakléta!³⁸³“³⁸⁴ Reynkovo apokalyptické očekávání, ovlivněné četbou Léona Bloye³⁸⁵, proměňuje se v útlak toho, čemu se běžně říká život, který se stal nesnesitelným. „By Člověk-Posel našel mne již bdícího, ale také aby tento byl již posledním, aby srdce nezemřelo dlouhým čekáním.“³⁸⁶ Pro

³⁷⁸ REYNEK, B. Oběť poslední. In Rty a zuby. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 262.

³⁷⁹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 991.

³⁸⁰ Srov. Ez 12, 2.

³⁸¹ REYNEK, B. *Vlídne vidiny*. Praha: Odeon, 1992, s. 35-36.

³⁸² Srov. ŠERÝCH, J., MĚD, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 223.

³⁸³ Srov. KKC, č. 692.

³⁸⁴ REYNEK, B. Smrti. In Květná neděle. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 83.

³⁸⁵ „A také myslím jest hlavně zásluhou Léona Bloy, že formy víry, jakžtakž zachované snad jen z tradice či ze zvyku či ze strachu, přestávají býti formami a stávají se životem plným svatě hrůzy a rozkoše.“ ŠERÝCH, J., MĚD, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 31.

³⁸⁶ ŠERÝCH, J., MĚD, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 24.

Reynka konvertitu je hlavním motivem, kromě plačící Panny Marie a přicházejícího Ohně³⁸⁷, čekání. „Leč nahé srdce schne mi ve vichřici / jak čerstvý chléb. / Na nebi slunce vzplálo, citron žhavý, / Bůh stiskl je, zrak oslepil mi šťávou. / A zastřev ji jak oltář v postní době / – bol naní lpí jak těsný šat na těle. / zřím tebe v slzách: ustydělého v hrobě / na tvrdém srdci země rozechvělé. / Však nevěřím. A dětská křídla lámu, / by nová vrostla, donesla mně výše; / chci přeletět pusté kopce klamů / a spočinouti na bezpečné liše.³⁸⁸ / U nohou Panniných nechť setkáme se, / kde lampy Poznání se kolébají / jak bažant královský na větvi v lese, / jak stromy pučící nad Evou v ráji!³⁸⁹ / Dne zoře jako teplá tvář se rdí / sil andělských, kdy zničím smrti mříže; / bych zřel, kdy oslepi mne Vzkříšení: / pak s Tebou pochopím i bolest Kříže.“³⁹⁰ Reynkovo básnické dílo vypovídá o neokázalém básnickém dramatu s vědomím, že i to, co se odehrávalo na Golgotě, bylo dramatem. Největším dramatem lidských dějin. A Bohuslav Reynek celých svým lidským údělem stvrzoval, že dějiny mají smysl jen jako dějiny spásy, a dvůr rodné petrovské tvrze se mu stával biblickou krajinou, kde nacházel odpovědi na všechny mučivé otázky po smyslu lidského bytí a utrpení. „Pane, myslím na chvíli, až se tato země promění, / až budeme bez břemen a věčným světlem oděni,³⁹¹ / až nás Prsy Utěšení mlékem pokoje nasytí, / až budeme odpočívati, radostmi přikryti (srov. Zjev 21, 4) / a chci-li se těšiti bezelstně, mohu jen se zvířaty. / Pohled, jak se hlady, prázdnotou a zarytostí třese: / proto, Bože, úpěnlivě prosí tebe srdce mé, / prosím tebe pro lásku, již chabou k tobě mám, / duše naše údové jsou tvoji, živý jsme a bolestný tvůj Chrám: / Bože, nechod, nechod již tak zbědován!“³⁹² Verše vydávají svědectví o údělu člověka, v němž víra není jen cosi jako vlaštovčí hnízdo přilípnuté na zeď chléva. Bohuslav Reynek naplněný očekáváním rozprostřel v sobě a kolem sebe onen prostor mlčení a naslouchání, který se pokládá za to nejvyšší, čeho může básník dosáhnout. Hleděl na svět bez iluzí, ale nepopřel jeho hloubku a výšku, proklestil si cestu k jeho základům, k jeho tajemstvím, k jeho pramenům. Odposlouchal od skromných, pokorných a tichých věcí svého dvora a svých polí, svých luk a svých lesů pramelodii a prarytmus stvoření. „Kůzlat bělostných tré hrá si / v sobotní den před Oculi, / hlavami se k bokům tulí. /

³⁸⁷ Srov. Zj 13, 13.

³⁸⁸ Srov. Žl 17, 8.

³⁸⁹ Srov. KKC, č. 494.

³⁹⁰ REYNEK, B. *Ostny v závoji*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002, s. 11.

³⁹¹ Srov. KKC, č. 1042.

³⁹² REYNEK, B. Modlitba. In: *Květná neděle*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 93.

V primitivním reji běhá / nejumpřimnější jich něha, / světlo Izáka slepého,³⁹³ / símě požehnaní jeho, / veliké tři květy Taje.³⁹⁴ Obejmul svět svou vírou a jejími obrazy semknul do náruči Boží lásky veškerou bolest a tápání, veškeré bloudění a putování lidského srdce. Svou vírou dovedl vtisknout obraz věčnosti do časnosti své existence „a mohl tak ukládat vše jako vzácné mince do pokladnice své básnické zralosti.“³⁹⁵ „Pane, vrhám se v tvůj žhnoucí klín jak v chládek lesů; / sytostí i hladu rozpálen jsem / dar ti nesu: / dar ti nesu těžký, nemohu ho unést, nastav dlaně: / položím v ně rozdrásané, krvavé své skráně, / složím v ně jak v utěšení hedvábných a dobrých vod / hlavu přetěžkou jak z větve spadší plod / ji složím, otlučenou, pronikanou ranami rudými. / A blyskne-li se nějaké jádérko světla z dužiny / a vypadne, až rozlomíš, ať ruce tvé je dají, / požehnavše, těm,³⁹⁶ kdo zemdleni tebe nehledají“³⁹⁷ V této „identifikační“ etapě Reynkově je už cítit cosi navzdory všemu zachráněného. Cosi, čemu by víra v člověka a v Boha řekla krása očiště. Ještě trpíme, ale už jsme si jisti svou záchranou. Jsme si naprosto jisti svou spásou. „Ejhle, Pane, ucítil jsem vůni tvého roucha, / a již srdce moje nevidí a srdce moje neposlouchá: / neboť srdce moje červené poskakuje zpito tvého roucha vůní, / srdce moje v paprscích tajemné naděje se sluní.“³⁹⁸ Čekání na příchod změny u Reynka předkanonického je skutečným čekáním, nikoliv jen jakousi ustálenou ikonografickou figurou. Esenciálním pocitem je hluboké a pokojné štěstí konvertity, který jde nalezenou cestou víry s jasným cílem na konci. Víra básníková zcela oproštěna od „pesimismu“ z blížícího se druhého příchodu Vykupitele³⁹⁹ přijala jedinou objektivní pravdu o záchraně skrze Syna v náruči Matky Boží. Reynek vypráví ve svých verších o pravdě víry, a o své touze s pravdou co nejvíce splynout. Vydat sám sebe Bohu do důsledku. „Bože, kol tvých dávných zdí má duše chodí sirá, / patří toužebně a nikdo, nikdo neotvírá, / neotvírá oken, neotvírá dveří. / Zlaty, teple jsou tvé stany, ale zde se záhy zšeří, / a v mé duši záření již chladne, pohasíná; / k svému Světlu pust' ji, smutná sina / a bojí se zimy. Viz, jak mouchy, brouci / v pokoj spánku chystají se. Láska vroucí / tvá je sečteny má.“⁴⁰⁰ – Přece méně není / duše má než oni! / Ale čím jich snění / jest mi. / Nechci.

³⁹³ Srov. Gn 27, 21.

³⁹⁴ REYNEK, B. *Rybí šupiny; Rty a zuby; Had na sněhu*. Praha: Vyšehrad, 1990, s.83.

³⁹⁵ REYNEK, B. *Ostny v závoji*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002, s. 30.

³⁹⁶ Srov. KKC, č. 998.

³⁹⁷ REYNEK, B. Dar. In Smutek Země. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 102.

³⁹⁸ REYNEK, B. Roucho Páně. *Tamtěž*, s. 44.

³⁹⁹ Srov. 1. Jan 2, 28.

⁴⁰⁰ Srov. Lk 21, 18.

Bože, otevři mi. / Bože, pusť mne k teplu; bojím se zimy. / Jdou všichni v tebe; děti tvé, ne hosti. Jen já jsem venku. Draví, tiší jsou a prostí. Bože, otevři mi. A ne v spánek: do Radosti...⁴⁰¹ / Bože, otevři mi do Radosti.⁴⁰² Reynek žil celou svou bytostí v této poznané Pravdě. „Já a můj dům budeme sloužit Hospodinu.“⁴⁰³ Jako by tento starozákonní slib ještě umocnil vlastním krédem: „Já a můj dům milujeme Hospodina.“ Jeho přítomností dům zbytněl a i ty nejobyčejnější věci se „doznávaly ke své krásné a jedinečné duši“. Nesamozřejmost samozřejmého. „Básník vkládá sám sebe také do biblických scén, které si žije představuje jako odehrávající se tedy a teď. Básně tohoto typu jako by byly záznamem soustředěných meditací nad příslušnými náměty, „přehráváním“ těchto námětů před vnitřním zrakem, jak to učí jedna z velkých tradic katolické spirituality, *Duchovní cvičení*⁴⁰⁴ Ignáce z Loyoly.“⁴⁰⁵ „A jako vonný plod by byl mi uzrál každý den, / sládl do věčnosti, v dobrotu vaší pohřížen. / Večer, k oslu uléhaje, byl bych býval plakal. / Pod hvězdami mrazivými poslouchal, jak vyje šakal, / ale mně by nebývalo bylo příliš zima/na oslově bříše a pod nohama oslovýma. / Díval bych se, jak kvete měsíc medový, / slova sladká, pošiji ho hladě, říkal oslovi / věrou pna se k Bohu jak úponky keř vinný, / /naděje pln, šířící se za hory a za skaliny, / srdce láskou nalito jak mlékem prsy Mariiny.“⁴⁰⁶ Překlad františkánskou spiritualistou prosyceného *Románu zajatcova* Francise Jammesa upevnil Reynka v poznání, že „bezvýznamné“, drobné a každodenní věci jsou pravými svědky a podílníky neviditelných mystérií Božích. Básník se sklání svou vírou od vznešených dogmat k bezprostřední radosti v Božím stvoření. „Na vše s důvěrou a láskou ještě pohlédnu, / všecko, co se dá, horoucně pohladím, / a všemu povím slovo, jež rádo a málokdy slyší; / Pane, dej mi ještě několik dní krásných, nechať rozsiji / všecku plnost srdce svého v pokoji, / sladkost věcí utěšením vstřebám v sebe, / sladkost, již mne živí země tvá i plynoucí nebe: / pně stromů, haluze i lístky zlíbám, / travin i povadlých kvítků se dotýkám... / tehdy se rozžehnám plň bázně, pln těžké víry, / slzami smáčeje místa kdys slunná,“⁴⁰⁷ Petrkov pro Reynka byl vpravdě živý Betlém. Život je zázrak, na který jsme si zvykli. On viděl skrytou krásu trhlin

⁴⁰¹ Srov. KKC, č. 389.

⁴⁰² REYNEK, B. *Ostny v závoji*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002, s. 18.

⁴⁰³ ŠERÝCH, J., MĚD, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 591.

⁴⁰⁴ Srov. např. IGNÁC Z LOYOLY, SV. *Duchovní cvičení*. Stručné poznámky. In: *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, 38.

⁴⁰⁵ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 994.

⁴⁰⁶ REYNEK, B. *Útěk do Egypta*. *Tamtéž*, s. 74.

⁴⁰⁷ REYNEK, B. *Prosba poslední*. In: *Smutek Země*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 116.

a děr, prasklin, pavučin a plísň, a i v prachu a špíně zahlédl zlatá zrnka pravdy jako svědectví života, jehož se cítil být součástí. Toho nejnepatrnějšího, nejubožejšího ze stvoření. On miloval tuto vezdejší dokonalost nedokonalého. Cítil, že podobně miluje i Kristus. Snad proto měl v sobě víru, odvalu i sílu stáhnout i ta nejhlubší mysteria k sobě, do svého „obyčejného, všedního“ světa. „Vrak z bídy břehu, / vychrtlá, malá / kočka tu leží. / Teplou a svěží/rozdala něhu. / Smutně tu čeká / na krůpěj mléka / od luny a sněhu. / Noc po sobotě, / zima je, svítá / luna kamenitá. / Stydne mrtvé kotě. / Čí vina je smyta?“⁴⁰⁸ Poezie Reynkova transponuje krásu stvoření, jež je odleskem nekonečné krásy Stvořitele. Vnuká úctu a podřízenost rozumu a vůle člověka.⁴⁰⁹ Reynek byl člověk, který zde po zemi opravdu „chodil s Bohem“⁴¹⁰, dáváje mu v sobě svou bdělostí, věrností a tichou pokorou ustavičný prostor, aby on mohl kdykoli vstoupit a přebývat v něm. „Opírám se o hrud' Boží, / kvetoucí horu, / nejsladší háj / ryji se k Srđci / klubku blesků, / by mne jako paže / ohněm ovinuly, / abych pln lásky / tichostí sršel.“⁴¹¹ Reynkův příznačný pohled dolů k malým tvorům a věcem neopěvuje jen jejich čistotu a schopnost nést Boha, ale předně jejich paradoxně krásnou přirozenost oběti. Kočka, pozdější atribut již kanonického Reynka, tento tvor, slučuje v sobě celou charakteristiku básníkovy víry: stesk i útěchu, odevzdanost i touhu po vysvobození, po ráji. „Rzivou tvář si kočka hladí / bílou tlapkou. Stříbro hadí, / ohebné a hebké, v tváři / zlaté svíjí se a září. / Kočka barvy listopadu, / kočka barvy zimních sadů, / šedá, ryšavá a bílá, / samoty mé plachá víla, / přede, do očí mi hledí. / Svítí mnohou odpovědí / oči naše. / Zima snová / bílá, advent fialová (srov. KKC, č. 524) / snění. Tichá jizba hřeje. / Vchází veliká naděje / vánoční; a podobá se/v éterné a křehké kráse / dechu Zvířat dvou ve Sluji, / mze, v níž vločky poletují, / jíní, které v jehel jase / jako bílým rouchem chrání / ty, již na loži čekání / nazí trnou, uondáni.“⁴¹² V tomto tak úžasném, niterném ději, kdy lidské srdce usiluje o tu nejhlubší pravdivost, upřímnost a čistotu, jaké jen je schopno, aby bylo v darované víře vůbec hodno Milosti, a mohla zažívat blízkost přítomného Krista a jeho lásky plní se nejjintimnější slova básníkovy. „Odešel jsem, příliš smutno bylo v pokojíku srdce, (...) Těžké jsou moje oči, sejmu-li s nich ruku, vylijí se, levicí

⁴⁰⁸ REYNEK, B. Mrtvá kočka. In: Sníh na zápraží. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 471.

⁴⁰⁹ Srov. KKC, č. 341.

⁴¹⁰ Srov. *Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné (Jób až Píseň písní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 790-791.

⁴¹¹ REYNEK, B. Hledám odpočinutí. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 111.

⁴¹² REYNEK, B. Rorate. *Tamtěž*, s. 338.

je tisknu a pravou se biji v prsa, zavřeli se hříchové do srdce a křepčí kol omdlené, ubité lásky, mou vinou, mou vinou. O vstaň a otevři, má Sulamitko; neboj se a vstaň a otevři mi, pomni, že jsi silná jako smrt, a smrt je silnější než ďábel.⁴¹³ Ruka, která tlukouc tě probouzí, nosí dosud zlatý prsten víry a smaragd naděje v něm jako slzu blažené Věčnosti.⁴¹⁴ Vstaň a dechni na slunce z mé krve, ta okřeje tvým teplem a rozzáří se znovu, a moje bědné a naivní slunce se rozvíje jako růže ukojení a světla.⁴¹⁵ Reynek byl skutečný básník. Potřeboval k životu pouze a jen lásku. Milovat a být milován tím, kdo mu byl drahý. Být nade všechny milován Bohem. Nic víc, protože v tom je vše. Právě ono prudké světlo a kouzlo věčné Lásky způsobilo, že se náhle cítil každé nové ráno jako znovuzrozený. Vždyť jeho srdce vždy čekalo na Jeho dotek, a doufalo, Všechno v něm znovu ožívalo. „Noc dýše vlahá na zkřehlé mi ruce, / na spící oči, na rty rudé prudce; / a jako v hroznů tíži kane jíní, / v pleť plodů slévá se, v zrn hořká srdce: / tak závojem vzdech noci zmírající / tvář měkce halí, tiše laská, stíní, / že bojím se až oči otevřítí, / pohnouti rtoma k radostnému pění, / dvě slabých rukou ku modlitbě spjati: / tajemná záře šerem duše svítí, / tkáň srdce zpívá v čistém rozechvění... / A jako šumot trav, jež úsvit zlatí, / zní krve pramen, jako sad za dnění.“⁴¹⁶ Básníková víra prohloubeného a stále prohlubovaného vidění, ve kterém mohou číst jen lidé, kteří jsou milováni odedávna. Čím více zevnějšího ticha v Raynkově díle, tím lépe je slyšet hlas jeho víry v ně. Básníkově laskavé vidění smrti, jejíž obrysy splývají s vyzářováním věčna. Reynek je básník domova a očištění, co si možno přát krásnějšího? „Blázen jsem ve své vsi, / znají mne smutní psi, / bílí psi ospalí, / plynoucí do dále, / žádný z nich neštěká: / těší mne zdaleka, / jsou to psi oblaka, / běží a nekvílí. / Smutkem jsme opilí, / kam jdeme, nevíme; / požehnej duši mé / Pastýři prastarý⁴¹⁷ / s hlubokými dary⁴¹⁸ / měsíce a bdění, / s trny na temeni / těžkém rozbodaném / jako srdce. Amen.“⁴¹⁹ Samotný Ježíš Kristus je „amen“ (Zj 3, 14).⁴²⁰ „Nakloň se ke mně, sestro má Smrti, a mluv mi o Bohu. / Tváří, hled', na zem jsem prostřen a jinak nemohu, / omdlel bych žalem a steskem, patře v sladkou

⁴¹³ Srov. Pís 8, 6.

⁴¹⁴ „A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska“ 1 Kor 13, 13.

⁴¹⁵ REYNEK, B. *Rybi šupiny*. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2011, s. 81-82.

⁴¹⁶ REYNEK, B. *Vlídne vidiny*. Praha: Odeon, 1992, s. 32.

⁴¹⁷ Srov. Jan 10, 11.

⁴¹⁸ Srov. Zj 21, 6.

⁴¹⁹ REYNEK, B. *Odlet vlaštovek*. Praha: BB art, 2002, s. 67.

⁴²⁰ Srov. KKC, č. 1065.

oblohu.⁴²¹ / Jest obloha tak sváteční a čista, bez trhliny, / a já žádostmi jsa znaven saji
 útěchu hlíny / jako nízký, na straň přitisklý keř vinný, / a k zemi mne táhnou hrozny
 mých smutkův i rozkoší. / Tolik jsou těžky, jistě již jest jich na nůši, / ó sklíd' je,
 Smrti má sestro, slituj se nad duší, / jež ráda by tělo shodila, jenže nesmí sama... /
 Ale dotkneš-li se ty ho, shoří jako sláma, / a rozvíje se má duše jako slunce zrána! /
 Břemene hmoty mne zhosti, osvobod' naději, / nerad se obtížen vleku, tančím já
 raději, / vezmi mne na lokty, sestro, s tebou jen okřeji!⁴²² Trvalá touha po Bohu,
 sídlící hluboce v duši básníkově, již není přijímána jako nesnesitelná trýzeň, ale jako
 vysvobozující „sladká sestra úzkost“. Celý Reynkův vesnický mikrosvět poukazuje
 k dokonalému Božímu řádu i k porušitelnosti světa. „Selátka unyle chodí, / chromí a
 malí marodi, / choulí se v sluneční záři / jako dvě truchlivých tváří, / jako dva ocúnky
 smutné, / které kdos napolo utne. / Po našem rozlehlém dvoře / naděje bloudí i hoře; /
 větry jak duchové teskní / nosí nám vůně lesní, / mlh hrozeb clonami trápí, / věsí je na
 okapy.⁴²³ / Kozlátka tři bílá z sena, / jako z čeřivých vod pěna, / V primitivním reji
 běhá / nejpřímnější jich něha, / světlo Izáka slepého,⁴²⁴ / símě požehnání jeho, /
 veliké tři květy Taje.“⁴²⁵ Nastalá Reynkova vnitřní krajina s Matkou Boží, která je
 symbolem soucitu a útěchy týkající se každé lidské existence, vždy značí naději
 uprostřed úzkosti. Naděje, jež se udála smrtí Kristovou, a naděje víry, jež přichází se
 smrtí člověka. Charakteristické čekání nabylo naplnění v „malé“ rovině osobní spásy,
 definitivního smyslu vlastního života. „Každou věc já беру z ruky Panně Marii, / a
 není-li věc od ní, není od Boha, i nechci ji. / Jablka mi češe zlatě purpurová
 z vonného kmene, / pro bělostný chléb mi svatými prsty sahá do plamene. / Panně
 Marii ni oheň, ani mráz již, kterým srdce hynou, pranic neublíží, / neboť mráz i oheň
 nejhladovější ji přehnaly, když stála pode třemi kříži. / Hrozny černé jako srdce noci
 a jak úsvitu srdce křehké ořechy / mi dává Panna Maria, i pln jsem naděje a útěchy, /
 že také úrody své poslední a nejdražší, již chová na klíně, mi dá; / jest její klín a srdce
 její sama uzamčená Ráje zahrada. / a její srdce sama na čas zamčená jest Ráje
 zahrada.“⁴²⁶ Zralého a pozdního Reynka v běhu církevního roku již zdaleka tolik
 neinspirují Letnice jako Dušičky, Kristus \kral a Advnet. Liturgická období

⁴²¹ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 20.

⁴²² REYNEK, B. *Ostny v závoji*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002, s. 12.

⁴²³ REYNEK, B. Dvůr v dubnu. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 281.

⁴²⁴ Srov. Gn 25, 11.

⁴²⁵ REYNEK, B. Kozlata. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 288.

⁴²⁶ REYNEK, B. Důvěra. *Tamtéž*, s. 42.

s příslušnými svátky s aspektem očekávání. Tichého a pokorného.⁴²⁷ „Advent. Čtvrtá neděle. / procitají andělé. / Vstaňte s námi, volají. / Z polí, z lesů, ze stájí. / Jdeme, nic jsme nepřinesli. / Holá dlaň se chytá jeslí.⁴²⁸ / Nestudí to, nehřeje / prázdné prsty naděje. / Nestudí to, nepálí.⁴²⁹ / Nedali jsem, nevzali. / Ale někdo někde volá.⁴³⁰ / Z mraků hvězda, kámen zdola? / Dlaň je prázdná. Hlava vratká, / trne v rukou Jezulátka.“⁴³¹ Básníkův expresionismus venkovského statku vykresluje detaily šokující i drásavě krásné. Přechází od šíře k zúžení a od bohatství k chudobě. Reynkova poezie vypovídá o pocitu duše, která ví, že nejlépe je vůbec mlčet. Přírozeností je prostota. „Milo je v slámě a na seně. / Ve vůni zimy a jeseně / sny vracejí se ztracené, / rozhlížejí se zmateně. / Slunce se v mlhách mihotá, / jehňátko vyšedší z života, / blahoslavená mrákota. / Adventu posvátná krajina / barvu má chleba a vína, / trpěti přestává, těšit se začíná. / Slunce jí na zdi a na střechy/jablka kreslí a ořechy, / zátiší útěchy.“⁴³² Básníková vůle víry dospět do maximálně prostého tvaru je obraz kanonického Reynka: „Samota samot. Někdo tu vzlyká. / Pod prahem svítá. / List z větve svátý. Pečeť na prahu. / Rty ještě líbou. Prach a podlahu.“⁴³³ Ztalý, kanonický Reynek je zcela jednoduchý a prostý. „Formálně je to jedna z nejprostších poezií, jaká kdy byla v češtině vytvořena.“⁴³⁴ Právě taková je básníková víra: Prostá a jednoduchá.⁴³⁵ Jádro je jedno a totéž: Zvířata, věci, denní i noční čas ukazuje k liturgickým a biblickým obrazům, a ty zpět k nim. Uprostřed všeho se zachycuje a utiňuje básníková víra, a jeho duše zde nachází křehkou rovnováhu. Čtyři desítky let nic jiného, nic více. Přesto, či právě proto, se zrodilo z této prajednoduchosti jedno z největších děl české poezie. Každé slovo Reynkovo ukazuje Tajemství skryté v prostých věcech, zpívá epifanií. „Myška, pampeliška šedá, / peří z křídel jiných světů, / pampeliška po odkvětu. / Myš se dívá na člověka. / Myš se chvěje.“⁴³⁶ „Nyní hledáme nitky continuity. Svazuje je neumělými uzly, ale o to více lpíme na nich...neboť víme, že ten, kdo po celý svůj život zpěvem svým zpíval, nebo svým mlčením zpíval svou lásku k lásce, byť by cele otrhán v cele

⁴²⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1001.

⁴²⁸ Srov. Iz 2, 22.

⁴²⁹ Srov. Zj 3, 16.

⁴³⁰ Srov. KKC, č. 517.

⁴³¹ REYNEK, B. *Odlet vlaštovek*. Praha: BB art, 2002, s. 37.

⁴³² REYNEK, B. Štědrý den. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 493.

⁴³³ REYNEK, B. *Pod prahem svítá*. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2012, s. 90.

⁴³⁴ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1004.

⁴³⁵ Srov. heslo „Víra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

⁴³⁶ REYNEK, B. *Odlet vlaštovek*. Praha: BB art, 2002, s. 47.

nejtemnější umíral, svou duši již dávno Bohu dal.⁴³⁷ Lapidární jednoduchost kanonického Reynka na povrchu skrývá neviditelnou vnitřní šíři a bohatství. Paralela s jeho vírou je nasnadě. Celá Reynkova básnická a lidská existence, spočívající v ústraní, chudobě a oprostěnosti, tato „neužitečná“ existence má obrovský náboženský rozměr. „Zapisování veršů, rytí grafik a nalévání mléka kočičkám má nesmírný význam pro celý svět, neboť tajemnými souvislostmi pomáhá vyrovnávat zlobu ve světě a napravovat jeho porušenou rovnováhu.“⁴³⁸ Reynek v souvislost všech skutků a v ovlivňování zjevného skrytým, jako pravý katolík, svou vírou pevně věří. „Vše modlí se u mne, / okna zavřená i otevřená, / dveře zavřené i otevřené, / Vysoko visí hrozny mých tužeb.⁴³⁹ / Vysoko Bůh jest, výše než slunce a měsíc, / pokojně v dlaních svých drtí / hrozny mých tužeb —⁴⁴⁰ dívám se, nevím, / kdo bude pít / víno vyslyšení.“⁴⁴¹ Petrkovské hospodářství je ostrovem starého světa, přirozeně krásným a prostým pro život přirozeně prostého člověka. Tento minimalizovaný životní prostor je pro své semknuté obyvatele silou, s níž tiše vzdorují destrukci moderního světa. Tady básník prožívá hlubokou intimitu s nejdrobnějšími tvory a věcmi, s nejsvatějšími symboly katolické víry. Vše zde je spojeno a propojeno, jak nahoře, tak dole; jak dole, tak i nahoře. A vše je stvrzeno magickou pečeti všudypřítomné lásky. Naš viditelný svět není oddělen od světa neviditelného. Je to jediný svět řízený tvůrčí Boží silou nejvyšší Lásky.⁴⁴² „Zachvěl se krajem první sníh, / veliké hvězdy do haluzí kreslí. / Slibuje radosti dětských Půlnočních / těm, kteří tíhu touhy nesli. / Díváš se. Duše neví kam, / v plachosti pátrá, popaměti kráčí,⁴⁴³ / vrací se věrně k žalu pasekám / po vůni listí, po pěšince ptačí. / Pěšinka ptačí náhle ustává, / pták vznesl se a zůstala jen bílá, / bolestná krása, dívá dálava, / v níž stopa Návratu se objevila.“⁴⁴⁴ Reynkovo vidění přírody, konkrétní, plné prožívání reality, vnímání tajemství, kterým je obestřena každíčká věc, vnímání reality neviditelné a smysly nepostřehnutelné neobdržel básník zadarmo jako mimořádný dar. Dorostl k němu cestou pokory vůči všem věcem a vůči jejich Tvůrci; je důsledkem pokorné pozornosti, s jakou věci přijímá, s jakou sek nim blíží. Poselství Bible přestalo být

⁴³⁷ LÍZNA, F. In: *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, s. 43.

⁴³⁸ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1006-1007.

⁴³⁹ Srov. 1 Kor 2, 2.

⁴⁴⁰ „Tužbu pokorných vyslycháš, Hospodine, jejich srdce posiluješ, máš pozorné ucho,“ Žl 10, 17.

⁴⁴¹ REYNEK, B. *Pod prahem svítá*. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2012, s. 8.

⁴⁴² Srov. KKC, č. 1148.

⁴⁴³ Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

⁴⁴⁴ REYNEK, B. Stopa. In *Podzimní motýli*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 438.

prostým tématem poezie a stalo se nejosobnějším niterným prožitkem formujícím provždy básníkovu osobnost. Reynkova citlivost byla od počátku jitrěna hlubokou spiritualitou, jež u Reynka vyrůstala z niterné kontemplace a hluboké víry, která mu byla samozřejmým živlem. Není vnucovanou tendencí, nýbrž jedním z legitimních a ústředních zdrojů básníkovy tvorby.⁴⁴⁵ Hlubinné tázání po smyslu utrpení a zla zemitou konkrétností a názorností. Reáliemi všedního života a jejich začleněním do duchovního dění. Přítomností aureoly duchovního vyzařování nejobyčejnějších věcí a událostí. Toto je způsob pronikání do mystéria Zjevení, který lze u Reynka charakterizovat jako mystický.⁴⁴⁶ „Již vše jsem světu dal, však zhrdám jeho díky. / Bez činu zmirá den, mdle hynou okamžiky, / do srdce klesají jak žhavé, útlé dýky. / Je ticho hrobové v mém nitru nehostinném. / Vším navždy pohrdám, i svého žití stínem, / i smrti rozkoší a jediným svým činem. (Řím 7, 24)“⁴⁴⁷ Reynek žije svou poezii na pevnině a v jistotách trvalých hodnot; rozvrat a nejistota chvíle je vnímána jako něco pomíjivého: „Utekl pokoj ze světa. / Práh meluzína zametá,“⁴⁴⁸ Reynek žije na posvěcené zemi, jeho rytmus je rytmem liturgie, její atmosféru tvoří dech roku Páně. Jeho nejmilejší knihou byl Římský misál. Jde u něho o trvalé vědomí křesťanského plynutí času, které je neustálou výzvou k novému, aniž by se popíralo to, co minulo.⁴⁴⁹ „Až naposled Pán zatvrzelé napomene / a na kající krev svou vylije, / zaduní země v hrůze bezejmenné, / jha hrobů shodí ze šíje. / Jha hrobů nad mrtvými popraskají / a vítr duši smete si těl prach. / Naděje křídla klesnou naposledy / přes splněním a návratem. / Až tiší slíbenou svou zemi zdědí / až duše, zahalené pláští plachosti, / k důvěře bez bázně se přitulí / až pohynou, kdo v zlobě usnuli, / zasykne zimou, kdo jho boží strás; / nastane návrat, jehož tušením/ den rdívá se, noc tetelí.“⁴⁵⁰ / Vánoce v bílých loktech zimy, / letnice v pivoňkové neděli. / Veliký úklid trpělivě čeká / na svatvečer a sobotu. / Veliký pokoj volá na člověka / v jeseni země šepotu. / spadají hvězdy naše jako listí / a v dlani Kristově se zatřpytí“⁴⁵¹ Reynek, aniž by o to usiloval, dokázal sestoupit do prapočátků českého básnického slova nepotršněného

⁴⁴⁵ Srov. REYNEK, B. Doslov. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 686.

⁴⁴⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 687.

⁴⁴⁷ REYNEK, B. Monolog Prometeův. In: *Básně knižně nevydané*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 590.

⁴⁴⁸ REYNEK, B. Pokoj. In: *Sníh na zápraží*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 479.

⁴⁴⁹ Srov. REYNEK, B. Doslov. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 689.

⁴⁵⁰ Srov. KKC, č. 1041.

⁴⁵¹ REYNEK, B. Poslední soud. In: *Podzimní motýli*. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 433.

sentimentem. K básni, jež oslovuje člověka současně jako píseň a modlitba.⁴⁵² Reynek ve své víře si je pevně vědom toho, že život je dar. Rozhodující v poezii stejně jako v životě je pokorné přijetí daru života, přijetí světa a s ním i Tvůrce. Bůh nepřichází k prorokovi v hřmění, burácení a lomozu (srov. 1 Král 19, 12). Ani básník nás neoslovuje vzpourou a vzdorem, ale tichou a pokornou spoluúčastí na Božím díle: ta vede k moudrosti srdce i k velikosti poezie. Reynek vrátil poezii prapůvodní jistotu, že všechno má smysl. Toto pokorné přijetí mu otevřelo nevídané prostory svobody a krásy. Prach na okně je stejně smysluplný jako kosmický prach mezi hvězdami. „A duše má nic jiného není než poutní roucho bolesti.“⁴⁵³ Báseň je kus země osvětlené nebeským světlem. A to je v poezii Bohuslava Reynka.

Živý Pán. Vtělení Pánovo do všedního života člověka. Zaujetí Božím životem. Důvěra a společná zkušenost stvoření se svým Stvořitelem. Život žitý na pozadí Písma tak, „by Člověk-Posel našel mne již bdícího, ale také aby tento byl již Těšitelem posledním, aby srdce nezemřelo dlouhým čekáním“⁴⁵⁴. Hodnoty, které jsou dobré absolutně, Bůh, Písmo, on jako Láska promlouvají a vtělují se do života Reynkova, jsou čistým pramenem jeho skryté krásy.⁴⁵⁵ V řádu stvoření nikdy není nic absolutním absolutnem. Tak otevřené srdce Reynkovo plně zakouší, jakou nezvratnou změnu způsobilo vtělení Pánovo do dějin člověka. Že totiž přetvořilo i jeho srdce k jeho původnímu obrazu, k ryzímu dobru a kráse.⁴⁵⁶ Pán zde nechává svého miláčka zrát ve skrytosti, v tichosti. „Tichost srdce je základ všech ostatních ctností.“⁴⁵⁷ Reynek, podobně jako Panna Maria, stojí před Srdcem v tichosti⁴⁵⁸, té tichosti srdce, jež je přípravou, adventem⁴⁵⁹, cestou k setkání s Pánem. V tomto postoji tichosti vůči Pánu i světu dokáže Reynek slyšet a přijmout jeho samého jako Slovo do svého srdce, a přetvořit na čin, „neboť každé Ježíšovo slovo je skutek a tichost je tudíž předpokladem pro jeho další život s Pánem, pro jeho každý krok hlouběji k němu.“⁴⁶⁰ Reynek je veden cestou Matky, v jejíž stopách věrně kráčel jeho svěží mariánský

⁴⁵² Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1009.

⁴⁵³ REYNEK, B. *Milost. n: Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 56.

⁴⁵⁴ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 24.

⁴⁵⁵ Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 83.

⁴⁵⁶ Srov. ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 205.

⁴⁵⁷ *Tamtéž*, s. 33.

⁴⁵⁸ Srov. Lk 1, 38.

⁴⁵⁹ „Soutok Boha a člověka je v panenské Ženě“ VÍCHA, J. *Verše psané pro mlčení*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 108.

⁴⁶⁰ ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 33.

duch.⁴⁶¹ Zakouší, jak Pán ctnost, již oplýval, tichost, spojil s Matkou Marií, když řekl, že ona je tichá srdcem. On teprve tak plně rozumí, jak Jeho slovo slyší, a jak se v jeho srdci skrze Pannu jeho Slovo uskutečňuje. Pán se Reynka dotýká zevnitř, tam proměňuje ve skrytosti jeho srdce.⁴⁶² „Toho domova vnitřního a nejvnitřnějšího, kde se jediné dá v pokoji žít.“⁴⁶³ „Ježíšovo Srdce potřebuje každý náš vzdech, a naším mariánským srdcem jsme pak čistší.“⁴⁶⁴ Srdce skryté a odevzdané, srdce tiché a milující. Srdce Rodina. Srdce uprostřed svaté Rodiny. Dělník Panny Marie, po vzoru svatého Josefa, člověk zakořeněný v práci rodné hroudy a odevzdanosti rodině. Bohuslav Reynek. „Máme tu žně a mlátíme. Jak víte, hospodařím a velmi mne to ohýbá k zemi.“⁴⁶⁵ Tuší, že pro člověka je sestoupení především sklonění se před nejnižším v celém stvoření.⁴⁶⁶ Z tušení nabývá jistoty, že bez práce požehnané Pánem jsou „lidé neboží, vyvrácení a obrácení naruby, ztratili řeč a jejich tváře volají o pomoc.“⁴⁶⁷ Oddaná skrytost vyzývá k obětavému sebe-zřeknutí a sebe-rozptýlení. V Reynkovi Pán posílá své teplo a světlo do tmavé hroudy, a ona se plní Světlem⁴⁶⁸. Přináší nám každodenní teplo betlémských Jeslí. On nese Ježíše na svých rukou, a jako Panna Maria se svatým Josefem, žije obklopen krásou Stvořitele. Jeho skutečná chudoba je tedy návrat do ničeho, zanechání sebe sama Bohu. Zažívá, že chudoba není věčně plující neznámo, ale doslova dýchání Pánova života.⁴⁶⁹ „Světlo tak září ve tmě a tma je nepohlcuje. V tom tkví svátost, Druhá Hypostaze čili svátost Syna⁴⁷⁰. Zrno neožije, nezemře-li. Zrno, jež zapadlo do temných hroud, musí vstát z mrtvých.“⁴⁷¹ Tak i srdce Reynkovo odemřelo, aby se mohlo zrodit. Zrodilo se do jediné pravé víry, která nemůže nestárnout, která při každém novém aktu lásky se odívá do nečekaných podob Spasitelova milování.⁴⁷² S klidnou vděčností a pokorou se dělník Boží neúnavně dotýká matky země svými slovy i prací svých rukou. Tuto harmonii přívětivé duše se zemí se učí Bohuslav Reynek pohledem stále upřeným na

⁴⁶¹ „říjen 1923 vykonal pouť ve Francii na La Salettu“ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 785.

⁴⁶² Srov. ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 34.

⁴⁶³ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 544.

⁴⁶⁴ ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 34.

⁴⁶⁵ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 269.

⁴⁶⁶ „Pojďte ke mně všechny, vy těšitelky mnoha mých teskných let, od dětství!“ REYNEK, B. Kočky. In: *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, s. 166.

⁴⁶⁷ *Tamtéž*, s. 244.

⁴⁶⁸ Srov. Mt 2, 9.

⁴⁶⁹ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 82.

⁴⁷⁰ „Pánova světla stále přibývá.“ ALTRICHTER, M. *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 48.

⁴⁷¹ IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 527.

⁴⁷² Srov. *Tamtéž*, s. 512.

svého Stvořitele, a tak se nestává jejich nevolníkem.⁴⁷³ V liturgických svátcích se Pán vtěluje do obyčejných souřadnic Reynkova života, jiskří Duchem jeho básnickou řeč.⁴⁷⁴ „Jak moc potřebujeme rytmus církevního roku! Bez liturgie život plyne nejen nekulturně, ale bez souvislosti s nebem a Pánem.“⁴⁷⁵ Pán má svobodu žít v jeho srdci: toto je ono hluboké spojení v Tichosti.⁴⁷⁶ „Všechno směřuje k Bohu tichým způsobem, a slovo je s to osvobodit od tohoto mlčení.“⁴⁷⁷ Tichost zaplavuje jeho srdce, jež prožívá toto rozpoložení ke zranění, vyhojené k žehnání všemu živému.⁴⁷⁸

III. 4. Vladimír Vokolek

Bezprostřední vliv Josefa Florianova je, podobně jako u Reynka, patrný i u Vladimíra Vokolky (1913–1988).⁴⁷⁹ Vytvořil dílo velké duchovní jednoty i žánrové a výrazové proměnlivosti. Jeho tvorba obsahuje do roku 1948 poslední přímé vtělení Florianova „logu“ v české literatuře. V době, kdy jeho vrstevníci na poli spirituální poezie „zápasí“ se Zahradníčkem a Halasem, Vokolek se vrací ke prameni, k počátku. Florianovsky se přetěluje v žebráka tragického osudu, a takto se vztahuje ke světu. Tvorba po roce 1948 vzniká ve skrytosti a samotě, ale se nijak nekonzervuje. Naopak se proměňuje, a obrací se k novým motivacím a žánrům, vždy však s charakteristickým florianovským vtiskem. V tomto se projevovala nejen velká Vladimírova kreativita, ale i odvážná svoboda dát své poezii často velmi nekonvenční tvar, výpověď. Jeho verše mají dosud schopnost stále nově a čerstvě odhalovat něco z hlubokého tajemství osoby Ježíše Krista. Již první knihy, vydané v edici Lis tři bratří (tiskař Vlastimil, řezbář Vojmír, básník Vladimír) zřetelně ukazují dominanty autorova vlastního bohatého duchovního života.⁴⁸⁰ Jeho prozaické meditace vyjadřují jak nedůvěru ke zpěvnosti, tak nedůvěru k intelektuálnosti. U Vokolky negramotné bytosti jsou schopny porozumět podstatnému lépe než intelektuálové. Básník se

⁴⁷³ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 681.

⁴⁷⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 533.

⁴⁷⁵ Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 461.

⁴⁷⁶ Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 95.

⁴⁷⁷ Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 274.

⁴⁷⁸ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 329.

⁴⁷⁹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1011.

⁴⁸⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 1012.

vymezuje skepticky vůči básnictví. V hloubi je věřícím myslitelem, který se vyjadřuje básní. „Každá báseň mu slouží jako proměnlivý a relativní tvar, do něhož se má vtělit to trvalé, tedy myšlenka.“⁴⁸¹ Vokolek je myslitelem, jehož ústředním tématem zůstává navždy skepse vůči civilizaci založené na písmu. Opakované přemítání o před i po civilizaci bez písma, a o apokalyptickém srázu mezi nimi. „S kým si píšu / někdy rozvláčně / někdy jen stručně Pane / s vykřičníkem buď / prosím tě na druhé straně / abych i já mohl říci jsem / teď zde⁴⁸² / nebo se beznadějně zahazuji / do schránky která se nevybírá / naoko však plní svoji funkci / na to plechové oko s datem / nikdo však nečeká na odpověď / jenom zamilovaným se ještě zdá / že si s někým píšou a někdo jim / odpovídá / a co když mají tajnou schránku / pod kamenem v kůře stromu / nebo prostě v srdci stolisté růže / vdechují odpověď jako vůni Tvůj Tvá / nyní a navždy“⁴⁸³ Vokolek sám sebe stylizuje do role nic nemajícího žebráka a kajícího. Ve verších protkaných vírou, jež pozbývá jakéhokoliv patosu, je vyjádřena kenotická⁴⁸⁴ vůle vyprázdnit se, a zmařit sebe sama. Vyjádřená víra pozbyla veškeré lehkosti a půvabnosti. Stojí zde solitérní muž tušící bloyovsky nevyhnutelnost strádání i radosti spojených v jedno, a se všemi. „Nesvůj ve světě / nebo svůj v nesvětě / hledáš tu svoji věc. / Všechno by bylo jednodušší / kdyby ta věc už dřív / nevytlačila důlek duši: / v tom kadlubu svou ztrátu žije⁴⁸⁵ / (důlek si obráceně myslí že je živ) / a žádná slza nazpátek ji neodlije“⁴⁸⁶ Vokolek je muž upírající svůj duchovní zrak do vyprázdněného prostoru, za nímž tuší skálopevně dosud mlčenlivého Boha. „Ze zbořeníště zdvižený / padám zas k základům⁴⁸⁷ / z nepokoje do nepokoje⁴⁸⁸ / bloudím a hledám dům / nebo jako žebrák / na prahu stojím: Smím? / Pořád mě stíráš Bože!⁴⁸⁹ / Nevstoupím nikdy za rohože / postavené ke dveřím. / Můj purpurový sen / Můj červánek! Můj východ!“⁴⁹⁰ Angažovaný Vokolek pomíjejícího nacismu a nastupujícího komunismu vidí, podobně jako Zahradníček, ve vývoji světa rysy

⁴⁸¹ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1013.

⁴⁸² Srov. DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Idiot*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986, s. 470.

⁴⁸³ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 17-18.

⁴⁸⁴ Srov. heslo „Bůh“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 130.

⁴⁸⁵ Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

⁴⁸⁶ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 20-21.

⁴⁸⁷ „Každý dům někdo staví; te, kdo postavil vše, je Bůh.“ Žid 3, 4.

⁴⁸⁸ „neboť stvořil jsi nás pro sebe a nepokojné jest srdce naše, dokud nespočině v Tobě!“ AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

⁴⁸⁹ Srov. Job 2, 10.

⁴⁹⁰ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 25.

blížící se apokalypsy. „Jako bychom doslýchali⁴⁹¹ / na jedno ucho jen, chtě nechtě zahýbali / za hlasem zlého našeptávače, / nemůžeme již jít přímo sami.⁴⁹² / Tak motáme se svými dějinami⁴⁹³ / a svítíme si zrakem rudým od pláče. / Ten Český les. / Je plný sýčků, / na každý krok nám líčí smyčku, / Bůh by se k nám zas musel prokácet / a najmout drvoštěpy.⁴⁹⁴ / Scvrkla se země samým loučením / v Růžový palouček a ještě míň, / v hrst hlíny v ruce vyhnancově.⁴⁹⁵ / I řeč se scvrkla v jednom slově: Sbohem. A potom: Budu vzpomínat. / A básník do sebe šel do exilu / a jenom Bůh ví, kde vzal sílu / zmatenou mateřštinou v strofu zatínat.“⁴⁹⁶ „Lidský synu, bydlíš uprostřed vzpurného domu. Mají oči k vidění, ale nevidí, mají uši k slyšení, ale neslyší. Jsou dům vzpurný.“⁴⁹⁷ Vokolek píše rozhořčené verše o chudobě, jež je nejen hmotnou skutečností této nelehké doby, nýbrž, a předně chudobou náboženskou. Připomíná ve své ryzí víře, že svět jako celek leží ve vině. „Krleš, krleš, krleš,⁴⁹⁸ skrze kříž / je zase vzkříšení, jsme Bohu blíž...⁴⁹⁹ / Takový čas byl: k mučednictví. / Obvázat Boha. Naše lidství / rozvíjí se jak bledý fáč. / Červenáme se každým vláknem, / dokud jak šarlat neprosáknem,⁵⁰⁰ / a to je život: krev a pot a pláč.⁵⁰¹ / Krleš, krleš, krleš, jedné krve / člověk a Bůh.⁵⁰² A jako ponejprve / slepení svatou krví ve víře / zas drželi jsme za své pastýře. / Nevezmeš, nezabiješ, ne, ne, ne. / Tak mluví do kamene vtesané / rty Ducha svatého, tak mluví skála⁵⁰³ / a k přísaze dva prsty zvedá katedrála. / Kdekdo zas první svého rodu / myslí na svoji zem a na svobodu, / kterou mu otvíraly misály. / A kdekdo cítil: narodil se třetí⁵⁰⁴ / a sním i my se rodili jak děti / a k matce Ducha svatého se přísáli.⁵⁰⁵“⁵⁰⁶ Básník je vyburcován abdikací lidského rozumu před žvásty moderní civilizace k patetickým až zuřivým

⁴⁹¹ Srov. Ez 12, 2.

⁴⁹² Srov. KKC, č. 390.

⁴⁹³ *Tamtéž*, č. 386.

⁴⁹⁴ *Tamtéž*, č. 1082.

⁴⁹⁵ Srov. Iz 4, 6.

⁴⁹⁶ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 19.

⁴⁹⁷ Ez 12, 2.

⁴⁹⁸ Srov. *Hospodine, pomiluj ny*. Praha: Cimelia Bohemica, 1969, Vol. 7.

⁴⁹⁹ Srov. KKC, č. 1009.

⁵⁰⁰ Srov. Iz 1, 18.

⁵⁰¹ Srov. Gn 3, 19.

⁵⁰² Srov. KKC, č. 460.

⁵⁰³ Srov. Dt 5, 6-22.

⁵⁰⁴ Srov. Lk 2, 7.

⁵⁰⁵ Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 45.

⁵⁰⁶ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 24-25.

veršům. Ke smutným říkankám s rysy hořké parodie. Samotná vize civilizační katastrofy není u Vokolka spojena přímo s křesťanskou symbolikou, jako tomu bylo u Zahradníčkovy La Saletty, ale s již antickou legendou o Atlantidě. Po konečné vyspělosti civilizace, vše vyústí do kataklyzmatu, do potopy.⁵⁰⁷ Vlny morální potopy lidstva zaplavují intimitu každého člověka, že není kam uniknout. Nikde pevná půda pod nohama. „Daleko široko nikdo, / k nedovolání. / Jako bych snímal / posmrtnou masku, / tvář přitiskl jsem do dlaní.“⁵⁰⁸ „Bude-li chtít, on sám mě zas vyhojí, nikdo však jiný z ostatních blažených bohů, též z lidí smrtelných nikdo.“⁵⁰⁹ Navíc politické události po únoru 1948 v básníkovi podnítily pevnou vůli vnitřně nepodlehnout, sílu víry, která vyústí v odpor křesťana nepodléhajícího vědomí faktické bezmoci. „Národ se tlačil za mrtvými / vzlykaje cloumal dveřmi zapadlými, / chtěl s nimi na smrt, kamkoliv, / jenom ne zůstat, zůstat ještě živ / a jako zámek viset na zásvětí, / které se obrátilo v zdejší svět, / a na doživotí se odmlčet, / dokud nám neotevře – někdo třetí? / Ale ten nebyl zde. A doposud / nepoznal matku. Zabránil mu stud / či anděl strážný narodit se z ženy / a dědit život dějinami zatížený?⁵¹⁰ / A vzpomínal si na svobodu. / Kdekdo poslední svého rodu. A vzpomínal si na svou zem. / Mrtvý jí procházel a jeho žaly / nebezpečně ji rozpučaly, / čeho se za života obával.“⁵¹¹ Lidská existence, anonymní a znicotnělá komunistickou nadvládou obrací se ve své prapůvodní víře ke Spravedlnosti. „Žilo se dál, o vodě skorem / a tuhé práci pod dozorem, / jen neděli nám otvíraly misály / jak dveře ze žaláře týdne / se zavrznutím písňe vlídné / a uši k slovu svobody se přísály.⁵¹² Pastýř v pravé chvíli mlčí / a dává život.⁵¹³ Pachtýř bere životy.“⁵¹⁴ Vokolkův triptych *Hic iacet* má velkou hodnotu ojedinělého svědectví duchovního odporu proti totalitě. „Jako já nikdo není celý / a ještě se navzájem zuráželi. / Jak se to mohlo stát? / Každý je uražený k smrti, / rozbíjí, šlape, drtí, / co nemůže celé milovat?⁵¹⁵ / A to mě mučí. / Stýskám si po náruči, / po oblém

⁵⁰⁷ Srov. Mt 24, 39.

⁵⁰⁸ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 56.

⁵⁰⁹ HOMÉROS. *Homér Odysseia*. Praha: Odeon, 1984, s. 124.

⁵¹⁰ Srov. heslo „Dějinnost“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 59-60.

⁵¹¹ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 20-21.

⁵¹² Srov. EN, čl. 78.

⁵¹³ Srov. Jan 10, 11.

⁵¹⁴ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 22-23.

⁵¹⁵ Srov. AUGUSTIN, SV. *Význání*. Praha: Kalich, 1990, 5, 2.

rozklenutí oblohy, / kterou si oko celou pamatuje, / do boků modré vázy zaobluje, /
co noc zas tříští na střepy, / do očí bodá, oslepi.“⁵¹⁶ Po „vítězném únoru“ básník
otevřít oči a rozum dokořán, aby pochopil, a detoxikoval bizarní „novou dobu“.
Vokolek se nebojí odhalovat mechanismy „fungování“ světské zvěle. Křesťanská a
církvní motivika v jeho verších zdánlivě mizí. Křesťanská víra zůstává pro autora
pevným osobním přesvědčením, ale autor je tentokrát netematizuje.⁵¹⁷ „Děti se ptají
nazpátek / po nějaké malé věci, / z které ty velké vzaly počátek, / snědly ji, vypily, a
přeci / každá ji v sobě má. / Ta malá věc se spíše / v těch velkých schovává, / z menší
do větší roste skrýše. / A rodiče jen neradi / odpovídají Kde je / ta ryba, kočka, lesy,
prach / a po každé řeč odvádí / od říkanky tak bezvýznamné. / Ale mně srdce vždy
sevře strach, / jako kdyby se ptaly na mne.“⁵¹⁸⁵¹⁹ Vokolek obléká své osobní
křesťanské přesvědčení, svou pevnou víru do antického šatu. Zaprvé proto, aby mohl
antiku prezentovat jako zdroj uměleckých, etických a náboženských hodnot, jimiž lze
poměřovat zvrhlost doby, která, na rozdíl od křesťanství, vztahovala svůj nárok na
vše „pokrokové“ na vše antické. Zadruhé proto, že antika osvobozená od konkrétních
reálií zobrazovala komunistickou pseudokulturu ještě „katoličtější“.⁵²⁰ „A kde je
člověk člověčenstvím slibovaný? / Ve hvězdách, ve znamení matky-Panny / jak řada
dvojsmyslných snů se zdá, / které si do budoucna stále vykládá, / nebyl jsem, nejsem,
ale budu, budu“⁵²¹ / zbyl jenom bezdějinný / anekdotický, anonymní lid.“⁵²²
Vokolkovy verše se spojují v řetězce vin s možností a darem odpuštění, čistého
rozumu s prýšticí silou víry odkudsi z hloubky. Ve věčný zápas individuálního
vnímání světa autonomní mravní normou se světovým řádem. „Nejsem dost
narozený, / srpeček luny z lůna ženy, / přibývám, nebo ubývám? / Mají sto výmluv,
když se ptám. / Podezírám je z nepěkné hry, / že si jen hrají se slovy / na zdejší svět,
na světlo denní, / a zatím sami nevidomí jsou;“⁵²³ / jako já jednou vyvedení, / kam zase

⁵¹⁶ VOKOLEK, V. *Anekdoticcký, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 51.

⁵¹⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1018.

⁵¹⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Vnitřně zakoušet: Eseje pro duchovní cvičení*. Velehrad: Refugium, 2009, s. 74.

⁵¹⁹ VOKOLEK, V. *Anekdoticcký, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 45.

⁵²⁰ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1020.

⁵²¹ Srov. Jan 16, 22.

⁵²² VOKOLEK, V. *Anekdoticcký, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 27.

⁵²³ Srov. Jan 9, 39.

se mnou zapadnou?⁵²⁴ Zmíněná realita viny a možnost odpuštění spojuje antiku s křesťanstvím, a ukazuje současně, v jak obrovském protikladu stojí obě vůči moderní době, která nezná ani vinu, ani odpuštění. „Kdo jako já se skrývá ve světě, / tísni se v podobenství, / jako by dosud nebyl ve světě.⁵²⁵ / Kdo jako já vykřikuje Jsem, jsem, / vykládá nesouvislé sny / o nenarozeném. / Kdo jako já se sune kolem zdi / a nikde dveře, nikde okno, / s království božím sousedí.“⁵²⁶ Vokolek však nepranířuje svět za to, že není už křesťanským. Obrací apel k samotnému křesťanství, aby přivedlo lidstvo opět k uvědomělému řádu, doopravdy, niterně. Aby svět obnovilo. „Přijíždí, blíží se, vím to, vím, / brzy se v jeho očích uvidím,⁵²⁷ / skončí se moje dny slepé. O překot / srdce mi tepe / zastaví rázem v mém srdci. / Čekat nebo se shledati, / jedno i druhé zničí.⁵²⁸“⁵²⁹ „Kdyby se někdo zeptal, v čem vidím neúčinnost křesťanství, ukázal bych na nepřítomnost Boha mezi lidmi a národy v jednom bodě: nikdo se necítí vinen. Jedinci ani národy nemají pocit viny. Tato nevinnost je prázdná Boha a svědomí⁵³⁰.“⁵³¹ Antika radí přijmout pouta nesvobody světa a smířit se s nimi silou zvyku. Kristus radí přijmout je silou lásky. Lásky, která ukřižovaná jediná poznává jejich tajemný, hluboký smysl.⁵³² Vzbuzená touha po nejvyšší životní metě, smíření se s křížem, Vokolkovo kritické myšlení přivádí k přesvědčení, že křesťanství se samo, až na vyvolené svaté, proměnilo ve zvyk. „Ejhle člověk!⁵³³ / Pozdvihne ke mně Nejvyšší soudce svůj hlas: / Trpěl pro mne věrný mému právu a pravdě / podstoupil zkoušku věrnosti a obstál / obrátil svoje ponížení v mou slávu⁵³⁴ / mé nejvnitřnější bytí v milované duši / kde jsem rozvěsil své krásné obrazy / krupobití ran jí prochází / nemohou utlouci nahou Pravdu⁵³⁵ / aby

⁵²⁴ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 43.

⁵²⁵ Srov. Lk 17, 33.

⁵²⁶ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 54.

⁵²⁷ Job 19, 25-27.

⁵²⁸ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 20.

⁵²⁹ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 55.

⁵³⁰ Srov. KKC, č. 1779.

⁵³¹ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1022.

⁵³² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 381.

⁵³³ Srov. Jan 19, 5b.

⁵³⁴ Srov. Žid 2, 9.

⁵³⁵ Srov. Jan 14, 6.

ji hnali ze sebe ven / a přece stále dovnitř.⁵³⁶ Všechnu svou víru a zbožnost chce ze staletími upevněného zvyku osvobodit vnitřní proměnou. „Cizo až k zoufání. / prsty se pokoušejí / prolomit k písni klávesy / až samy na okraji / jak střechýly se zavěsí. / Snad by ses celý dal, / kdyby chtěl Bůh. Proč nechce?“⁵³⁷ „Katolíci mají své skvělé chrámy, ale ty jsou spíše muzeem, ukázkou, čím a jak dříve křesťanství žilo, jakou skvělou obrazotvorností sytilo svou víru.“⁵³⁸ Křesťanství přesto už nevnímá jen jako ghetto moderní doby. „Na konci stejně jako na počátku / narození a smrt se srazí v zkratku. / Tak trochu sami, trochu někdo jiný / přistrčí k sobě obě poloviny, / muže a ženu a hádá, co dá / ta nově seskupená náhoda. / Hrst hvězdných konstelací / do noci augur rozhodí / a stále táž se věštba vrací: / z Panny se jednou narodí.⁵³⁹ / Báseň k ránu / jak noční lampa bledne. / Nad mrtvým noc probděla. / K čemu je báseň ve dne?“⁵⁴⁰ Básník touží žít autenticky, ale tak, aby se jeho života nedotklo nic definitivního. Rozpoznává, kam jeho život směřuje, kam ho pobízí. Stále touží po tom, aby onoho neznámého dosáhl, třebaže tuší, že všechno, co zde může zakusit nebo uskutečnit, není to, po čem vnitřně touží svou vírou.⁵⁴¹ Pro Vokolka problematický je modernismem „osvícený“ rozum člověka, který je hlavním viníkem novodobých katastrof. „Novověk se datuje od objevení Ameriky (1492). Lidé se přesvědčili, že se země točí okolo své vlastní osy a symbolicky řečeno, začali ji napodobovat. Jaké z tohoto postoje plynou důsledky? Moderní člověk se stává morálně tolerantním. Jeví se mu přirozenou zásada: žít a nechat žít, každý ať si hledá své místo ve světě. Symbolem toho mohou být dokonce i barokní chrámy, ve kterých si každý svatý našel svoje místo, svůj koutek, třeba i na střeše, aby se tam modlil po svém. V gotických chrámech všechny linie mířily k nebi, nyní se zdá lepší, aby nebe přilétalo na zem, pro každého svým způsobem.“⁵⁴² Ve Vokolkových verších napříště tělesně a světlem rozumu vidoucí člověk ve skutečnosti nic nevidí. Jeho vnitřní zrak je slepý. Přijal oheň, aby „osvítit“ rozum, a nese následky. Prohlédne teprve slepý. „Na sklonku let chtěl bych se dorozumět / se svými předky, se svými dějinami /

⁵³⁶ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 183-184.

⁵³⁷ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 35.

⁵³⁸ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1023.

⁵³⁹ Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 38.

⁵⁴⁰ VOKOLEK, V. *Adekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, s. 37-38.

⁵⁴¹ SS, čl. 12.

⁵⁴² ŠPIDLÍK, T. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 24.

kterým pořad někdo vylupuje oči / a do prázdných důlků jako další sázku / se slepým osudem o vidění / vsazuje oči nového pokolení⁵⁴³ Toto bolestné očištění zraku nemusí být ale špatným koncem, pokud je individuální vírou proměněno v pochopení něčeho hlubšího a nadindividuálního. „A tu se buď pokoříme ve víře, že vidí Osud, a pak i naše ztroskotání má smysl, ba bylo podmínkou našeho prohlédnutí, což je paradox tragédie antické i křesťanské — nebo v takové absolutní Oči nevěříme.“⁵⁴⁴ Křesťanství a antika se u Vokolka ocitají vedle sebe jako dva spojenci nutnosti zvyku a víry z vůle Boží proti moderní době, která postrádá smysl životní tragédie. Neexistuje žádný smysl, jen nicota a masky ji marně zakrývající. Od počátku sedmdesátých let je básník v totální vnitřní emigraci ke katolicismu svého mládí. Vokolek však nevstupuje zdaleka do stejné řeky. Básníková víra je jiná než za dob jeho mládí. Je to víra, která prošla očištným ohněm antické zkoušky. Nemá v sobě nic plačtivého. Nedělá z nouze vnější bezmoci ctnost, nepředstavuje spásu jako automaticky a zaslouženě působící pilulku. Nasetkáme se ve Vokolkových verších s Bohem, který aktivního člověka nechce. Jeho Bůh je Bůh činu, koná. A žádá totéž i od člověka. „Až příliš zvykl jsi věřit že Bůh tě může spasit / zatímco spíš a že jednou provždy oddělil / světlo od tmy jako vysoké a hluboké hlasy / jednoho sboru kde dobří i zlí andělé / zpívají dvojhlasně Gloria in excelsis / a ty že jsi přišel k sobě jak slepý k houslím / stačí jen smyčec přiložit ani je ladit nemusíš / Až příliš zvykl jsi hrát na takový zázrak⁵⁴⁵ / Bůh však čeká od prvního do posledního dne / až se probudíš zároveň s prvním rozbřeskem / až otevřeš oči dřív a stvoříš si svoje vidění. / Od prvního výkřiku kde to jsem / zatím jen na zkoušku / učíš se artikulovat v modlitbách / volání o pomoc k otci k matce / obklopený hořícím vesmírem. / Od prvního do posledního hnutí / myslíš jen na to jak by ses protlačil / do skutečného⁵⁴⁶ prostoru z perspektivní iluze“⁵⁴⁷ Víra v díle Vladimíra Vokolka zobrazuje, krom všeho výše vyčteného, také pomyslnou bránu času, cestu dozadu. Výzvu jít ještě dál do minulosti. K ještě hlubším, obecnějším a univerzálnějším kořenům. „Dva tisíce let po Kristu stále ještě se domnívají / že jsou před Kristem / aby konečně ubili, na kříž přibili toho poraženého / který vstává z mrtvých / a táhne všechny za sebou na

⁵⁴³ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 247.

⁵⁴⁴ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1024.

⁵⁴⁵ Srov. KKC, č. 306.

⁵⁴⁶ Srov. KKC, č. 1012.

⁵⁴⁷ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 169-170.

poslední soud⁵⁴⁸ / v tom obráceném sledu historie, který neberou / na vědomí. / Každý, kdo ruce vzpíná, obrací ústí k prameni / každou slzou vytryskne z vašich očí!⁵⁴⁹ / Plačte a radujte se ze své nepřemožitelné síly / konec světa v nový počátek jste ve svém srdci obrátili.⁵⁵⁰ Jediným podstatným pro básníka zůstává fakt, že naše civilizace se pohybuje v kruzích. „Kola se protínají přetínají / jeden druhému zabírá jeho část a čas / matku jako vždy si zaberou celou pro sebe / hlava jde z toho kolem když si pomyslíme / jaký to má smysl a je-li vůbec někde střed⁵⁵¹ / toho kroužení / kde bychom mohli posedět a nechat svět jít kolem / Co znamená ten každodenní oblouk / který nás ohýbá do / zaměstnání a už ze / jedny druhým zabírají jejich část a čas / jedním koncem zabodnuté v srdci zavražděné oběti / druhým krouží kolem ní poloměr našeho položivota / polosmrti⁵⁵²“⁵⁵³ Vokolkova víra je stále ne cestě. Sám je vyhnancem na zemi, kde osciluje mezi životem a smrtí: „kdybyživot“, „životasmrt“. Věci půl na půl. Básník zde je i není. Pohybuje se v nezadržitelném střídání vrcholů a primitivních začátků. „Naděje a zklamání ruce si podávají⁵⁵⁴ / v nepochopitelném blahopřání: narodil se člověk / V tom stisku důvěrně si utvářen od prvního dne / neseš jej v tváři jako pečeť a zavřený⁵⁵⁵ se vrátíš / odkud jsi byl poslán: místo určení není zde⁵⁵⁶ / Jsi na cestě a někdy zadržen v nepravých rukou / a někdy láskou prosvícen a pak v šifrách poezie / hledáš své poslání a někdy vyloupený ležíš / jak roztržená obálka ale i ve smrti přísně důvěrný / Dovíš se vůbec komu patříš? Jakou oklikou / dostaneš se do rukou které tě očekávají / a jakou naději nebo zklamání přinášíš?“⁵⁵⁷ „Člověk je stvořen, aby žil ve společenství s Bohem, v němž nachází své štěstí. Když se k tobě přimknu celou svou bytostí, nečeká mne nikde bolest ani námaha; a můj život bude živý, naprosto plný tebe.“⁵⁵⁸ „Zavírá oči ale nic mu to není platné / vzdálenost dovnitř se propadá / pokouší se o útěk / všude kolem něho ohrada / zoufale do ní nehty zatne / drápe se padá drápe se / někdo mu shora podává / nedosažitelnou

⁵⁴⁸ „A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“ Jan 12, 32.

⁵⁴⁹ Srov. heslo „Modlitba (modlit se)“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 206.

⁵⁵⁰ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 217-218.

⁵⁵¹ Srov. Zj 1, 8.

⁵⁵² Srov. KKC, č. 382.

⁵⁵³ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 160-161.

⁵⁵⁴ Srov. Řím 5, 5.

⁵⁵⁵ „Dokud člověk neobjeví, že je na světě sám s Bohem, nikdy nebude šťasten.“ ŠPIDLÍK, T. *Prameny světila*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 20.

⁵⁵⁶ Srov. Jan 15, 19.

⁵⁵⁷ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 76.

⁵⁵⁸ KKC, č. 45.

ruku z lože / Bože!⁵⁵⁹ At' voda či oheň, bude to vždy řád světa, jenž zruší řád
 člověka, který chtěl zrušit řád světa.⁵⁶⁰ „Jednou se ledy hnou / nebude pořad pod
 nulou / teplý vítr od moře zavane. / Aby tu byl / v pravý okamžik / na pravém místě⁵⁶¹
 / ze tmy Nikoho / do záblesku Někoho / na moment vystoupil“⁵⁶² Tento řád světa je
 řádem Božím. „Nebyl jsem / hrdinou pro dějiny / pro slepou bábu se šátkem na očích
 / a kdo říká že vidí – lže⁵⁶³ / taky jen člověk jsem⁵⁶⁴ / řeknete Bezdějinný⁵⁶⁵ / bez
 fantazie udělat se jiný / vystoupit z řady v jednotném / a podat smrti hlášení Tady
 jsem / Pane Bože / jako bych já mohl udělat jaro / sám udělaný ze zimy / podívej se
 jak se třesu / ruce si mnu do hrsti si dýchám / z mateřského tepla předčasně vyhnaný /
 sám sebe nezadýchám sám sebe ne⁵⁶⁶ / Přijď svatý Duchu přijď nás dodýchat⁵⁶⁷“⁵⁶⁸
 Také titulní báseň sbírky *Mezi ohněm a vodou* představuje Boží Trojici⁵⁶⁹ zároveň
 jako Boha ohně, který hoří ale nespaluje, vody, která vše objímá a vzduchu, který je
 dechem i duchem života.⁵⁷⁰ „Očima vzhůru pozdviženými k díkůvzdání / za každou
 větev kterou stará jabloň sklání / pod tíhou letošního ovoce / ochutnáme již budoucí
 Vánoce. / Rozplamení se duše odumřelého dříví / a celý život stromu od jiskřičky
 semene / do výše prudce vyšlehně: ještě jednou / obsáhnout své místo navždy
 ztracené!⁵⁷¹ Co živíš i zžíráš jeden a týž ohni?⁵⁷² / Od jiskřičky semínka na záhoně /
 vzdoutnají stvolý letniček / a každý jiným dýmem začne vonět / a bzučící jiskry
 z téhož ohně / roznesou požár milostného léta na celou zem / Ach ještě jednou hořet. /
 shořet v něm!⁵⁷³“⁵⁷⁴ Vladimír Vokolek byl vpravdě charismatická osobnost. Druhý
 vatikánský koncil v něm probudil otevřenost pro ekumenické hnutí a živou touhu po
 hlubším poznání katolické církve. Velice stál o rozhojnění svých znalostí křesťanské

⁵⁵⁹ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 31.

⁵⁶⁰ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1026.

⁵⁶¹ „Běžel proto napřed a vylezl na moruši, aby ho uviděl, neboť tudy měl jít.“ Lk 19, 4.

⁵⁶² VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 54.

⁵⁶³ Srov. Jak 1, 23.

⁵⁶⁴ Srov. 1 Kor 13, 12.

⁵⁶⁵ Srov. KKC, č. 338.

⁵⁶⁶ Srov. *Tamtéž*, č. 301.

⁵⁶⁷ Srov. Jan 16, 13.

⁵⁶⁸ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 56.

⁵⁶⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 515.

⁵⁷⁰ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1026.

⁵⁷¹ Srov. KKC, č. 375.

⁵⁷² Srov. Ex 3, 2.

⁵⁷³ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 20.

⁵⁷⁴ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 112-114.

tradice a dovedl vzbudit zájem jiných otvírat cesty do končin po staletích uzavřených. „Proto se chytá pera, aby nezešílel / smířit je se smrtí a sebe se životem / a on sám tak zoufale opuštěný / mezi nimi na vahách zavěšený svět / sem tam nahoru dolů komíhající jejich jazýčky / které pohnuly k řeči lidské jazyky / aniž by vyslovily to nevýslovné / co vlastně jest⁵⁷⁵“⁵⁷⁶ Byl osobností hluboce věřící. Jeho víra měla tradiční i zcela novou, netradiční podobu. To netradiční se projevovalo v odvaze ekumenické. Dokázal navazovat, a rozšiřovat přátelské vztahy mezi křesťanskými církvemi. To tradiční byl jeho nebývalý, živý a dychtivý zájem o hlubší poznání biblického poselství na základě odborné exegeze. „Až někdo objeví království boží na nebi / dva tisíce let po Kristu ukřižovaném / jehož hlas ze souhvězdí Beránka / příliš tichý, příliš vzdálený / je soustavně rušen pozemskými stanicemi / bude už pozdě, až v nebeské televizi / zjevení svatého Jana promítne poslední soud“⁵⁷⁷ Vladimír Vokolek patřil k zástupu těch charismatických umělců, kteří byli živou vírou v Krista trvale inspirováni.

Ani dojmy ani sebeintenzivnější zkušenosti nečinily z Vladimíra Vokolka básníka, jako hrozny, ač sebevábňější nejsou ještě vínem. Teprve lis vůle Pánovy a kvas lidské bolesti pomohly k jeho čistotě a opojení. Toto dvě pak jsou pro něho věci v podstatě nerozlučitelné. On sám se přesvědčuje, že beztrestně je nikdo neoddělí. Je v nich cítit žár nejhlubší i vůni ledovců.⁵⁷⁸ Vokolkem vane přítomnost Ducha Božího. Vždyť on prahne poznávat syntézu, k níž patří přirozeně vzájemné obohacování z opaku. On prahne na cestě ve své církvi, zapuštěn kořeny do cyrilometodějské tradice po pravdivé obnově, po Pravdě. Objevuje v Kristu to, co je mu nejvlastnější, dar slova. Pán mu dává zkušenost, že všechno, co uzrálo, prošlo v něm svízelnými zkouškami ducha.⁵⁷⁹ Duch svatý formuje vztah Vladimírův k Jedinému i přes nejisté životní situace v něco krásného a velikého. Jde o dialog primitivní, až dětský, ne rafinovaný. Vždy živý.⁵⁸⁰ Syntéza, ono přemostění, je u Vokolka vždy dílem Ducha, nikdy rádoby „myšlenským kalkulem“ či jakýmsi konstruktivismem jeho dovednosti. Duch totiž přichází k tomu, kdo o něj prosí. Jeho projevy se darují Vladimírovi, neboť ten

⁵⁷⁵ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 142.

⁵⁷⁶ VOKOLEK, V. *Mezi ohněm a vodou*. Brno: Atlantis, 1998, s. 271-272.

⁵⁷⁷ *Tamtéž*, s. 276.

⁵⁷⁸ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 472.

⁵⁷⁹ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 407.

⁵⁸⁰ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 485.

počítá, žije s Duchem jako s živou Osobou.⁵⁸¹ Pán vidí Vladimíra vcelku. Dívá se na něho jakožto Duch duchovně, vidí tedy, jaký nejen je, ale odkud vychází, z jakých možností, čím vším prochází, a kam na své cestě, která jeho samého charakterizuje, směřuje.⁵⁸² Proto ho Pán zahrnuje na této cestě do vítězného domova, přímo do středu jeho nejsvětějšího Srdce, láskou k pokrmu vlastního Těla, láskou k eucharistii.⁵⁸³ „eucharistie nás natolik vyztuží důvěrností, bez níž nemůžeme žít,“⁵⁸⁴ Vladimír neustále prosí, aby Pán rozšiřoval jeho srdce do větší a větší svobody⁵⁸⁵: „Sám už někdy žiji v jakémisi latentním strachu a chuti do breku z nedostatku svobody pro jediného Pravdivého, v kajícím rozhovoru více méně bez úlevy.“⁵⁸⁶ Ježíš je přítomný ve všem, kudy básníková cesta vede. Jeho Pán je jeho život, a jako Život se vtěluje do svého miláčka. Nejdůležitější v jeho životě je tedy Osoba, když ukáže Pána jako jistou Cestu.⁵⁸⁷ Vladimír je uschopněn ucítit své kořeny, uvědomuje si, jaká propast je mezi jeho „vnitřním“ a „vnějším“ člověkem, mezi člověkem přání a skutečných možností. Tam uvnitř, kde Pán ho roubuje na kříži svou hořící krví, tam kde je sám sebou, odvíjí se ona hluboká předsevzetí, která jedině v napojení na Vykupitele se mohou stát jeho uskutečněním v plnosti jeho stvoření.⁵⁸⁸ Duch svatý obnovuje Vladimíra vskutku proudem Pravdy, proudem, do něhož on poznává, je třeba zespod, od kořenů vniknout, a v něm zcela zaniknout, rozpoznat přitom všechny barvy pravdy, aby celý zůstal neviný.⁵⁸⁹ Pořád jako by z Výsosti slyšel vanout sladký šepot, eucharistické opojení mu vnuká slova odumírající sobě samým.⁵⁹⁰ „U Boha ovšem máme jistotu, že nás nekonečně dokonalý objekt chvály, tedy náš Pán, nezklame.“⁵⁹¹ Jde o básníkovu pozvání Pána, jenž přináší dokonalost do toho, kým jsme a co žijeme.⁵⁹² „Neotřesitelná fakta se nemění volbou slov, ale pohledem na většího Pána.“⁵⁹³ Vokolek je obdařen schopností zahlédnout svět celkovějším, pročištěným zrakem. Má spontánnější svobodu vidět ho vykoupěný. A modlí se za

⁵⁸¹ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 441.

⁵⁸² Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 57.

⁵⁸³ Srov. *Tamtéž*, s. 56.

⁵⁸⁴ *Tamtéž*, s. 57.

⁵⁸⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 88.

⁵⁸⁶ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 490.

⁵⁸⁷ Srov. ALTRICHTER, M. *I v nebi o nás vědí*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 89.

⁵⁸⁸ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 464.

⁵⁸⁹ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 223.

⁵⁹⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 78.

⁵⁹¹ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 504.

⁵⁹² Srov. *Tamtéž*, s. 504.

⁵⁹³ *Tamtéž*, s. 504.

toto větší chválou.⁵⁹⁴ „Láska se ustavičně svléká ze svých naučených šatů, aby byla nová, ryzí a Boží. Opouští břeh a vydává se na nové cesty.“⁵⁹⁵: Jak výstižná spiritualita Vokolkova. Básníkovi je jasně dáno, že právě Boží milost a Boží vedení mu otevírají nové a nové cesty na základě jeho osobitosti, jeho osobního příběhu, jeho prostředí. Propůjčuje mu víru, kterou zakouší obnoven a vkořeněn do jisté naděje, bez nebezpečí.⁵⁹⁶ Pro Vokolka „křesťanství není náboženstvím, jež by řešilo všechny hádanky světa, nýbrž náboženstvím, které dodává člověku v milosti Boží odvalu, skrýt sebe i svůj život do nepochopitelného tajemství a uvěřit, že toto tajemství je láska.“⁵⁹⁷ Tento jeho Bůh je ten, kdo je nepochopitelný, kdo je tajemství a ne to, za jehož hranici došel. Fascinuje nás jeho svlékání věcí, svlékání až k Slovu.⁵⁹⁸ Poselství Vokolkovo o současné době, jež strádá v poezii nejčastěji tím, že opouští dialog s Bohem, jenž jediný probouzí nejsilnější výzvy vepsané do naší samé podstaty zní jasně do budoucího věku: Skloňme se jako on do nevýslovna.⁵⁹⁹

III. 5. Vladimír Holan

Ušlechtilý patos, kterým jsou verše Vladimíra Holana (1905–1980) naplněny vypovídají o mistrovském nástroji v peru génia, zapřísáhlého racionalisty, který ovšem ve své zakořeněné víře také dobře věděl, že jsou věci, které nemůžeme plochým rozumem vysvětlit. Dílo tohoto básnického novátora českého jazyka a význačného překladatele je pokládáno za jeden z vrcholů české poezie vůbec. K Holanovi se přímo či nepřímo vztahuje celá větev české moderní poezie. Holanova poezie je pevná a hluboká, vyrůstající z kořenů básnickovy víry. Kultovním autorem se, podobně jako Bohuslav Reynek, stane Holan až v šedesátých letech. Do této doby je představitel tehdy vlivné teorie takzvané čisté poezie Bremondovy. Holanovy básnické začátky, autorem zavržená prvotina *Blouznivý vějíř* pochází ze stejného roku 1926 jako Halasova *Sépie*, ale není zdaleka tak výrazná, jsou ještě poznamenány

⁵⁹⁴ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 505.

⁵⁹⁵ Aa. Vv. *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 94-95.

⁵⁹⁶ Srov. Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 244.

⁵⁹⁷ *Tamtéž*, s. 245.

⁵⁹⁸ Srov. VÍCHA, J. *Verše psané pro mlčení*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 117.

⁵⁹⁹ Srov. Aa. Vv. *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 97.

pomalu odcházejícím poetismem, nad kterým ovšem brzy převáží vrozená spiritualita, přibližující Holana R. M. Rilkevi, snad nejduchovnějšimu básníku minulého století. Holan Rilka, narozeného stejně jako on v Praze, hojně překládal a podobně jako on měl blízko k Mallarméovi. „Holan sestoupil hluboko do sebe, aby tam žil jen fantomům své obrazotvornosti. Kdo četl kdy Mallarméa, ví, že je to metodou odhmotněného slova a jeho skladby.“⁶⁰⁰ Vřazení Holanovo do proudu „čisté poezie“ dává jeho veršům impuls k absolutizaci básnického slova. Ta tíhnou k meditativnosti, spirituálnosti, ke spekulativnímu vědomí tragiky života. Holanova reflexivní poezie je plná osobitých imaginativních obrazů, alchimií Slova.⁶⁰¹ Básník se jí opakovaně dostává k hudbě jako vykupující síle⁶⁰². „Už zas je slyšet jeho hlas, / hlas rozechvěný jako srdce světla, / když hromnička má strach, / hlas bázně, pokory a vroucnosti, / hlas, který se přimlouval za tento svět, / svět stále pomlouvaný za zády Boha.“⁶⁰³ Tato s neodbytností⁶⁰⁴ znějící struna Boží melodie v srdci sílí každým vyznáním básnickovy víry: „Pane, a pane můj nejjasnější, / přál byste si? / Nejzranitelnější místo srdce / je zároveň nejhlubším místem duše.“⁶⁰⁵ V Holanově tvorbě přitom religiózní vyznění veršů není přímou autorovou intencí. Je to hluboké náboženské naladění, které básníka přivádí do hloubky, kde se ztotožňuje s pocitem ohroženosti.⁶⁰⁶ Již v prvních Holanových verších jsou náboženské motivy zcela jasně přítomny, a samo slovo Bůh zaznívá často, ovšem je to nejprve spíše Bůh Pascalův než Bůh Abrahamův a Izákův⁶⁰⁷. Bůh v této fázi Holanovy poezie je Ten, o kterém nelze nic vědět ani vypovědět. „Zase ten pohyb duše bez těla, / cítěný zrakem předtuchy / a hmatem poslední skutečnosti / při slově stále odkládaném, / až se stalo zbytečným. / Víra v Boha bez Boha.“⁶⁰⁸ Básník tu není od toho, aby vyprávěl o svých soukromých náladách, ale vždy o vzájemném vztahu světa a vesmíru, lidí a Boha. „Konkrétní katolicismus v Holanově představovém poli (na rozdíl od pole Halasova!)

⁶⁰⁰ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1043.

⁶⁰¹ Srov. Mk 13, 11

⁶⁰² Srov. ALTRICHTER, M. *Příručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 97.

⁶⁰³ HOLAN, V. Halkýónsky XVIII. In: Mozartiana. In: *Jeskyně slov*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 260.

⁶⁰⁴ SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía*. Madrid: Cátedra, 1993, s. 264.

⁶⁰⁵ HOLAN, V. Halkýónsky XVIII. In: Mozartiana. In: *Jeskyně slov*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 270.

⁶⁰⁶ IGNÁC Z LOYOLY, SV. Duchovní cvičení. Stručné poznámky. In: *Souborné dílo* Velehrad: Refugium, 2005, 19.

⁶⁰⁷ Srov. Gen 28, 13.

⁶⁰⁸ HOLAN, V. Bez. In: *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 125.

nehraje žádnou privilegovanou roli.⁶⁰⁹ Křesťanské i biblické obrazy se u něho objevují se stejnou mírou jako obrazy odkazující k antické mytologii nebo novodobým literárním mýtům s těmito související. „Doufání v člověka, i když sebenaděšnější, / uvrhlo mne nakonec / pod moc jen a jen lidskou / a tedy v tu bez Boha. / Musím tedy být / a už jsem trestán, / tím spíš, že jsem snad mýlil i jiné duše. / / Mučivě klíči v mém srdci / výčitka za výčitkou. / Had ironie kmitá jazýčkem, / nestejně stejný při svém uštknutí. / Ale bolest je přesná. / Měl-li jsem kdysi i radost ze zla, / děším se dnes vraždění tak častého, / že už je neviditelné! / Měl-li jsem kdysi hrůzu ze zvyku, / pak zúmyslně vynechávám všechno dneska zřené, / aby svoboda měla jednou místo pro to, / co tam vkládá naděje.⁶¹⁰“⁶¹¹ Holan všechny tyto víry plné motivy ukládá do veršů přirozeně svobodně, a zachovává si přitom odstup od zkostnatělých tradic minulosti. Takto jsou samotné náboženské, křesťanské motivy, stejně jako ostatní motivy z vnějšího světa, zapojeny nerozborně do obrazu jeho myšlenek a meditací. „Leč mnohdy není noc. Ba noce nejsou dány / a pouze v nás noc pluje! / Snad proto kdos nám zasazuje rány / řka, květiny že zasazuje.“⁶¹² „Volné básnické přemítání o vírách a kulturách, o světě a o Bohu, o dobru a zlu nacházíme v novodobé evropské i české tradici často – od Novalise po Victora Huga či Anatola France, od Vrchlického po Březinu. Básníci se od romantiky sami spontánně povyšují na teology.“⁶¹³ Romantika ovšem není romantismus. Co se zdá být poetické, zdaleka nebývá poezií. Starý svár mezi životem a smrtí, jenž má vždycky jen jednoho vítěze, tragický rozpor mezi anděly a červy, mezi jásající mladou tvář a Yorickovou lebkou, kterou hrobník podává Hamletovi, žil doposud od počátku křesťanství v každé době, takže nešlo jen o vysoké, ale i o nízké, prožívané vášnivými osobami dokonce silněji než elegiky. Také Holana lze označit svým způsobem za dědice těchto tradic. Jako záhada opravdu romantická a podivná může se nám dnes ovšem jevit fakt, že se na své pouti životem se už v dětství ocitl Vladimír Holan tam, kde byla krajina Máchova. Pod Bezdězem byl František Holan, básníkův otec, od roku 1911 správcem továrny na výrobu papíru a lepenky. Jak píše Vladimír Justl v podrobném Životopisu, ve XI. svazku Sebraných spisů, byl básník povahou zřejmě především po otci. Nemluvný

⁶⁰⁹ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1045.

⁶¹⁰ Srov. heslo „Doufat“ In: ALLMEN, J.-J. VON a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987, s. 57-58.

⁶¹¹ HOLAN, V. Test I. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 40.

⁶¹² HOLAN, V. Květiny noční. In: Oblouk. In: *Jeskyně slov*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 84.

⁶¹³ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1045.

senzitiv trpěl častými depresemi. Holan byl, podle svědectví jeho první lásky Sonji Špálové, ambiciózní, sveřepý a výbušný⁶¹⁴. Se vším nespokojený, uměl takovým zvláštním způsobem ironizovat, skoro mlčky nebo jedním slovem, nebo prostě ignoroval to, co ho nezajímalo. S takovou povahou se ovšem těžko navazují vztahy, a tak Holan vyrůstal ve vnitřní osamělosti, která se mu proměněna v tvůrčí samotu stala později nezbytností. Zároveň ho ovšem vzdalovala lidem a vedla k hermetičnosti. Přesto i Holana, autora zcela svobodného a exkluzivního básníka, si přitáhla nakonec tradice veškeré velké české poezie, která vždy měla ostře vyvinutý sociální smysl a vědomí sounáležitosti s těmi nejnižšími a nejpronásledovanějšími, a otevřela tak jeho dílo v tomto směru. Holanovy verše se nicméně od hlavního proudu již zmíněných básníků – teologů v jednom ohledu zásadně odlišují. Vladimír Holan nepředkládá čtenáři teorie o tom, jak to doopravdy se světem a s Bohem je.⁶¹⁵ Holan se pouze táže, ale na otázky neodpovídá. Když odpoví, pak paradoxem či hádankou: „Neboť některým vstoupil Bůh do mušle jejich bytí / k nezření zhojen tím, co na milosti bolí, / co příliš blízko cítivají dlíti, / co trpným zdá se být k obřadům jakýmkoli, / co zrnkem písku zní, když moře schvalují, / co prostší, nežli touživali je, / co proto v ústup vhalují / útokem nádhery / množného závoje.“⁶¹⁶ Ortodoxní katolicismus Holan přímo neprojevuje, a katolickou kritiku nechává v nikdy nekončícím hledání. V každém případě ale jeho způsob vyjadřování víry a postoj k náboženským tématům, jeho práce s nimi, je jednoznačnou paralelou s katolickou tradicí. Podoba s prózou a především s poezií apofatických neboli negativních mystiků jako sv. Řehoře z Nyssy⁶¹⁷, sv. Dionýsia Areopagity⁶¹⁸ nebo sv. Jana od Kříže⁶¹⁹ je jednoznačná. Zjevně pouze na základě paralelního způsobu vyjadřování nelze označovat Holana za mystika⁶²⁰. Nicméně platí pro všechny následující generace českých básníků tíhnoucích k duchovním tématům, že právě je Holan ovlivnil

⁶¹⁴ roV. IGNÁC Z LOYOLY, SV. Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo* Velehrad: Refugium, 2005, 314.

⁶¹⁵ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1045.

⁶¹⁶ HOLAN, V. Perla. In: Oblouk. In: *Jeskyně slov*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 86.

⁶¹⁷ „Kristus je tedy vzorem pro napodobení ve všech směrech. Jeho postava zaujímá v Řehořově spiritualitě ústřední místo: Ó Kriste, ó můj Králi, ty jsi má vlast, má síla, má sláva a mé všechno.“ ŠPIDLÍK, T. *Svatý rok milosrdenství*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 46.

⁶¹⁸ Srov. DIONYSIOS AREOPAGITA. *Listy O mystické theologii*. Praha: OIKOYMENH, 2005, I., 2. Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 54.

⁶¹⁹ Srov. SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía completa y comentarios en prosa*. Buenos Aires: Planeta, 2000, XVI.

⁶²⁰ Srov. heslo „Vývoj dějin spirituality“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 179.

nejvíce. Nesčetně používá napříč rozličnými poetikami expresse negativního mysticismu Ivan Diviš nebo Ivan Martin Jirous.⁶²¹ Holan třicátých let přímo ovlivňuje nejbližšího přítele z literárních kruhů, Františka Halase, ale udržuje také cílé osobní nebo korespondenční kontakty s velkými postavami katolického kulturního světa, Florianem, Reynkem⁶²² nebo Demlem. Jakékoli vztahy ať „nalevo“ či „napravo“ neměly ovšem bezprostřední vliv na Holanovu poetiku (na rozdíl od Halase). Světonázorový boj ji nakonec přece jen vyhnal z „jeskyně slov“. První východ se koná na podzim 1938, kdy je Holan šokován mnichovskými událostmi. V době této národní katastrofy se Holan, na rozdíl o mnohých, neobrací k naší křesťanské minulosti. Už básníková sbírka *Kameni, přicházíš* z roku 1937, kterou se Holan teprve etabloval jako básník opravdu významný, přinesla do jeho tvorby nový rys. Chápání poezie jako služby. „Člověk, sám otázka, / chtěl by být v otázce také odpovědí, / ale může jen to, / aby všechno tazavé uskutečnil. / Jen jen to podstoupil, / už tu je zákaz. A každý lidský / zákaz přesahuje sama sebe, / jako by se chtěl spojit s Bohem, / který zakázal strom v ráji. / Zákaz! Lidský zákaz, / který se musí bezobrazně vrátit / jako svědectví při stavbě žalářů!“⁶²³ Tento vývoj dovršil Holan v době zmíněné mnichovské krize, kdy vznikl jeho cyklus *Září 1938*, z něhož některé básně, jako *Odpověď Francii*, propadly konfiskaci. Tudiž Holanův obraz příliš neovlivnily. Jen na čas se básník se stává bardem, mluvčím kolektivního názoru. Léta 1938 a 1945 byla zřejmě posledními, kdy se ztotožnili básníci s hlasem národa a obráceně. Holan mezi nimi spolu s přítelem Halasem zaujal místo nejpřednější. Z takové básně, jako je *Noc z Iliady* z doby mobilizace, mrazí dodnes a je to nejlepší důkaz toho, že umění časové nemusí zůstat uměním jen pro jednu dějinnou chvíli. Na jaře 1939 Holan doslova riskuje krk, když otiskuje jinotajnou báseň *Sen*, v roce 1943 vychází *Tereza Planetová*, báseň, kterou obnovil epické tradice české poezie a obrací se jí k žánru lyrickoepických příběhů: „Kraj nemluvný, kraj kamenitý / a do dřene až bídou zrytý, / kraj bez možností, ale kraj / nucený stále tvrdší pěstí / k slzám, jež mají lháti ráj, / či ještě lépe: tak si věští, / jako by sůl, jež zpolovic / už osolila

⁶²¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1046.

⁶²² „Jsem tak dona, ve Vašich krajinách česaných bodláčím, se zídkami hřbitovů, chalup a chlívků vydeděných, a přece ozářených betlémským světlem. Potkává se tam někde Baudelaire s Tobiáší (otcem i synem i Rafaelem) na poušti modliteb, postu a pokušení, na křižovatkách, které se zaplétají se stezkami zajíců a srnek.“ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 630.

⁶²³ HOLAN, V. Zákaz. In: Na sotnách. In: *Na celé ticho*. Praha: Odeon, 1977, s. 103.

krajíc šerý, / mohla být cukrem, cukrem, který / zde neosladil ještě nic.“⁶²⁴ Ideově zůstává Holan věrný tvorbě mimo hlavní proud jako dříve. O to větší šok nejen katolíků, kteří vnímají Holana jako „čistého básníka“, autor připravil po válce, kdy vydává básně poplatné době a Sovětskému svazu. Tady se ovšem dostáváme k tématu básník a doba, které bylo po válce velmi aktuální, a kdy i takoví tvůrci jako Jiří Kolář nebo Ivan Blatný podlehl pod dojmem osvobození třeba jen na čas iluzi komunismu, zatímco jiní rozměnili ve falešně chápané služebnosti svůj talent za drobné ze stranických sekretariátů. Vladimír Holan rozhodně patřil k těm prvním. V roce 1946 uveřejňuje Rudé právo jeho vyznání *Proč jsem se stal komunistou?* Ve kterém se přiznává, že už před léty jeho sympatie tiskly ruku komunistům s upřímností, která dává před frází přednost srdci. Říká zde, že úkolem básníka je osvobodit, a domnívá se, že komunismus nám může pomoci „dospět ke člověku“. Tento nový prozaizující styl dává tušit, že se básník chtěl stát srozumitelnějším, že počítal se širší odezvou. Jiné jeho verše z té doby se už ale stávají plochými agitkami. Ještě v březnu 1948 Holan, který na čas vstoupil do KSČ a vystoupil i z katolické církve, uveřejňuje ve Svobodných novinách *List anglickým a americkým básníkům*, kde podporuje únorový převrat. Reakce katolického uměleckého prostředí na toto Holanovo údobí jsou rozdílné. Veskrze je vnímáno jako Holanova šance, jak zrušit jeho osobní samotu, a ptá se, zda je jeho ukončení klauzury definitivní, zda těmito oslavnými verši jen nepotlačuje svou víru⁶²⁵ a propasti k Bohu⁶²⁶ z minula.⁶²⁷ „Hřbitovní kaple, viděná přes zahradní zeď, / na které kočka žere slavíka / takové bylo také mé vidění života. / Prožil jsem to a nevím, proč bych se omlouval / kterémukoliv ze smrtelníků. / I to nejsdílnější vyznání lásky / je jako zkáza všech živoucích najednou. / I to nejmlčivější vyznání lásky / je jako vzkříšení všech hrobů najednou. / Ke mně přicházejí ti druzí, ti druzí.“⁶²⁸ Jakým bodem zlomu pak je *Panychida*, kterou ne jeden z katolických souputníků Holanových vnímá téměř jako protináboženskou, a omluvou mu není ani fakt, že básník reaguje na válečné hrůzy: „Je Bůh? A je-li, proč se zdálo, / že spí a spí, když bdění lhalo?“⁶²⁹ V procesu víry dochází

⁶²⁴ HOLAN, V. *Tereška Planetová*. Praha: Československý spisovatel, 1956, s. 24.

⁶²⁵ Srov. heslo „Víra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

⁶²⁶ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 3, 4-5.

⁶²⁷ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1047.

⁶²⁸ HOLAN, V. *Ti druzí*. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 66.

⁶²⁹ HOLAN, V. *Dokumenty*. Praha: Paseka, 2001, s. 168.

k pochybnostem.⁶³⁰ Víra dozrává krizemi.⁶³¹ Pro slovo krize se v čínštině používá dvou znaků, „nebezpečí“ a „příležitost“. Krize právě je bodem zlomu. Člověk najde nebezpečí nebo novou příležitost. A tuto novou příležitost Holan svou pevně zakořeněnou vírou v raci⁶³² našel. Komunisté totiž přemýšlivé básníky nepotřebují. Jejich cílem není osvobodovat, jak Holan toužil, ale znevolňovat. Už v roce 1950 ve své brožuře *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* Ladislav Štoll, soustředěný na útok proti dílu nedávno zemřelého Františka Halase, jen tak mimochodem kádruje Holana a Hrubína jako "dočasně napřímené". Další Holanův vývoj byl ovšem zcela jiný než mnoha těch, kteří v letech 1945–1948 „přešli na druhou stranu“. Mnozí sice ztratili nadobro přesvědčení, že komunismus je humánní, ale jen málokdo z této katarze vyvodil tak dalekosáhlé a hluboké důsledky jako právě Vladimír Holan. „V říjnu 1950, v době nejkřutějších bolševických represí, se vrátil do katolické církve⁶³³ a vzápětí, v listopadu, byl – zřejmě v souvislosti s předchozím krokem – vyškrtnut z KSČ.“⁶³⁴ Holan, který se poté usadil (po Voskovcově emigraci) v Dobrovského domku, se najednou ocitá bez možnosti publikovat. Po krátkém úředničení ale vsadil zcela svou existenci na básnickou dráhu. V padesátých letech Holan ve svém poustevnickém přebývání na Kampě navazuje na původní linii své poezie. Navíc do ní vnáší hlubokou religiozitu. Neochvějnou důvěru v Boha ještě konkrétnější, a víru ještě explicitně křesťanštější, ba katolickou než kdy dříve. „Poslední list se třese na platanu, / neboť on dobře ví, že co je bez chvění, není pevné. / Třesu se, Bože můj, neboť tuším, / že brzy umřu, a pevný měl bych být. / Z každého stromu spadne i ten nejposlednější list, / neboť on není bez důvěry k zemi. Z každého člověka spadne i ta poslední přetvářka, / neboť prkno v márnici je docela prosté. / List nemusí tě, Bože, prosit o nic, / dal jsi mu růst a on to nepokazil. / Ale já.“⁶³⁵ V Holanových verších sílí náboženský motiv v symbolických návratech od „hrdinů“ k matce: „Matko, stále mi chybíš, / a to právě tam, kde to nejvíc bolí! / Slzo, jsi stále táž jako za mladosti, / nebo

⁶³⁰ „Chci slyšet, co dí Hospodin, když duše v taktu kape krev mdlým kruhům hvězdným do hodin“ ŠPIDLÍK, T. *Duše poutníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 28.

⁶³¹ „Slovo Bůh je příliš abstraktní a je s ním možné nekonečně manipulovat. Od abstraktního intelektualismu až po smyslový psychologický ritualismus. Proto pokušení týkající se Boha, aby byly efektivní, musí se dotýkat toho, co Bůh skutečně je: lásky (srv. 1 Jan 4, 8).“ RUPNIK, M. I. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Centrum Aletti, 2001, s. 19.

⁶³² Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003, s.111.

⁶³³ „Véra proto též hledá pochopení, *fides qarens intellectum*.“ AMBROS, P. *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium, 2003, s. 57.

⁶³⁴ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1048.

⁶³⁵ HOLAN, V. *Poslední*. In: Strach. In: *Lamento*. Praha: Odeon, 1970, s. 84.

i ty stárneš se stárnoucím? / Poznání není vidění. Ale opakuje se to. / I proto umíráme.“⁶³⁶, od „politiky“ k domovu: „Tu krásnou alej přec jen vykáceli. / Nejdříve spadla hnízda s holátky / a potom větve. Povalené / kmeny jsou tu náhle / pro něco jiného až tak, / že se začínáme bát, / co se stane, jestliže / obzor bude pojednou mnohem nižší / a jakoby bez sebe.“⁶³⁷, k obyčejné zemi a „obyčejné“ lidské zkušenosti: „Zdá se, že letos bude hodně ovoce, / i když červivého. Bezmocnost / oblé přírody je ženství samo, / které zavoní prudčeji, když je ničeno. / Slunce a voda, ačkoli jediné, / překážejí si až k nemožnosti říci, / co není všechno v létě. / Také nám chybí mnohé, i když milujem / tak láska nebo vůle.“⁶³⁸ Součástí této zkušenosti je již pevně a natrvalo zakotvena autorova tradiční zkušenost křesťanská, ba kostelní. Básník medituje ve svých verších, kterými se modlí: „Mohl je tedy nésti jenom kněz / jdoucí s Pánem Bohem / anebo panna / ta, která jako světice už od dětství⁶³⁹ / toužívала ne vzrůstat, ale menšiti se.“⁶⁴⁰ V této době básník postupně přestává opouštět svou samotu, jež byla nazvána Holanesií. Mnoho nevyhází, jezdí jen do Všenor za sestrou, a hlavně za maminkou. Píše ovšem dál: „Obdarován, cítil jsi posláni. / Kéž jsi v něm býval darujícím! / Pomyslíš-li však, že tvoje verše / působily na jiné duše zhoubně / a ony tak mohly působit, / neboť i stud může být stále ještě pýchou, / pak běda ti!“⁶⁴¹ Lyrickoepickou skladbu *Noc s Hamletem*, která dostává na nátlak Vladimíra Justla definitivní podobu až v roce 1962. „Bůh smíchu a písní už dávno / zavřel za sebou věčnost. / Od těch dob jenom někdy / zazní v nás ubývající vzpomínka. / Ale jenom bolest od těch dob / nikdy nepřichází v životní velikosti, / je vždycky větší člověka, / a přece musí vejít do jeho srdce“⁶⁴².⁶⁴³ Navazující báseň *Toskána*, již autor považoval za své vrcholné dílo a básnickou závěť, lyriku shrnutou později do sbírky *Bolest* i epiku *Příběhů*. „Když prší v neděli a když jsi sám, naprosto sám, / otevřen všemu, ale když nepřichází ani zloděj / a nezaťuká ani opilec či nepřítel, / když prší v neděli a ty jsi opuštěn / a nechápeš, jak žít bez těla / a jak

⁶³⁶ HOLAN, V. Matko. In: *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 200.

⁶³⁷ HOLAN, V. Alej. In: Asklépiovi kohouta. In: *Na celé ticho*. Praha: Odeon, 1977, s. 271.

⁶³⁸ HOLAN, V. Zdá se. In: Asklépiovi kohouta. In: *Tamtéž*. Praha: Odeon, 1977, s. 361.

⁶³⁹ „To znamená, že Panna z Nazareta v sobě podstatně naplňuje to, jak si přál mít člověka sám Bůh. Ona je ženou zaměřenou k výšinám, není shrbená pod břemenem hříchu, není pokřiveně zaměřena na sebe samu, nýbrž je otevřena Boží lásce, lásce k lidem, k tvorům.“ *Matka Páně: Památka – Přítomnost – Naděje: List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 67.

⁶⁴⁰ HOLAN, V. Nokturno. In: Strach. In: *Lamento*. Praha: Odeon, 1970, s. 233.

⁶⁴¹⁶⁴¹ HOLAN, V. Básník. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 25.

⁶⁴² Srov. heslo „Duše“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 80.

⁶⁴³ HOLAN, V. Ale. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 166.

nebýt, když máš tělo, / když prší v neděli a když sám jsi všečen svůj, / nečekej ani
 hovor se sebou! / Tehdy je jenom anděl, který zná, co je nad ním, / tehdy je jenom
 ďábel, který zná, co je pod ním! / Kniha v držení, báseň v upouštění.“⁶⁴⁴ Zejména
 první polovina padesátých let se tak přes všechny ústrky a existenční problémy stává
 jaksi navzdory nejvýznamnější etapou Holanovy tvorby. Ať už píše Holan v
 pouťových letech lyriku nebo epiku, vždy to je jeden a týž zpěv, zpěv vyřazenosti,
 osamocení, bolesti, vyrovnávání s neštěstím, zpěv víry. Je to hledání rovnováhy mezi
 skeptickým relativismem a ideologickým fanatismem⁶⁴⁵. Reflexe okolního světa se
 děje skrze kategorii niternosti, postrádající opory v současných realitách⁶⁴⁶ i v patosu
 služebnosti. „Není jediné lidské slzy, / která by současně nestékala /po tváři Panny
 Marie⁶⁴⁷. / Není jediné lidské slzy, / kterou by současně neplakal / anděl strážce. / Ale
 není jediné lidské slzy, / kterou bys současně nenalezl / v očích hada“⁶⁴⁸ Už v roce
 1953 Holan odvolává svou rouhavou teodiceu⁶⁴⁹, ničemné obviňování Boha
 z poválečných let, kdy krize víry u básníka vrcholí. „Strašno je žít, neboť nutno je
 zůstat / v úděsné skutečnosti těchto let. / Jen sebevrah myslí, že může odejít dveřmi, /
 které jsou na stěně pouze namalovány. / Není nejmenšího znamení, že přijde
 Paraklet⁶⁵⁰. / Bolí mne srdce poezie.“⁶⁵¹ Holan se otevřeně přiznává ke společné
 lidské vině, dědičnému hříchu⁶⁵², tímto vině vůči Bohu. „Žijeme v světě bez lásky
 možná jen proto, / že se bojíme krutosti lásky. / Nepřiznáváme se k naději, kterou
 máme, / ba ani k té, bez které žijeme. / Netrpělivost našeho zoufalství se dožaduje /

⁶⁴⁴ HOLAN, V. Když prší v neděli. In: *Tamtéž*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 47.

⁶⁴⁵ „tento střed vyznačuje správné sebepochopení člověka, který není bohem, poslední komplexní jistoty a jasnosti, ani bytostí čiré libovůle, pro kterou je všechno stejně správné a stejně nesprávné, člověka, který má kontury, jež je nutno respektovat, ačkoli nemají jas božského a samozřejmého.“ RAHNER, K. *Jak unést napětí mezi životem a myšlením*. In: *Novou odvahu k ctosti*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 15.

⁶⁴⁶ „Když Bonaventura aplikuje toto schéma v oblasti lidského poznání, poněkud jej pozměňuje, protože v současném stavu musí lidská mysl začínat své putování zdola, od věcí ve hmotě, pak vstupuje do sebe samé, aby konečně směla zahlížet to, co je od věčnosti v Bohu.“ BONAVENTURA, SV. *Putování mysli do Boha: Itinerarium mentis in Deum*. Praha: Krystal OP, 2017, s. 38.

⁶⁴⁷ „Pouze zdravá Mariina přirozenost modelovaná Duchem může pomoci každému členu Církve dát souhlas lásky tomu, koho přijímá a kým je přijímán“ MACHAN, R. *Maria – plnost člověka a jádro Církve*. In: HOJDA, J., ED. *Maria z Nazareta: plnost člověka a jádro Církve*. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 130.

⁶⁴⁸ HOLAN, V. Slza. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 30.

⁶⁴⁹ Srov. heslo „Teodicea“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 352-353.

⁶⁵⁰ Srov. KKC, č. 692.

⁶⁵¹ HOLAN, V. Ubi nullus ordo, sed perpetuus horror. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 86.

⁶⁵² Srov. heslo „Dědičný hřích“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 58.

už jen sebezáhuby, nebo zázraku. / A chceme zázrak jen proto, abychom pokoušeli světce.“⁶⁵³ V těchto verších příběh od příběhu, rok od roku je stále jasněji zřetelný básníkův úpěnlivý hlas víry. „Víra je v *Noci s Hamletem* traktována jako cosi samozřejmého, hlubinného, stojícího ZA povrchem světa a dnes nezřetelného.“⁶⁵⁴ „Roubován na ticho, zda pod sluncem tvých zpráv / sdělím se v květ a list a v sklizeň zlatých sil? / Pane, má tázání! Ale jsem velmi sám / a sotva rozlišuji jas a stín, / když dny a noce vlním ke tvým oponám.“⁶⁵⁵ Ovšem, právě proto, že víra samotná je pro Holana příliš „za“ tímto světem, je pro básníka jediným možným a legitimním vyjádřením rozumného, zbožného vztahu ke světu⁶⁵⁶. Právě v tomto jedinečném pojetí je Holanova víra nejlépe uchopitelná. Víra je předkládána jako všem odhalené tajemství. Vyjadřovat se k tajemstvím je vždy obtížné a je spojeno s vydáváním se. Příkladně to vyjadřuje svými verši Emily Dickensonová: „Pro řeč je vrcholem výrazu / co slova nevyřknou. / Slova by krásu ubrala / řeč kouzlo zevšední.“ Dále Jean Guitton ve své knize s výstižným názvem⁶⁵⁷ musí připustit, že „mlčení o podstatném“ není možné dále zachovávat, jestliže má člověk povinnost vůči upřímnosti a pravdě.“⁶⁵⁸ „Co slz je skryto v nás, / jako když se mlčí o lásce. / Bytí a bytost už skoro neznáme. / Dříve než přítomnost, / později než budoucnost. / Co nám zbývá, když i věčnost / propadá se do nicoty. / Propastné vyvrcholení.“⁶⁵⁹ Víra transformována v soucit, to je všeobjímající Holanova výpověď vroucně věřícího člověka jako Božího stvoření vypovězeného z ráje Slova do rajské zahrady slov člověka tápajícího na rozhraní vlastní bezmoci a nacházejícího to podstatné v darované útěše. „Všechny žaláře světa jsou postaveny z kamenů, / které dopadaly na Ježíše⁶⁶⁰. / A dělají to dál ruce peněžité, / takže nemohou dáti ani almužnu. / Dál tedy roste žalář za žalářem / a skoro všichni už jsme v nich uvězněni / a hynem v nich, jako by si sám Bůh přál, / aby byl v nás teprve bez nás⁶⁶¹.“⁶⁶² Třebaže verše

⁶⁵³ HOLAN, V. Volné vstupenky. In: Na sotnách. In: *Na celé ticho*. Praha: Odeon, 1977, s. 53.

⁶⁵⁴ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1049.

⁶⁵⁵ HOLAN, V. Jarní modlitba. In: Oblouk. In: *Jeskyně slov*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 110.

⁶⁵⁶ Srov. BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998, s. 102.

⁶⁵⁷ GUITTON, J. *Mlčení o podstatném*. Brno: Petrov, 1992, s. 47.

⁶⁵⁸ Srov. ANDRES, J. *Setkávání, sdílení a vědomí souvislosti*. In: ŠPIDLÍK, T. *Vědy – umění – náboženství. Protiklad nebo soulad?* Velehrad: Refugium, 2009, s. 13.

⁶⁵⁹ HOLAN, V. Haec summa est. In: Sbohem? In: *Propast propasti*. Praha: Odeon, 1982, s. 444.

⁶⁶⁰ Srov. Jan 10, 31.

⁶⁶¹ „y mi mal es tan entero, que muero porque no muero“ – „a moje ubohost je tak velká, že umírám proto, že neumírám“ SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía*. Madrid: Cátedra, 1993, s. 268.

⁶⁶² HOLAN, V. Evropa. In: Bolest. In: *Lamento*. Praha: Odeon, 1970, s. 135.

Vladimíra Holana, především v *Noci s Hamletem*: „Jak žít? Jak být prostý a doslovný? / Vždycky jsem hledal slovo, / které bylo vysloveno jen jednou, / ba slovo, které dosud nebylo vysloveno vůbec. / Měl jsem hledat slova všední. / I k neposvěcenému vínu / nelze už nic přimísit.“⁶⁶³, vyznívají do náboženské pointy, nevnučují jednoznačné manifestační odpovědi na základní otázky lidského bytí. A právě díky nejednoznačnosti a mnohohrstevnosti je všeobecně přijímaným, ba kultovním dílem.⁶⁶⁴ V lyrické sbírce *Bolest* Holanova žitá religiozita, víra dosahuje vrcholu. Předválečného Holanova Boha filozofů zcela nahrazuje Bůh Abrahámův a Izákův. „Jen tuším. / Vždycky jsem jen tušival / a také myšlenka byla jen obraz / a cit jen podobenství. / Ovšemže byl tu také proud, / stále však ještě bez hladiny. / Za cenu života / jsem chránil svobodu, já toužil a žasl, / a i když jsem snad míval vidění bez zjevení, / byl jsem tak věrný, že jsem se stal svědkem.“⁶⁶⁵ Holanův Bůh je Bohem katolické Církve⁶⁶⁶. Je to vtělený Ježíš Kristus, přítomný ve všem a ve všech, předně v trpících. On na kříži je středobodem všeho⁶⁶⁷. Bůh na kříži je důkazem Boží lásky. I Holanova zkušenost víry osvědčuje, že má-li dokázat člověku lásku, znamená to stát se pro člověka zranitelným k smrti. Takto milovat hříšného člověka je veliké tajemství soucítění s ním.⁶⁶⁸ „Ale on byl sám, / jako by nebyl z tohoto pokolení, / byl sám, protože láska sestoupila v jeho srdce, / a on se stal příliš velikým, / byl sám s otázkou umíněně vnucenou / byl sám, jako když člověk spí. / Ale být sám i ve bdění? / Ano, vždyť i střed duše je stále přebolestný.“⁶⁶⁹ Nejprostší a zároveň nejpůsobivější prolnutí Holanovy katolické víry a jeho „obyčejné“ lidské zkušenosti vtělil básník do veršů básně věnované Stanislavu Zedníčkovi *Zmrtvýchvstání*: „Že po tomto životě zde mělo by nás jednou vzbudit / úděsné ječení trub a polnic?⁶⁷⁰ / Odpuť, Bože, ale utěšuju se, / že počátek a vzkříšení všech nás nebožtíků / bude ohlášen tím, že prostě zakokrhá kohout. / To potom zůstaneme ještě chvíli ležet... / První, kdo vstane, / bude maminka. / Uslyšíme ji, / jak tichounce rozdělavá oheň, /

⁶⁶³ HOLAN, V. Jak? In: *Bolest*. In: *Lamento*. Praha: Odeon, 1970, s. 150.

⁶⁶⁴ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1050.

⁶⁶⁵ HOLAN, V. Umírající básník. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 48.

⁶⁶⁶ „Tak se celá církev ukazuje jako lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého.“ LG, čl. 4.

⁶⁶⁷ „Ukřížovaný je zcela pochopitelně svátostí všech svátostí, modelem všeho svátostného dění, primární svátostí nebo také univerzální svátostí spásy.“ POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 367.

⁶⁶⁸ Srov. *Tamtéž*, č. 367.

⁶⁶⁹ HOLAN, V. Do posledního halíře. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 88.

⁶⁷⁰ Srov. Zj 8, 13.

jak tichounce staví na plotnu vodu / a útulně bere z almárky kávový mlýnek. / Budeme zase doma.⁶⁷¹ Tady básník vykresluje svými verši představu toužebně očekávaného Spasitelova druhého příchodu⁶⁷². „Sbírka *Bolest*⁶⁷³ znamená vrchol Holanovy rekatolizace.“ Holan se vyjadřuje slovy neobvykle vyrovnanými a plnými důvěry v Boží vedení. „Ty to víš, Bože: jako radost i hoře jsou sdílné. / Vždyť ani ten, kdo je docela opuštěn / lidmi, přízraky, zvířetem i věcmi, / a kdo tedy hovoří sám se sebou, / neříká to kvůli sobě.“⁶⁷⁴ Režimu ovšem začíná být básník tak nebezpečný, že k jeho postupné básnické rehabilitaci dochází až v první polovině šedesátých let. V roce 1963 je jejím prvním znamením výbor *Noční hlídka srdce*. „Tak tomu bylo tenkrát: / že pro tvůj hlas na světě dosud neslyšený / a pro jiný smysl tvých slov / a pro úsměv a cit ne propůjčený, / ale daný a beroucí v ochranu / i hříchy mé i nevinnost, / že pro vše, co jsi podstoupila / tak velice, že až mimo sebe: / já nemohl už nic ztratit, / nemaje nic k nalezení.“⁶⁷⁵ V témže roce mělo ve Viole premiéru legendární představení *Noci s Hamletem*. Má ovšem přijít recidiva krutých padesátých let, recidiva, která zdánlivě nevypadá životu nebezpečně, neboť postrádá krvavá představení. Ale copak není pro život i pro básníky stejně nebezpečné bahno banality? Holan a jeho "jeskyně slov" se opět ocitají v centru podezření, a jeho upevněnou víru zkouška z posledních. Nová Holanova poezie, kterou píše od roku 1961 je tudíž proměněná. Verše z jeho posledních čtyř knih *Na sotnách*, *Asklépiovi kohouta*, *Předposlední* a *Sbohem*, které do své smrti jednatřicátého března 1980 básník napíše, už svými názvy navozují jejich hlavní obsah, totiž otázky spojeny se smrtí. Se smrtí ovšem, kterou život teprve vchází do plnosti Života⁶⁷⁶. Holan se vrací ke svým začátkům, jen jeho sdělení jsou, v naprosto oddané pokoře, proměněna: Zcela minimalistická, prozaická, jakoby do sebe zavinutá, a připravená k odchodu. „Je zbičováno srdce moje / a vybičován je můj duch: / střed chtěl jsem najít tomu, co je / kruhem, kde Bůh udělal kruh.“⁶⁷⁷ Nyní básník znovu, v nové perspektivě, rekapituluje všechna hlavní témata svých sdělení: život: „Velikost lásky, měřená vzdáleností / od nemilujícího. / Bojte se prostoru roviny, / neboť jeho propasti jsou všude. / A také to je nad naši moc, / že v dravci je více člověka / než v kterémkoli

⁶⁷¹ HOLAN, V. Zmrtvýchvstání. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 104.

⁶⁷² Srov. KKC, č. 671.

⁶⁷³ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1051.

⁶⁷⁴ HOLAN, V. Ty to víš, Bože! In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 99.

⁶⁷⁵ HOLAN, V. V. (I). In: *Předposlední*. In: *Propast propasti*. Praha: Odeon, 1982, s. 93.

⁶⁷⁶ „A každý, kdo žije a věří ve mne, neumře navěky. Věříš tomu?“ Jan 11, 26.

⁶⁷⁷ HOLAN, V. Trest. In: *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 34.

jiném zvířeti.⁶⁷⁸, náboženství: „Zpívající a zpívané, / nalomeno, nedolomeno⁶⁷⁹, / hořící a ohořelé, / padající a spadlé. / Nesmrtelnost duše! Jde o pohyb? / Vidím vás z dálky nebo z blízkosti, / ale vaše přítomnost je nepřítomná.“⁶⁸⁰, smrt: „Slzo, kde je tvá tíha, nepadáš-li / z očí? / A kam padáš, / když tě nikdo nechce? / Jsi to ty, která se vracíš / do slzy bez člověka? / Ty, která vracíš i posmrtný život smrti?“⁶⁸¹ Čím blíže ke konci, tím více sílí Holanovo náboženské smýšlení. Básník ustavičně přemítá a lidské „nizkosti“, v níž se odráží osudovost a věčnost. „To jenom my milujeme to časné, to pomíjivé / tak ustavičně, že považujeme / i nesmrtelnost za vyhnanství.“⁶⁸² Tak se z Holana, opět paradoxně „negativně“, stává svědek metafyzického rozměru lidské bytosti.⁶⁸³ Podstatné zůstává to, co vyplývá z díla Vladimíra Holana samotného. Totiž, že náboženský rozměr lidského života a světa tohoto básníka nikdy nepřestal fascinovat, znepokojoval a utěšovat. Tak také nastavuje Holanova víra svoji pravou tvář. Souvisí vždy s tím, čemu se říká báseň. A báseň, jak z Holana známo, je dar.

Je to takový vzácný duch. V jeho spiritualitě je cosi autenticky letnicového⁶⁸⁴, slova jeho poetické řeči o Bohu a k Bohu jako ohnivé jazyky, které jen šumějí a šeptají, a přece tolik řeknou.⁶⁸⁵ Domov, oběť smutku proměněného v radost a dar, to je Holan. „Přijetí daru je více než pochopení daru.“⁶⁸⁶ Dar, ve kterém nalézá pokoj a naději. Samota Holanova si je jista, že se neřítí do neznáma, ale do otevřené náruče Pána, aniž by si tento dar čím zasloužil.⁶⁸⁷ Pán nechá svého milovaného procházet roklemi, nechá ho, takřka bez jeho povšimnutí, plynout v čase. „V určité fázi našeho duchovního života nás může zřetelněji opanovat skepse z vlastních či jiných slov.“⁶⁸⁸: „Kdybych byl aspoň drobet schopen, ale nejsem, nic nejsem.“⁶⁸⁹ Pán právě tak dává Holanovi, aby se v jeho nitru zrodila, z přemítání nad slovy neplodnými, slova

⁶⁷⁸ HOLAN, V. Jeho propasti. In: *Tamtěž*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 119.

⁶⁷⁹ Srov. Mt 12, 20.

⁶⁸⁰ HOLAN, V. Pohyb? In: *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 127.

⁶⁸¹ HOLAN, V. V posledním tažení. In: *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 204.

⁶⁸² HOLAN, V. To jenom my. In: *Tamtěž*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 21.

⁶⁸³ Srov. ŠPIDLÍK, T. Člověk, agapická osoba. In: ŠPIDLÍK, T. – RUPNIK, M. I. *Nové cesty pastorální teologie*. Velehrad: Refugium, 2008, s. 253.

⁶⁸⁴ Srov. HOLAN, V. Zmrtvýchvstání. In: *Bolest*. Praha: Československý spisovatel 1965, s. 104.

⁶⁸⁵ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 622.

⁶⁸⁶ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 495.

⁶⁸⁷ Srov. *Tamtěž*, s. 542.

⁶⁸⁸ *Tamtěž*, s. 542.

⁶⁸⁹ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 623.

věrohodná.⁶⁹⁰ „Nic z naší účasti účinné nepomine, co by tedy mohlo pomínout z lásky? To div, že se člověk nezmine.“⁶⁹¹ Holan, ačkoli touží patřit zcela Pánu a žít jeho životem, neustále má racionálně všechny své smysly na stopkách, a hledá, hledá jako některé ryby na dně hlubokého a tmavého oceánu. Tolik touží být autentickým, skutečně oddaným Bohu a jeho službě. Chce zanechat za sebou krásné plody. Takové, které by občerstvily.⁶⁹² „Srdce mi dělá nezdobu, ale časem aspoň maličkostí se Mu odměním.“⁶⁹³ Pán svého básníka používá přirozeně s morální nevyrovnaností k vynikajícím věcem, a k předávání víry. Jakkoli odlišně zakouší víru, je vždy na Bohu, jenž všechna jeho bloudění a nalézání připouští, aby ho nalézal právě tak, a ne jinak.⁶⁹⁴ „Jedině duchovní personalismus dokáže rozlišovat a dávat opětou příležitost k vymanění se z chyb.“⁶⁹⁵ Holanova láska k Bohu je sladěná s roztrženou oponou chrámovou a s tmou po vši zemi, co přechází v oslnivé Slunce nového žití. Je v ní plno tvrdé pravdy o žití, a odvahy říci pravdu, a veliké krásy plného Žití.⁶⁹⁶ Je výsadou velké osobnosti Holanovy, že dokáže hovořit čitelně přes těžké osobní zápasy o podstatě sdělení slova. V jeho slovech se zrcadlí moudrost pochopení života ve všem jeho podobách⁶⁹⁷: „Co je v tom vyzrálé a ryzí poezie! Kolika let čekání, vnímání a svaté trpělivosti je asi třeba, aby z tíhy dnů a záblesků radosti uzrály takové sny a obrazy! Blahoslavená duše, která tak dovede malovat tichým zachováním dávno přešlé bouře. Kdo se neovládá, je popisný. Mnozí z nás to věděli a vědí, ale teprve Vy vidoucí jste to tak pěkně řekl.“⁶⁹⁸ Pán svého milého znovu vítá ve své náruči. Nevyčítá. Uvádí vítězství své vlastní oběti so skrytých hlubin našeho života. Darovat Mu všechno, v tom tví Vladimírova největší starost i radost. Veškerá jeho činnost a nasazování sebe sama vyrůstá z každodenní oběti a modlitby: „Mé srdce je šílené, zatímco s modlitbou v ústech rázuju cimrou hluboko do noci.“⁶⁹⁹ Jeho čisté srdce je jeho vizitkou utrpení. Znova a znova ho Pán oplodňuje svým Slovem⁷⁰⁰, a jeho darování přesahuje všechny jeho obavy a všechnu jeho samotu. Jen milující

⁶⁹⁰ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 543.

⁶⁹¹ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 624.

⁶⁹² Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 320.

⁶⁹³ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 625.

⁶⁹⁴ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 320.

⁶⁹⁵ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 539.

⁶⁹⁶ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 625.

⁶⁹⁷ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 539.

⁶⁹⁸ ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 628.

⁶⁹⁹ *Tamtéž*, s. 626.

⁷⁰⁰ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 622.

poznává, jak a proč nás Vykupitel nechává procházet umíráním. Proto Holan zůstává před jeho Tváří malý a pravdivý.⁷⁰¹ Jsou básníci, těch je více, kteří vidí daleko. Ale Holan vidí dovnitř věcí. Vidí motýla, vosu a vážku ještě v kukle, a nejen krásu křídel, která se rozvinou, vidí i jejich let ve tmě a jeho smysl. Jeho slova o Stvořiteli jsou jako pohádková tkaniva z teplých ořechových skořápek k rozuzlení.⁷⁰² Holanova prolaskaná něha není jen pocit. Je to veliká a hluboká svoboda spočinutí, jeho postoj, vztahová plnost.⁷⁰³ „Neboť nenasycuje a neuspokojuje duši, jestliže mnoho ví, nýbrž pociťuje-li a zakouší-li věci vnitřně.“⁷⁰⁴ Je v Holanovi jakýsi zvláštní způsob a stupeň bolestné i radostné vděčnosti, který se rád skrývá, tak jako písek do škeble, jako do domoviny, jež se neztrácí, jen s okamžikem zániku. Jde tak doma v krajinách jeho víry česané bodláčím, čekající u vyděděných chlívků, a přece ozářených betlémským světlem.⁷⁰⁵ Holan tedy útěchou nazývá vzrůst sebemenší naděje, víry, lásky, každičkou vnitřní radost, která zve k nebeským věcem a ke spáse nejen vlastní duše tím, že dává předně pokoj a mír ve Stvořiteli.⁷⁰⁶ Pro našeho básníka pak je křesťanství něčím neslýchaně novým.⁷⁰⁷

III. 6. Jiří Orten

Vůdčí básník poválečné generace „nahého člověka“ Jiří Orten (1919–1941) jako žádný z mnoha jiných, v té době obdobně ohrožených židovských autorů, vyjádřil úzkostnou touhu duše člověka po věčnosti, po dokonalé svobodě⁷⁰⁸. Celým Ortenovým básnickým dílem prostupuje hlavní role hluboce žité, zakoušené, a zároveň zkoušené prohlubující se víry⁷⁰⁹. Svět, kde člověk s bázní a pocitem zoufalé nedostatečnosti bojuje o Boha své jediné možné záchrany je tentýž svět, kde Bůh

⁷⁰¹ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 26-27.

⁷⁰² Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 632.

⁷⁰³ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 230.

⁷⁰⁴ Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 130.

⁷⁰⁵ Srov. ŠERÝCH, J., MED, J. *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, s. 630.

⁷⁰⁶ Srov. Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 131.

⁷⁰⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 248.

⁷⁰⁸ „Duchovní život, který hledá vztahovou rovinu zakoušené svobody,“ ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 97.

⁷⁰⁹ Přijmout sebe ve své bezmocnosti znamená vložit se do nekonečné Moci. Člověk je ovšem ve svém jednání puzen snahou po jistém vlastnění sebe jako samostatné, uzavření osoby. Proto je toto *vložení se do vyšší Moci* čin největšího překonání sebe.“ ŘÍHA, K. *Bůh vždy větší*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 105.

nenechá jedinému člověku zkřivit vlas na hlavě bez věčného úradku.⁷¹⁰ Moment lidské úzkosti vyplývá Ortenovi z vlastního pojetí samotné Boží existence jakožto dramatu každého všedního dne i okamžiku. Táže se Boha po daru porozumění Jeho stvoření, čeká na pochopení, čeká na odpověď.⁷¹¹ „Prostá četba“ Ortenovy poezie a prózy se jeví jen jako povrch, jenž čeká na odkrytí svých hlubin. Vnitřní přijetí básnickových slov avšak skýtá jiný obraz. „Jsou to zásadní zázraky života, že se u někooho krásné slovo mohlo rozvinout.“⁷¹² Tento obraz jasně vykresluje, že pravdivá zbožnost byla u Ortena dávno před onou pátrající úzkostí, již v jeho nejranějším díle. „Vezmi si mě a nech mne dýchat / o chvíli déle, než smím žít,⁷¹³ / Snad někdo přijde, samotinký, / naplněn spásou po okraj. / Barvínky spí a jejich barvy / můj tichý západ sladce barví. / Já ležím navždy u maminky, / kde je má zem, můj kraj. / Kde končí svět. Kde začíná se. / Kde vichr vichří hlas, / až zvedne se a píseň vydá, / o životě, jímž počne zase / zpívati boleráz.“⁷¹⁴ Básnickova vyjádřená zbožnost je naivistická, okouzlenecká, chlapecky čistá, až dětská⁷¹⁵. „Ať se mi vrátí matčin klín / a slova dítěte / odejdou k němu do hlubin / od všeho zlého na světě“⁷¹⁶ Ortena přitahuje absolutní nevinnost a čistota, které zde nelze bez Boha dosáhnout. „Čí jsem? / Jsem plískanic a plotů / a trav, trav deštěm skloněných / a jasných písni bez klototu / a touhy, jež je v nich. / Čí jsem? / Jsem malých oblých věcí, / jež nepoznaly hran,⁷¹⁷ / jsem zvířátek, když hlavu věsí, / a mraku, když je potrhán. / Čí jsem? / Jsem bázně, jež mne bere / do prstů průsvitných, / králíčka na zahradě šeré, / jenž zkouší si svůj čich. / Čí jsem? / Jsem zimy tvrdé plodům / a smrti, chce-li čas, / jsem lásky, s níž se mívám o dům, / dán za jablka červům na pospas.“⁷¹⁸ Slova touhy vzpínající se ve vztahu oddanosti k výsostnému Vlastníkovi našich životů i smrti. Básník touží nepatřit už jen tak někomu: „přítel, jež hledal jsem, se ještě nenarodil, / A teď jsem zase tu, píšu ti tato slova, / s pera je setřesu a potom půjdu spat, / oči mi uzavře samota⁷¹⁹ ocelová / večerem z nejhorsích, které má listopad.“⁷²⁰, nýbrž Někomu kdo

⁷¹⁰ „Tobě nezůstala skryta jediná z mých kostí,“ Žl 139, 15.

⁷¹¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1067.

⁷¹² ALTRICHTER, M. *Na počátku nebyl koronavirus, ale Bůh*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 159.

⁷¹³ Srov. heslo „Předmět kontemplance“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 410.

⁷¹⁴ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 30-31.

⁷¹⁵ Srov. Mt 19, 14.

⁷¹⁶ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 9.

⁷¹⁷ Srov. KKC, č. 48.

⁷¹⁸ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 60.

⁷¹⁹ Srov. KKC, č. 635.

umí proměňovat: „vystavět na jemnosti / nejzávratnější hrad. / Tam, kde stud nad malostí / v prostotu se vším je, / tam, duše, v ráj se prostří / a uč se přetrvat. / Ať crčí lijavec, ať zahlazuje stopy / mé cesty poslední, ať bouře česá zem, / ať hory menší jsou, než byly za potopy, / je ještě láska v nás pod strašným obrazem!“⁷²¹ „Naše identita: jsme Ježíšovi. Ježíš: způsob, jak být lidmi, a přitom vidět Otce.“⁷²² Někdo, kdo umí proměnit nejen básníkovu samotou, ale promění všechno, neboť všechno mu navždy náleží⁷²³. Ortenovy básně se obrací k Bohu mnohými otázkami, zda skutečně nastolený řád světa je spravedlivý: nic nestalo se přec. Ty jsi mne, Bože, ztratil, / ty, který nesmíš snít, protože všechno máš. / Bláhový směšný Lot, který se neobrátí!⁷²⁴ / Odvážná odvaha si stříhá na rubáš. / Jsem trochu znavený. Hledej mne, dokud mohu / být ještě nalezen, jak to, co zarůstá / do kola, do kruhu, který má plno rohů, / jak lože bez smyslu (neb není Prokrusta⁷²⁵). / Neb není Prokrusta! To všechno možná bylo / a není, není již! (Co není, v nebi dlí?) / Ztřeštěný červotoč si navrtává dílo / na druhou stranu, ven, už bude za biblí! / Ó nejde o mou smrt. Jde o úžas, jenž hyne, / jde jenom o kámen, jenž těžkne nad slovem, / o kámen náhrobní, o kámen Jako jiné, / který se rozpadá a mře, byv vysloven. / Vesele, vesele jsme byli vysloveni. (srov. Gn 1, 26) / Kam znít? Kam šeptati? Kam zmlknout? Kam se chvět? / Směr mrtev. Mrtev cíl. Žij jen opičení⁷²⁶ a to nás dovede už dávno nazpaměť. / O nejde o mne přec. Jde o budoucnost trosek, / jež sebe zasypou. Jde o noc, co se dní. / O ruku Boží jde, jež přešla do rákosek. / O jeho spásu jde, nad níž jsme bezradni.“⁷²⁷, nikdy však nevyústí v „ne“: „čekej v zemi, země moje, / čekej, duše nepokoje,⁷²⁸ / čekej tiše, bez pohnutí.“⁷²⁹ Znovu a znovu se obracejí Ortenovy verše jako modlitby k Bohu, mnohé jsou modlitbami přímo nazvány: „na starém hřbitově, kde se už nepohřbívá, / můj první žal, / takový krásný, hluboko se vrývá / kamením, travou, tichem, nechápáním, / ó Pane Bože, nech mne běžet za ním! / Proč jsi mi nohy zavázal?“⁷³⁰ Jakkoli vyznívá

⁷²⁰ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 84.

⁷²¹ *Tamtéž*, s. 190.

⁷²² ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 28.

⁷²³ Srov. ALTRICHTER, M. *Na počátku nebyl koronavirus, ale Bůh*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 14.

⁷²⁴ Srov. Gn 19, 18.

⁷²⁵ Srov. MERTLÍK, R. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Argo 20014 s. 43.

⁷²⁶ Srov. „Preto má sklon chcieť to, čo robia iní, čo je konformizmus, alebo čo mu povedia druhí, čo je totalitarizmus.“, TAVEL, P. *Zmysel života podľa V. E. Frankla*. Bratislava: Iris, 2004, s. 129.

⁷²⁷ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 41.

⁷²⁸ Srov. AUGUSTIN, SV. *Význání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

⁷²⁹ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 45.

⁷³⁰ ORTEN, J. *Žitná kniha*. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 11.

Ortenův vztah k Bohu zoufale, vždy vyústí do pokorného⁷³¹ smíření: „Život váš je příliš rozptýlen, / nenalézáte nikde pevné opory, / ani ve svém okolí, ani v sobě. / Zlo má k vám příliš často přístup / a vy mu podléháte, musíte / se mu bránit. A víte vy, co je / zlo? Zlo je nutnost. Braňte se / nutnosti. Mluvte málo. Nežijte / nikdy netrpělivost ve svém / srdci⁷³², ó malé víry!“⁷³³ Básník oddanou jistotou přijímá svůj úděl, a vnitřní radost vyjadřuje verši: „vezmi mne, Bože můj, a dej mi trpět v kraji, / kde něha čistá je, kde neroztává led⁷³⁴ / má ubohá duše je vlastně šťastná, / neboť je-li ubohá, / je tím u Boha“⁷³⁵, které snesou směle srovnání s mystickými texty svaté Terezie z Lisieux: „Když modré nebe zamračí se / a zdá se, že jdu sama tmou, / mám radost, že smím v temnu tiše / ukrýt svou bytost nicotnou. / Má radost, to je vůle Páně, / Ježíšova vůle a moc, / a proto žiji odhodlaně, / miluji stejně den i noc. / A něhu ještě znásobuji, / když víře mé se ukrývá, / Čím je mi smrt? Čím život mi je? / Má radost je tě milovat! / S úsměvem vzdoruji všem hrůzám boje, / na poli válečném to běžím vstříc, / a s písni klesnu mrtva, Pane, v lokty tvoje, / zbraň v ruce svírajíc.“⁷³⁶ „Výčitka Bohu a doufání u Ortena nikdy nestojí ostře proti sobě. Přecházejí neznatelně jedna v druhé a zpět“⁷³⁷: „jak touží, Bože, víš? / jak touží duše po ní, / po něze nesmírné a prudce hasnoucí, / je vinen! / Vinen jsem za vůni, která voní, / Za marnou touhu po otci, / za verše, ano, vím, za lásku, již jsem ztratil, / za stud a za ticho a za zem plnou běd, / za nebe, za Boha, jenž dny mé přísně zkrátil / v mrtvý ráj na pohled⁷³⁸ / Narůstá znovu všecko utržené. / A ruka, která urvala, / sama svou oběť do květenství žene. / Čas jen zkrásní je.“⁷³⁹ Orten hájí čistotu a etické poslání umění jako něčeho niterného, vyrůstajícího ne z efektního napodobení, ale ze samé hloubi lidského srdce a lidské duše, z věrnosti nejvnitřnějšímu já. Potřeba čistoty a niternosti, jejichž výsostným ztělesněním je poezie a také dětství a ryzí láska, má pro Ortena dalekosáhlý, zcela zásadní význam: „Být mrtev, tatínku, nikomu

⁷³¹ „Je obtížné usilovat o nezbytnou pokoru, která tím, že je náročnější, méně se jí dosahuje,“

ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 90-91.

⁷³² „Duch svatý spiritualizuje celého člověka... a učí nás milovat Boha celým srdcem... skutečným orgánem duchovní kontemplanace je čisté srdce.“ ŠPIDLÍK, T. *Vnitřně zakoušet: Eseje pro duchovní cvičení*. Velehrad: Refugium, 2009, s. 45.

⁷³³ ORTEN, J. *Prózy II*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 179.

⁷³⁴ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 147.

⁷³⁵ ORTEN, J. *Žihaná kniha*. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 230.

⁷³⁶ GAUCHER, G. *Životopis Terezie z Lisieux*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 161.

⁷³⁷ PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1068.

⁷³⁸ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 79.

⁷³⁹ *Tamtéž*, s. 83.

nenáležet, / neslyšet dupání, nemyslet, necítit, / být mrtev, se sebou jen nevýslovně ležet, / být navždy připraven, být dokončen a mít. / Mít, míti aspoň to, aspoň to nejnějnější, / svou volnou nicotu, snít, že se rozkládá / na krásné kostečky, být sám, být zamlklejší, / být přesně uprostřed,⁷⁴⁰ být čas, být zahrada. / Být mrtev pro ženy, být mrtev pro přátele, / být mrtev pro úzkost, být mrtev pro mrtvé, / být, ano, takto být, tak úplně a cele / a neviděti nic, co lupením se zve. / Ach, tolik tepla máš, u tebe by se spalo, / hluboko do prachu rád bych se ponořil, / z lítosti lijáků by tiše odkrápalo / štěstí, jež trpělo pro neviděný cíl.⁷⁴¹ Mistry snad působí poezie, láska, čistota až jako magické zaklínadlo, jako štít a zbraň vůči všemu cizímu a úskočnému, jako hlubina bezpečnosti proti šalebnosti a necitelnosti, proti převaze nepřátelského světa.⁷⁴² „Jsme sníh, když mlčíme. Leč v čase toho zpěvu / je náhle čisto, čisto v duši naší, / nesmírný blankyt, léto, chtěl jsi tomu, / slyš jej, ó, Pane, slyš, neodvracej se!“⁷⁴³ Ztroskotání mnoha zdánlivě neotřesitelných životních jistot vyústilo k prožívání přítomnosti a k elementárním hodnotám v konkrétním lidském osudu Jiřího Ortena. Je vnitřně opravdovým, naslouchajícím, pozorným svědkem. „Tak asi Bůh, jenž pod sebou má všecko. / Věčný je okamžik a my jsme z okamžiků. / Věčný je Bůh a my jsme z jeho kapes.“⁷⁴⁴ Na mimořádně citlivého básníka, a navíc na žida doléhala „tma bez Boha“ tíživě, byl výjimečně senzitivní a vnímavý. Zdůrazněny jsou v jeho výpovědích konstantní, nepomíjející lidské rysy a vlastnosti, napřaženost k prvním a posledním věcem člověka⁷⁴⁶747: „Je tiše, / ruce si sepne, myslí na otce, / který je mrtev již, / a potom pro mne loupá ovoce. / Jsem u ní. S ní. Jistě nás uvidíš, / Bože, ty zlý, který jsi tolik vzal. / Jaká je venku tma! Co jsem to povídal? / Ach vím, já chtěl jsem říci / za všechny hodiny, v kterých jsem sladce spal, / a za všechny své drahé spící, / že teď, kdy podzim přichází a vše i dny se krátí, / neumím býti sám jen s lampou, která svítí, / že sil jsem proso na souvrati⁷⁴⁸ / a nebudu již žíti.“⁷⁴⁹ Ortenova zdánlivá pasivita a únik není trpnou nečinností, ale spíše hluboké niterné soustředění,

⁷⁴⁰ „Zemřeli jste a váš život je skryt spolu s Kristem v Bohu.“ Kol 3, 3.

⁷⁴¹ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 138.

⁷⁴² Srov. Jan 15, 19.

⁷⁴³ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 127.

⁷⁴⁴ Srov. Gn 1, 27.

⁷⁴⁵ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 103.

⁷⁴⁶ „Nesmírně raněný, zcela bez krve, vykrváčený. Já šlapu na paty smrti své, přicházím, Bože, vyznat – ať vidím tě, či ne – svou žízeň bez konce, žízeň po Tobě, již dusím se“. Aa. Vv. *Dotek tvého ticha: Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 62.

⁷⁴⁷ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 190.

⁷⁴⁸ Srov. Mt 13, 3-9.

⁷⁴⁹ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 21.

kde se odehrává úporný boj o novou osobní i nadosobní integritu: „A vy blázni, kteří se pokoušíte umlčet naši duši, což neslyšíte, jak zpívá v mlčením svém?“⁷⁵⁰ Richard Weiner v předmluvě k Lazebníkovi napsal, že úkolem umění je vracet člověka o oné původní a později narušené nevinnosti a celistvosti, k daru bezprostředního ztotožnění se vším jsoucím.⁷⁵¹ „A umění? Aby bylo pravdivé, vtěluje se do těla a konkrétního člověka, nikoli do zaokrouhleného zohledňování toho, co si přeji dopředu slyšet či vidět (například *moje* pojetí srozumitelnosti).“⁷⁵² Básník není přívrženec chůze po žhavém železe bosýma nohama a neříká světec tomu, kdo spí na hřebíkách⁷⁵³. Uchovat si jasnou hlavu a čisté ruce. To je krédo Ortenova díla: „a já mám raději čisté ruce bez mytí“⁷⁵⁴⁷⁵⁵ Na jedné straně schopnost vnitřní harmonie, až absolutizovaná potřeba čistoty a lásky, duchovnost. Na druhé straně smysl pro realitu. Živost Ortenovy poezie spočívá v prolínání obou tendencí, jakési dvojpólovosti. A vědomí lidské pomíjivosti znamená zároveň východisko pro boj s marností, která není prostě zastírána, popřena, ale stále znovu překonávána: „Pověřím víří smrt. / Zahrady pomřely. Je zima. Z jejich dlaní / dech jedu upíjím. Pálí jak kořalka. / Ó Bože, Bože, slyš, přes všechno otloukání / nebudu dobrá písťalka!⁷⁵⁶ / Mně někdo umřel dnes, ten verš si tiše říkám, / jako bych náhle rozuměl, / že nesmí umřít, kdo po smrti jde nikam, / že nesmí, i když směl.“⁷⁵⁷ Vrcholem modlitebního zápasu s Bohem je báseň *Jeremiášův pláč* (vydaná r. 1941). Básník jménem těžce zkoušené země nepřestává Boha prosit a nepřestává doufat: „Ó přísný Pane můj / prchlivý Bože hrůzy. / Čekám, že do lásky z krutosti rozkvetěš / čekám a chvěji se, vždyť je-li světlo ve mně, / je také v bolesti, je v tobě, v tobě též!“⁷⁵⁸ Právě *Jeremiášův pláč* je výzbroj básníkovy podobná zbráním lásky žalmisty krále Davida. Je překrásnou paralelou s Pátou knihou žalmů.⁷⁵⁹ Ve výpiscích z básníkovy četby⁷⁶⁰ se často objevuje kromě Shakespeara a Kralická bible opakovaně Písmo svaté, předně Starý zákon. Židovský původ prosakuje Ortenovým pojetím víry v Boha, a uschopňuje generačně

⁷⁵⁰ *Tamtéž*, s. 191.

⁷⁵¹ Srov. KKC, č. 365.

⁷⁵² ALTRICHTER, M. *Na počátku nebyl koronavirus, ale Bůh*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 175.

⁷⁵³ „Svatí realizují Boží přítomnost mezi námi.“ *Tamtéž*, s. 179.

⁷⁵⁴ Srov. Mt 27, 24.

⁷⁵⁵ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 189.

⁷⁵⁶ *Tamtéž*, s. 193.

⁷⁵⁷ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 85.

⁷⁵⁸ *Tamtéž*, s. 94.

⁷⁵⁹ „Hospodin je ochránce nezkušených, byl jsem vyčerpán, a dopřál mi zvítězit. Můžeš opět odpočinout, moje duše, neboť Hospodin se tě zastal.“ Žl 116, 6-7.

⁷⁶⁰ Srov. ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 288.

transponovat krásu slova lidského do Slova věčného, krásu vytvářejícího.⁷⁶¹ Autor je inspirován starozákonnými postavami a jejich vztahem⁷⁶² s Bohem. Význačné místo zaujímá Jób: „Za bolest rukou, které nedosáhly / na pohlazení, víru dej⁷⁶³, / tvůj úprk v noc je příliš náhlý, / pomalu, zvolna odcházej, / za bolest duše, kterou vyplenila / odešla láska, nech mne spát / a spal a spal má malá díla / a nedopřej jim přetrvat, / za bolest hrdla zpívaného / o bolest výše, zemřít nech, / a skonávati v písni jeho, / jež hoří slavně v plamenech!“⁷⁶⁴ a Jeremiáš: „A tiše krvácím a pláči, hříšně pláči / a rouhám se, ach, vím a hlava bolí mne, / tvé milosrdenství doznívá v karabáci. / Když přicházela noc, jím přikrývali mne. / Jaké to procházky, jaké to putování!⁷⁶⁵ / Na proplakaný stud bolesti měřící. / Na vločku volnosti oceán zlého tání. / A já jsem země Tma, jsem Tvá, jsem věřící. / Modlím se do noci, modlím se k minulosti, / modlím se jiskrami, z nichž ohně rozvíjí / jednou, ach jedenkrát, až bude po úzkosti, až bude vyčerpán hněv pro symfonii, / až zloba zhrouť se, tvá zloba, Hospodine, / až budeš laskavý, až zase rozeznáš, / že trpím pro tebe⁷⁶⁶, ne pro království jiné, / že zmírám pro tebe, pro tebe v nebi až.“⁷⁶⁷ Uprostřed duchovního boje Ortenova vždy znovu vyvstává nota jiskrné chlapecké víry, té prvotní, nedotčené hranami: „Až umřu, Bože, na samotu, / vzpomeň si na čas bez krychle, / kdy nebylo jí, místo hrotů / kdy vládlo znění utichlé. / Stín lásky tvé, to byl jsem, ano, / raněn tvým světem za svůj dík, / ten, jemuž bylo darováno / tak málo, málo za tolik. / Ach, nepočítat! Běžet rychle, / v zapomenutí bez číslic / a dořeknutí za utichlé, / že žil jsem jen, že nemohl jsem víc.“⁷⁶⁸ V denících a v dopise Jindřichu Chaloupeckému se vyslovil negativně o postulátu „nahého člověka“ a uvažoval raději o „čistém člověku“. „A chytil jsem se jako spásy toho, co jste řekl tehdy u Halasů, že totiž se čeká na novou drsnost. To je něco, co vím a co chci hledat. Drsnost nebo, abych se vyjádřil oxymorem, oblé

⁷⁶¹ „u Židů jde ve velmi rozmanitých formách o náboženství, kterým je vymezen národ a jeho životní praxe na základě zjeveného Pisma a ústní tradice“ *Výklad Bible v církvi: dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1997*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 48.

⁷⁶² „člověk je bytost společenská...jsme k obrazu Božímuto stvoření, neboť Bohu je vlastní život vztahový: osob navzájem.“ ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 40.

⁷⁶³ Srov. Job 31-34.

⁷⁶⁴ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 65.

⁷⁶⁵ „Jak to zní, má se chápat v tomto duchovním putování: totiž že duše, která zůstane potmě a oslepi se ve všech svých vlastnostech a přirozených světlech, uvidí nadpřirozeně, a ta, která se chtěla opírat o nějaké světlo, tím víc oslepe a zdrží se při putování ke sjednocení.“ SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 4, 7.

⁷⁶⁶ „schopnost jaksi vzlykat diskretně v bolestech.“ ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 53.

⁷⁶⁷ ORTEN, J. *Žihaná kniha*. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 210.

⁷⁶⁸ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 143.

hrany.⁷⁶⁹ Básník zachycuje každodennost konfrontovanou s metafyzickými otázkami po posledních věcech člověka. „Do šířky mé se zuž / díky za všechno, co nebylo i bylo, / díky, že se ve mně smrti zalíbilo, / světa tohoto a oněch jiných světů, / v kterých ještě nezrozený kvetu, / děkuji ti, země, v které spočinu, / jsme příroda, když zvolna stmíváme se do večera, / není to odchod, není, jítrem bývali jsme přece, / nikoho není, kdo by mohl říci, / že zůstaneme ve tmě, že se nerozsvětlí zase / nevinnost rosy v nás.“⁷⁷⁰ Orten je tak naze osobní. Vysouvá do popředí zobrazení prostých, všedních, přirozených věcí. „Řeknu jim, že jsou kdesi ženy / lehounkým větrem odnášeny / až k dětem, spasitelům svým. (srov. Gn 3, 15) / Že je to krásné, řeknu jim.“⁷⁷¹ V posledních Ortenových básních se několikrát vynořuje rekovský motiv zpěvu, jímž člověk přesahuje své utrpení, i vlastní smrt, jako by se sám proměnil v poezii: „Když Pán Bůh tvořil svět (ach dávno už je tomu) / tu z kolíčky uhnětl kolibříka / a všemu ústa dal, oblázkům, psům i stromům. / Rty stromů, listí, které náhle vzlyká, / rty kamenů, to táhlé mlčení, / rty psů, rty bedných psů, kterými lano smýká. / Ó listí usmýkané po zemi, / ó věčná zimo skal a žebráka, jenž klečí / na mrazu almužen v naprostém šereň! / Písničko potůčků, písničko, čistá řeči, / až porozumíme, tu ze snu našeho / zrodí se nová řeč, řeč, která navždy léčí / smrtelné živého.“⁷⁷² Ortenova příznačná plachost, naprostá neschopnost sebemenší okázalosti je symbolická. Dokazuje to také verši věnovanými ženám. Své matce, která je navždy konstantou a láskou jeho života. „Ať se mi vrátí matčin klín / a slova dítěte / odejdou k němu do hlubin / od všeho zlého na světě“⁷⁷³ Nebeské Matce, která je adorovanou nadějí: „Kde je tvůj život? Když jsi bledá, / když cizí křik ti ruší sny, / tu z půdy tvé se matka zvedá, / tichosti obraz překrásný. / Má hřbitov svůj a v jejím chrámě / zemřelý malíř dosud ví / jak naříkat, jak smát se na mě. / Rozetřel věčnost do barvy. / Ó, život v křivolaké řádce, / korunovaný bez králů! / Odevzdávám se boží matce / pod starým znakem portálu.“⁷⁷⁴ „To, o čem přemýšlím, nejsou má pravá slova. Jsou jim bliž, ano, ale ta skutečná jsou někde hloub, docela ve mně a až v mém srdci.“⁷⁷⁵ Orten formuje svůj základní znak dospělosti, že nelze než vždy znovu a znovu zpochybňovat to, co se nám předkládá k věření, máme-li zůstat sami sebou. Ví

⁷⁶⁹ *Tamtéž*, s. 193.

⁷⁷⁰ *Tamtéž*, s. 129.

⁷⁷¹ *Tamtéž*, s. 22.

⁷⁷² ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 27.

⁷⁷³ *Tamtéž*, s. 9.

⁷⁷⁴ ORTEN, J. *Žihaná kniha*. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 186.

⁷⁷⁵ ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 308.

bezpečně o jedné věci. Ví, že za vším, skutečně za vším je nutno namalovat zprohýbaný otazník, který se zdá křičet a volat, který děsí a vyhrožuje, který kraluje a vítězí. Je to vždy začátek hledání ztracených věcí, pro něž je potřeba nalézt nová slova, ztracených, či jen proměněných lidí, hledání jejich nové tváře jakožto odrazu duše. Bolest z nebezpečí ztráty dítěte v sobě, která ho vede k tomu, že se neustále vrací domů⁷⁷⁶. K matce: „nic, nic, matko, jenom ty, / tma tvého života, ta něžná, teplá klenba, / tvá vnitřní krása, matko, která věčnější je, / než všechna slova, která život říká, / aby se zbavil mlčenlivé smrti.“⁷⁷⁷ A vrací se k již zesnulému otci: „U tebe teplo je, ach, to by se spalo, / hluboko do prachu ponořil bych se rád, z lítosti lijáků by tiše odkrápalo / vše nahé na těle, ten zubožený akt. / Být mrtev, tatínku, nikomu nenáležet, / neslyšet dupání, nemyslet, necítit, / být mrtev, se sebou jen nevýslovně ležet, / být navždy připraven, být dokončen a mít. / Mít, míti aspoň to, aspoň to nejvěrnější, / svou volnou nicotu, / být, ano, takto být, tak úplně a cele.“⁷⁷⁸ Všechno, co Jiří Orten uchopí svým chlapeckým srdcem, rozplývá se v odevzdanosti bez výhrad: „Kam jsem to přišel Bože jaký je to svět / a co si počnu zablouditi je těžké“⁷⁷⁹ Jiří Orten byl básníkem intenzivní, v jeho tvorbě všudypřítomné zbožnosti v silném slova smyslu. Intimní⁷⁸⁰, průzračně krystalickou víru si uchoval po celý krutě krátký čas svého života i tvorby.⁷⁸¹ Základní východisko básníkovy pojetí víry je židovské nejen původem, ale i osobní orientací na texty Starého zákona, jak již bylo zmíněno. Takto neustálý zápas o Boha⁷⁸² v Ortenových básních je pokračováním zápasu Abrahámovým, Jobovým. Stejně jako starozákonní otcové a proroci, Jiří Orten duchovním bojem roste do Boha.⁷⁸³ Pohlédl ve své opravdovosti až na dno propasti, úporně se drží „kostí víry“⁷⁸⁴, a až do poslední chvíle se brání nelidskosti: „Je trestná dálka. / Ty jí běžíš / opačně vzdalován / z unikajících stran. / Tak prchal

⁷⁷⁶ „Hluboká provázanost srdcí, třebaže v naprosté svobodě: při prioritě toho, co si přeje Otec. L. Janáček zhudebnil v cyklu *Hukvaldské písně* sbor na slova: Tatínku, maminko, Pán Bůh vám zaplat' za to, že mohu žít a milovat.“ ALTRICHTER, M. *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, s. 48.

⁷⁷⁷ ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 251.

⁷⁷⁸ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 138.

⁷⁷⁹ ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 111.

⁷⁸⁰ „já kněz, já víry ženich“ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 144.

⁷⁸¹ Srov. PUTNA, M. C. *Česká katolická literatura 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, s. 1068.

⁷⁸² „Už ani psát, už ani čísti, je příliš světla tu. Jsem jako nárek z touhy listí. Bez víry. Bez šatů.“ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 80 (Srov. Gal 5, 6).

⁷⁸³ „nejjemnější hrot duše, kde už nemůžeme konat před Bohem pletichy ani se sami obelhávat“ RAVIER, A. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. Velehrad: Refugium, 2002, s. 506.

⁷⁸⁴ Srov. ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 76.

Ježíš / za matkou, která u něj stála⁷⁸⁵ / a dívala se jen / na toho, který rozžizněn / pil smrt, jež lásku potrestala.⁷⁸⁶ Pro Ortena věřit, opravdu věřit, to znamená tolik jako z básnit Fausta nebo složit Matoušovy pašije. Všecko ostatní je přibližování se a pomoc v nouzi. Přijde-li někdo k němu, a zeptá-li se: Co mám dělat, abych mohl věřit? Zeptám se on: kde jsou tvoje vnuknutí, tvoje zjevení, kde je tvoje dílo? Víra je největší lidský výkon, řekne mu, nesmírný vzlet, troufáš si dýchat tam nahoře, kde ti bude tvoje já vyfouknuto z duše jako zrnko sazí ze zaníceného oka?⁷⁸⁷ „Čemu se báseň říká / chtěl bys to udělat? / V ústraní do hrsti vzlykat / a hodně míti rád / Slyšíš? To ona tiká / Tak zoufale si hrát / Čemu se báseň říká / chtěl bys to udělat? / Snad víš že kolikrát / jsou slova strašně lichá / Bůh ústa zamyká / nemůže více dát / Čemu se báseň říká / chtěl bys to udělat?“⁷⁸⁸ Jiří Orten upustí od sebe samého, miluje bezmezně. Neboť Pán přijímá jeho nešikovné a zdráhavé dávání. Je chatrný a slabý, tudíž silný láskou.⁷⁸⁹ Potřebuje vědět, každou minutu svých dní a nocí vědět, že je milován.⁷⁹⁰: „A byly hodiny plné Boha, toho mého, jenž je, toho mého zpěváčka.“⁷⁹¹

Bůh živí Jiřího láskou jako matka bere své hladové dítě k prsu. „Našel svou matku, kterou měl odedávna. Našel svou matku a byl velmi šťasten, že ji našel. Byla tou, k níž se lze stále vracet, tou, která stále znova přijímá s náručí široce rozevřenou.“⁷⁹² A jako dítě vzhlíží vzhůru, roste Bohu plné očekávání. „Počátek je v bázni a konec je v radosti. Mezi tím, mezi tím jsme my, mezi tím ztraceni a takřka odhodláni porozumět onomu ztracení.“⁷⁹³ Jiří je biblickým Jóbem, zakoušejícím nejnaterněji Lásku v utrpení. „Věřu, znamenáš si na mě trpké věci“⁷⁹⁴ „z Kristových ran crčela krev a dodnes ji vidíme, neboť nesmyje ji žádný déšť, žádný prach ji nepopráší, žádný vítr neodvane.“⁷⁹⁵ „Job a jiní bibličtí velikáni (podobně jako ti běžní smrtelníci, které žádné dějiny nevzpomenou) se rovněž s Pánem hádají, ale je tam respekt vůči tomu, co On řekne. Jde o očekávání, báseň, aby tam nezavládlo chladné, logické: nebojím

⁷⁸⁵ Srov. LAURENTIN, R. *Pojednání o Panně Marii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 137.

⁷⁸⁶ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 68.

⁷⁸⁷ Srov. ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 121.

⁷⁸⁸ ORTEN, J. *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, s. 10.

⁷⁸⁹ Srov. 2 Kor 12, 10.

⁷⁹⁰ Srov. ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 244.

⁷⁹¹ *Tamtéž*, s. 11.

⁷⁹² ORTEN, J. *Prózy II*. Praha: Mladá fronta, 1987, s. 219.

⁷⁹³ *Tamtéž*, s. 178.

⁷⁹⁴ Job 13, 26.

⁷⁹⁵ ORTEN, J. *Prózy II*. Praha: Mladá fronta, 1987, s. 68.

se Tě.⁷⁹⁶ „Modlím se k Bohu. Bůh je, všichni to říkají. Jenomže se o něm nesmí mnoho mluvit.“⁷⁹⁷ „Jak je v nás silně zpřítomněný strach o naše útlé ego, které se nechce nechat milovat tak, jak si to právě (v náš prospěch) horoucně přeje Pán!“⁷⁹⁸ Jiří je dítětem v Boží náruči. Dříve, než u dětí začnou fungovat smysly, ony dopředu tuší čistotu svého srdce. Poznají faleš i opravdivost. Poznávají, že srdce není jen cit, ale celková zralost svěřená nám Pánem, kterou buďto ztratíme, nebo rozvineme.⁷⁹⁹ „Vědět, že v Tobě najdu sebe, vždyť v Tobě jsem vždy byl, všechno, co ve mně děje se, přetvoř v mé dovršené bytí.“⁸⁰⁰ „V otázkách je již přítomný Odpovídající Pán.“⁸⁰¹ Jak ztrácíme pravdivost dětství, zranění a unavení v naší dospělosti, mnohé se začíná jevit jako neověřitelné. Nermoutí nás, že ztrácíme duchovní svobodu shledávat, jak věci do sebe úchvatně zapadají.⁸⁰² „Jakoby nevtíravě, ale přesto bolestínsky si vrkáme svoje témata o tom, jak jsme těmi či oněmi přehlíženi a v našem apoštolátu pro věci Boží vesměs nedocenení, přičemž nám Ježíš vykládá o tom, jak žije kříž světa (srov. *Mk 9, 30n*).“⁸⁰³ „Ach, jak temné toto spočinutí na srdci Božím, kdy zlatě sladký záchvěv Jeho nitra, vrací mi hravě živé dětství, v němž zobou ptáčata!“⁸⁰⁴ Takové je srdce Jiřího Ortena, dětské a odevzdané do milující náruče navždy. Pokojné, čisté, žehnající. „Dobrota nevyčítá, neživí v sobě vzpomínku na nespravedlnost, nesestavuje protiargumentace: je to svoboda, pokoj a radost zároveň.“⁸⁰⁵ Čím více zkoušek, nepochopení a utrpení v lásce Jiří snáší, tím více mu Pán dává pocítit svou přítomnost, zakouší Jeho podporu. Čím více jsme samo sobě soudci a obžalováváme se, tím více se stává milosrdnějším a mlčenlivějším.⁸⁰⁶ „Načpak slova. Dlouhá prázdnota zde nedostává své naplnění. Čím dál obtížněji dobýváš ze sebe výraz, jakýkoli výraz, slovo, měkneš a odumíráš. Jsem němý, déšť mne zcela promočil a není mi líto ničeho.“⁸⁰⁷ Jiří stále dýchá Pánovo srdce. Nelze jiné než Pánovo: jako cedník, plné ran. Stojí na místě, které mu Pán určil. Jeho věrnost a stálost je

⁷⁹⁶ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 39.

⁷⁹⁷ Srov. ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 308.

⁷⁹⁸ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 39.

⁷⁹⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 447.

⁸⁰⁰ Aa. Vv. *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 49.

⁸⁰¹ Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 328.

⁸⁰² ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 448.

⁸⁰³ ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 502.

⁸⁰⁴ Aa. Vv. *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 56.

⁸⁰⁵ ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 436.

⁸⁰⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 14.

⁸⁰⁷ Srov. ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 174-175.

potvrzením jeho lásky.⁸⁰⁸ „Dnešní svět zapuzuje utrpení do anonymity a nevyjádřitelnosti. Všude se staví na vnějším optimismu, ale přesto je lidem uvnitř úzko, jsou v ohrožení, v nejistotě, trpí, tápají v hluboké tmě, bojí se smrti, jsou nešťastní a mají skoro patologicky vytvořené vnímání bolesti, velkou citlivost na ni.“⁸⁰⁹ Jiří denně počítá s duchovní realitou. Vnitřně o ni usiluje. Nechce se spolehnout jen na psychickou, duševní oblast. Třebaže se v díle nejeví prvoplánově vyrovnaně, hodnoty vyhodnocuje ve vztahu k nadčasové realitě. Nežije si spokojeně v ustáleném koridoru vlastního plánování.⁸¹⁰ „Ono jádro, šťavnaté a zdravé, jež má duše skrývala, skrývá a Bůh dá ukryje před červy, je posud na svém místě. Cesta půjde přes výmoly k nejvyšší možné dokonalosti. Miluji stud, jenž mně dosud zbyl, setrval.“⁸¹¹ Jiří je veden vášní i protivenstvím vůči Božství, bez nichž v člověku neexistuje mystický život. Jakožto pravý Žid sebe obětoval za soudce nad světem a žalobcem před Bohem.⁸¹² Jako dítě se tázal svého Rodiče, a dostávalo se mu odpovědi. V těchto však nehledal ani tak pravdu, jako důvěrně usiloval vždy jen o věrnost Pravdivému.⁸¹³ Slovo mu vtěluje do jeho tělesnosti hlad po Něm samém.⁸¹⁴

ZÁVĚR

Básník je pozván zachytit ve vši čistotě své pravé zvuky. Vždyť rozvoj poetického ducha značí otevření a obohacení vnitřního sluchu.⁸¹⁵ Poezie je dokonalé poznání člověka.⁸¹⁶ Také je skrze poznání člověka poznáním světa. Pravá poezie je především ovládnutí rytmu, jenž je hybným a utvářejícím principem lidského vnitřního života. Tak se člověk jejím vyjádřením duchem připojuje k celosvětovému mystériu. Nejvyšším zákonem poezie je tudíž harmonie. Pravá lyrika vždy každyčká nesoulad naladí do souladu.⁸¹⁷ Člověk milující Boha musí rozpoznávat, jaké světlo z nebe přináší velká poezie. Ta nezačíná tam, kde se objevila tragičnost a trýzeň. Poznal, že i krajní vážnost skrytá v Bohu je ryzí, nevinná, vlídná a naprosto

⁸⁰⁸ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 65.

⁸⁰⁹ Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 248.

⁸¹⁰ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 179.

⁸¹¹ ORTEN, J. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1992, s. 144-145.

⁸¹² Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 84-85.

⁸¹³ Srov. Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 395.

⁸¹⁴ Srov. Aa. Vv. *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 39.

⁸¹⁵ Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 121.

⁸¹⁶ *Tamtéž*, s. 121.

⁸¹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 121.

vyrovnaná. Zažil onu blaženu svobodu nebe, jež převyšuje neskonale všechny podoby nedokonalosti. Ví, že toto je opravdu jediná solidní věc. Duch svatý přirozeně skrze modlitbu probouzí v člověku, a posiluje, smysl pro zodpovědnost za poezii a její chápání. Má pak jedinečnou možnost: naslouchat líbeznému a osvobozujícímu slovu poezie. Naše úvaha o poezii je dnes velmi potřebná. Navazuje totiž přímo na otázky člověka po jeho spáse.⁸¹⁸ Básník však nesmí slovo zabíjet. Vždy musí pamatovat na to, že poezie sama o sobě je náboženské působení a askeze nejposvátnější.⁸¹⁹ Taková asketická toužící láska bez konce je vášnivá, a takový je prázeklad naší religiozity, naší víry.⁸²⁰ Člověk ve svém vzdorování Bohu odpadl od Logu, od Jediného Slova. Ale žije jako zrno zakopané do temné země. Ví ale také, že „splyneme, když oba vstaneme z mrtvých: já v Tobě a Ty ve mně“^{821, 822} Jde tedy vždy jen o konkrétního člověka. Jde o jediné: „Nepřehlédnout tvář, uvidět stojícího, nehodnotit tuctově, ale přistoupit se zvláštním zájmem o jedince! Kdo odposlouchal puls Pánova Srdce, slyší tlukot srdce slyší tlukot srdce člověka vedle sebe.“⁸²³ V srdci každého člověka je obsažen celý svět, protože je v něm přítomný Pán. Vtěluje se do všeho, co prožíváme, a ten již zvítězil⁸²⁴. To je největší úspěch lidského života: Bůh je vždy se mnou.⁸²⁵ „V Ježíšově srdci je začátek i konec světa.“⁸²⁶ Bez předchozí touhy poznávat Pánovo Srdce nepochopíme pulz srdce lidského. V srdci člověka je plnější Boží svoboda. Svoboda pro Srdce Ježíšovo, pro Žebráka Lásky, který touží naše srdce stále proměňovat posvěcovat, naplňovat svým vítězným Duchem.⁸²⁷ „Malé, dětské srdce, Ježíš vánoční, bije ohromnou láskou k celému světu: již v Dítěti je obsažen celý svět. Tak lze žít srdcervoucí lásku k celému stvoření.“⁸²⁸ Srdce člověka je plod, který zraje. Víra pak je plodem zralého lidského srdce. „Srdce Ježíšovo, odvěká touhu všeho tvorstva.“⁸²⁹ Příchod našeho Utěšitele, tedy duchovní vzrůst lidstva, již vyhlíží jediné omilostněná tvorba nové lidské tvárnosti a nové lidské přirozenosti. Ta, jež vidíme ve svatých jako v předobrazech vytouženého a

⁸¹⁸ Srov. Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 289.

⁸¹⁹ Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 122.

⁸²⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 136.

⁸²¹ *Tamtéž*, s. 137.

⁸²² Srov. *Tamtéž*, s. 137.

⁸²³ Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 451.

⁸²⁴ „A to vítězství, které přemohlo svět, je naše víra.“ 1 Jan 5, 4.

⁸²⁵ Srov. ALTRICHTER, M. *Hledání jakosti*. Velehrad: Refugium, 2017, s. 13.

⁸²⁶ *Tamtéž*, s. 12.

⁸²⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 130.

⁸²⁸ *Tamtéž*, s. 73.

⁸²⁹ *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 91.

konečného sjednocení Boha s člověkem. Taková tvorba, takové dílo, které doslova nadlidsky vzdoruje staré přirozenosti.⁸³⁰ Byli bychom neceliství, kdybychom se stále domnívali, že snad existuje ještě jiná svoboda než ta, která tvoří službu Duchu.⁸³¹ „Trojiční Bůh je společenstvím lásky a rodina je jeho živoucím odrazem. Objasňují to slova svatého Jana Pavla II.: „Náš Bůh ve svém nejniternejším tajemství není samotou, nýbrž rodinou, poněvadž v sobě má otcovství, synovství a podstatu rodiny, kterou je láska. Touto láskou je v božské rodině Duch svatý.“⁸³² Betlémská kolébka totiž umožňuje rodit nekonečná slova, jestli-že v tomto Městě zahlédneme Pánův život uprostřed naší historie, tudíž i současnosti. Jestli-že slova nevyšla z Boha, z jeho požehání a přítomnosti, bez živého Pána nevydají skutečnou nekonečnost. Verše proto musejí být otevřené.⁸³³ Musejí znít očekáváním. Tím, že Pána čekáme, tak očisťujeme touhy a prohlubujeme vztah, aby plněji On přicházel.⁸³⁴ „Při pohledu na krásné Dítě nemáme potřebu zaobírat se Zlým.“⁸³⁵ Unesu-li obvinění, že jsem mino svět, a zároveň moje srdce pro tento svět tiše hoří a puká, konečně Pán může tímto srdcem procházet a jednat.⁸³⁶ „Poetické slovo vyzývá tedy Boží slovo.“⁸³⁷

⁸³⁰ Srov. IVANOV, V. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, s. 510-511.

⁸³¹ Srov. *Tamtéž*, s. 48.

⁸³² FRANTIŠEK. *Amoris lætitia*. Praha: Paulínky, 2017, čl. 11.

⁸³³ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 254.

⁸³⁴ Srov. ALTRICHTER, M. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, s. 506-507.

⁸³⁵ Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k otázkám víry*. Velehrad: Refugium, 2020, s. 330.

⁸³⁶ Srov. ALTRICHTER, M. *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 346.

⁸³⁷ Aa. Vv. *Slyšet slovo – kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, s. 315.

RESUMÉ

Tato rigorózní práce se zabývá pojetím víry ve vybraném díle některých autorů české spirituální poezie 20. století. První dvě kapitoly *Česká katolická literatura 20. století* a *Spirituální poezie české katolické literatury 20. století* určují kontext poezie některých básníků skrze ohraničení pojmu spirituální poezie. Ve třetí páteřní kapitole *Pojetí víry ve vybraném díle některých autorů české spirituální poezie 20. století* chronologicky ve vybraném díle Jana Zahradníčka, Václava Renče, Bohuslava Reynka, Vladimíra Vokolka, Vladimíra Holana a Jiřího Ortena provádí spirituální analýzu vybraných děl těchto básníků se zaměřením na pojetí víry v díle jednotlivých autorů a sleduje působení Pána v životě pojednávaného. Na základě výsledků předešlých tří kroků uzavírá, že Bůh se každého z nás zaživa dotýká zcela intimně a individuálně. Poezie odpovídá našemu zdravému bytí, a opravdový básník žije osobní transcendentálie. Pravdivé umění se vtěluje do těla a konkrétního člověka. Pána je potřeba do díla pozvat. Paralelně ukazuje, jak slova básnická se sbíhají v jedno krásné Slovo, v Srdce, jež je klíčem ke světu i k životu.

RESUMÉ

This rigorous thesis focuses on faith conception in a selected work of some of the 20th century Czech spiritual poetry authors. The first two chapters of the *Czech catholic literature of the 20th century* and *the 20th century catholic spiritual poetry* determine some of the authors' faith concept through the so called spiritual poetry. In the third and the backbone chapter, *Faith conception in a selected work of some of the 20th century siritual poetry authors*, chronologically analyzes the works of Jan Zahradníček, Václav Renč, Bohuslav Reynek, Vladimír Vokolek, Vladimír Holan and Jiří Orten focusing primarily on each author's faith conception and the Lord's impact and influence on the life of the addressed. Upon the results of the three previous steps taken it concludes that the Lord touches and influences every single individual in a very intimate and individual way. Poetry correspondends with our healthy being and a real poet lives his or her personal transcendental live. Real art incorporates into your body. The Lord needs to be invited in your piece of art. It collaterally shows you how poetry wording comes together in this beautiful Word, the Heart which is the key to the world and life.

LITERATURA

1. Dokumenty, encykliky

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*, encyklika o křesťanské lásce ze dne 25. 12. 2005; český překlad – Praha: Paulínky, 2009. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

—. *Caritas in veritate*, encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě ze dne 29. 6. 2009; český překlad – Kostelní Vydří 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9.

—. *Sacramentum caritatis*, posynodální apoštolská exhortace o Eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve ze dne 22. února. 2007; český překlad – Praha: Paulínky, 2007. 101 s. ISBN 978-80-86949-32-1

—. *Encyklika o křesťanské naději Spe salvi* (ze dne 30. listopadu 2007). Praha: Paulínky, 2008. 63 s. ISBN 978-80-86949-41-3.

BIBLE. PÍSMO SVATÉ STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985.

Canticum Bohemiae antiquissimum, Praha: Cimelia Bohemica; 1969, Vol. 7.

DENNÍ MODLITBA CÍRKVE. Praha: Česká liturgická komise, 1987. 1863 s.

DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, (ze dne 21. listopadu 1964). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

—. Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum*, (ze dne 18. listopadu 1965). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

—. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

FRANTIŠEK. *Amoris laetitia*, posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině ze dne 8. 4. 2016; český překlad – Praha: Paulínky, 2017. 232 s. ISBN 978-80-7450-225-5.

JAN PAVEL II. *Encyklika o životě, který je nedotknutelné dobro Evangelium vitae* (ze dne 25. března 1995). Praha: Zvon, 1995. 80 s. ISBN 80-7113-139-3.

—. Encyklika o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve *Redemptoris Mater* (ze dne 25. března 1987), Praha: Zvon, 1995. 45 s. Praha: Zvon, 1995. 80 s. ISBN 80-7113-139-3.

KANCIONÁL, společný zpěvník českých a moravských diecézí, vydání pro olomouckou arcidiecézi, Praha: Zvon, 1999. 718 s. IBSN 80-7113-135-7.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s. IBSN 80-7192-488-1.

KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Kostelní Vydří, 2008, 534 s. IBSN 978-80-7195-014-1.

MATKA PÁNĚ: PAMÁTKA – PŘÍTOMNOST – NADĚJE: LIST MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÉ MARIÁNSKÉ AKADEMIE ADRESOVANÝ TĚM, KDO SE ZABÝVAJÍ MARIOLOGIÍ. Kostelní Vydří 2003. 168 s. IBSN 978-80-7192-762-4.

MISÁL NA NEDĚLE A VÝZNAČNÉ DNY LITURGICKÉHO ROKU. Kostelní Vydří 2008. 836 s. IBSN 978-80-7195-089-9.

PAVEL VI. *Apoštolská exhortace o hlásání evangelia Evangelii nuntiandi*, (ze dne 8. prosince 1975). Praha: Zvon, 1990. IBSN 80-7113-159-8.

—. Encyklika o rozvoji národů *Populorum progressio* (ze dne 26. března 1967). Praha: Zvon, 1996. 28 s. IBSN 80-7113-154-7.

VÝKLAD BIBLE V CÍRKVI: *dokument Papežské biblické komise ze dne 15. dubna 1993*. Kostelní Vydří 2007. 111 s. IBSN 978-80-7195-133-9.

2. Slovníky, encyklopedie

ALLMEN, JEAN-JAQUES VON a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987. 360 s.

BEINERT, WOLFGANG. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM s. r. o., 1994. 477 s.

ELIADE, MIRCEA a kol. *Encyklopedie mystiky I*. Praha: Argo, 2000, 330 s. IBSN 80-7203-267-4.

FIORES, STEFANO DE – GOFFI, TULLO, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1295 s. IBSN 80-7192-338-9.

RAHNER, KARL – VORGRIMLER, HERBERT (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, 439 s. IBSN 80-7113-212-8.

3. Použitá literatura

Aa. Vv. *Antologie české literatury 20. století k tématům víry*. Velehrad: Refugium, 2015, 782 s. IBSN 978-80-7412-220-0.

- . *Dotek tvého ticha. Výběr ze španělské mystické poezie*. Velehrad: Refugium, 2020, 101 s. ISBN 978-80-7412-369-6.
- . *Slyšet slovo — kázeň ducha*. Velehrad: Refugium, 2018, 325 s. ISBN 978-80-7412-291-0.
- ALTRICHTER, MICHAL. *Člověk a víra*. Velehrad: Refugium, 2015, 730 s. ISBN 978-80-7412-212-5.
- . „*Duchovní*“ a „*duševní*“. Velehrad: Refugium, 2003, 320 s. ISBN 80-86715-02-7.
- . *Hledání jakosti*. Velehrad: Refugium, 2017, 132 s. ISBN 978-80-7412-268-2.
- . *I v nebi o nás vědí. Rozpravy o duchovním životě*. Velehrad: Refugium, 2020, 103 s. ISBN 978-80-7412-381-8.
- . Leoš Janáček a žena. In: ALTRICHTER, M. a kol. *Otázky české spirituality*. Olomouc: Centrum Aletti, 2001, 102 s. ISBN 80-86045-75-7
- . *Na počátku nebyl koronavirus, ale Bůh*. Velehrad: Refugium, 2020, 186 s. ISBN 978-80-7412-362-7.
- . „Osoba“, „osobnost“, „osobitost“. In: ALTRICHTER, M. a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad: Refugium, 2004, 136 s. ISBN 80-86086715-32-9.
- . *Průručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, 141 s. ISBN 978-80-86715-00-1.
- . *Sycení útěšná*. Velehrad: Refugium, 2010, 93 s. ISBN 978-80-7412-042-8.
- . *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, 127 s. ISBN 978-80-7412-023-7.
- . *Vychází z výsosti*. Velehrad: Refugium, 2012, 247 s. ISBN 978-80-7412-342-9.
- . *Vyprávění o Desateru*. Velehrad: Refugium, 2014, 98 s. ISBN 978-80-7412-329-0.
- . *Vyprávění o svátostech*. Velehrad: Refugium, 2019, 111 s. ISBN 978-80-7412-326-9.
- . *Žije mezi námi*. Velehrad: Refugium, 2015, 239 s. ISBN 978-80-7412-218-7.
- . *Žijeme v době papeže Františka*. Velehrad: Refugium, 2018, 442 s. ISBN 978-80-7412-289-7.
- AMBROS, PAVEL. *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium, 2003, 459 s. ISBN 80-86715-11-6.
- AUGUSTIN, SV. *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Krystal, 1948. 137 s.
- . *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 562 s. ISBN 80-7017-144-8.

- BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998. 180 s. ISBN 80-85959-17-8.
- BIANCHI, ENZO. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 197 s. ISBN 978-80-7195-326-5.
- BIČ, MILOŠ. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, 1992, 213 s. ISBN 80-85013-25-8.
- BONAVENTURA, SV. *Putování mysli do Boha: Itinerarium mentis in Deum*. Praha: Krystal OP, 2017, 117 s., ISBN 978-80-7575-021-1.
- DELBRELOVÁ, MADELEINE. *Člověk mezi vírou a ateismem*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, 153 s., ISBN 978-80-7195-800-0.
- DIONYSIOS AREOPAGITA. *Listy O mystické theologii*. Praha: OIKOYMENH, 2005. 195 s. ISBN 80-7298-157-9.
- DOSTOJEVSKIJ, FJODOR MICHAJLOVIČ. *Idiot*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986, 543 s. 26-041-86.
- . *Zločin a trest*. Praha: Lidové nakladatelství, 1988, 434 s. 26-015-88-13-32.
- GAUCHER, GUY. *Životopis Terezie z Lisieux*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 223 s. ISBN 80-7192-181-5.
- GEORGES, P. O.C.D. *Spiritualita Karmelu*. Praha: Zvon, 1991.
- GUITTON, JEAN. *Mlčení o podstatném*. Brno: Petrov, 1992, 61 s., ISBN 80-85247-28-3.
- HALBERTŠTÁT, JIŘÍ. *Stavitelé chrámu poezie*. Praha: Kriegl, 2010, 151 s., ISBN 978-80-86912-46-2.
- HALDAS, GEORGES – HERRERA PETERE, JOSÉ. *Sommets de la littérature espagnole III. Sainte Thérèse d'Avila; Lazarillo de Tormés; Christophe Colomb*. Lausanne: Rencontre, 1961c.
- HERBSTTRITH, WALTRAUD. *Prodlévání před Bohem s Terezii z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein*. Kostelní Vydří, 1994. ISBN 80-85527-66-9.
- HEVENESI, GABRIEL. *Jiskry sv. Ignáce*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2005. 412 s. ISBN 80-86953-00-9.
- HOMÉROS. *Homér Odysseia*. Praha: Odeon, 1984, 355 s.
- HOPKINS, GERARD MANLEY. *Jsem výšleh z ohně k ohni*. Velehrad: Refugium, 2016, 127 s. ISBN 978-80-7412-229-3.

- IGNÁC Z LOYOLY. *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, 470 s. ISBN 80-86715-42-6.
- IVANOV, VJAČESLAV. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, 573 s. ISBN 80-7412-046-6.
- JAN OD KŘÍŽE, SV. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 334 s. ISBN 80-7192-420-2.
- *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří, 2001. ISBN 80-7192-435-0.
- JUAN DE LA CRUZ, SAN. *Poesía*. Madrid: Cátedra, 1993, 293 s. ISBN 84-376-0410-9.
- *Poesía completa y comentarios en prosa*. Buenos Aires: Planeta, 2000, 419 s. ISBN 84-08-03611-4.
- HOJDA, JAN, ED. *Maria z Nazareta: plnost člověka a jádro Církve*. Svitavy: Trinitas 2003, 176 s., ISBN 80-86036-91-X.
- HOLAN, VLADIMÍR. *Bolest*. Praha: Československý spisovatel, 1965, 176 s., 22-023-65.
- *Dokumenty*. Praha: Paseka, 2001, 228 s., 80-7185-428-X.
- *Jeskyně slov. Sebrané spisy Vladimíra Holana svazek I*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, 284 s., 01-117-65.
- *Na celé ticho. Sebrané spisy Vladimíra Holana svazek IV*. Praha: Odeon, 1977, 403 s., 01-043-77.
- *Na sotnách*. Praha: Československý spisovatel, 1967, 204 s., 22-013-67.
- *Propast propasti. Sebrané spisy Vladimíra Holana svazek V*. Praha: Odeon, 1982, 472 s., 01-031-82.
- *Tereška Planetová*. Praha: Československý spisovatel, 1956, 38 s., 22-013-24.
- IVANOV, VJAČESLAV. *Subjekt a kosmos*. Velehrad: Refugium, 2010, 573 s. ISBN 978-80-7412-046-6.
- KADLEC, JAROSLAV. *Dějiny katolické církve III*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. 499 s. ISBN 80-7067-285-4.
- KEMPENSKÝ, TOMÁŠ. *Čtyři knihy o následování Krista*, Cesta, Brno 2001. 279 s. ISBN 80-7295-019-3.
- LAURENTIN, RENÉ. *Pojednání o Panně Marii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 195 s. ISBN 80-7192-728-7.
- MERTLÍK, RUDOLF. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Argo, 2014, 508 s. ISBN 978-80-257-1087-6.

- ORTEN, JIŘÍ. *Modrá kniha*. Praha: Český spisovatel, 1994, 344 s., ISBN 80-202-0490-3.
- . *Prózy II*. Praha: Mladá fronta, 1999, 232 s., ISBN 80-204-0795-2.
- . *Veliké stmívání*. Praha: Odeon, 1987, 196 s., ISBN 01-055-87.
- . *Žihaná kniha*. Praha: Český spisovatel, 1993, 304 s., ISBN 80-202-0421-0.
- OVEČKA, JAROSLAV. *Spisy sv. Jana od Kříže. Sv. III. Duchovní píseň*. Olomouc: Krystal, 1942. 434 s.
- . *Úvod do mystiky*. Praha, 1948. 471 s.
- PACOMIO, LUCIANO – VANETTI, PIETRO, *Malý biblický slovník*. Praha: Portál, 1992. 62 s. ISBN 80-85282-22-4./
- PALÁN, ALEŠ A VOKOLEK, VLASTIMIL. (EDS.) *Petrkovu s láskou*. Praha: Katolický týdeník, 2014, 135 s., ISBN 978-80-7195-35-6.
- POSPÍŠIL, C. VÁCLAV. *Jako v nebi, tak i na zemi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 590 s. ISBN 978-80-85929-99-7.
- . *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 415 s. ISBN 80-7195-000-9.
- RAHNER, KARL – WELTE, BERNHARD. *Novou odvahu k ctnosti*. Praha: Vyšehrad, 1998, 147 s. ISBN 80-7021-173-3.
- RATZINGER, JOSEPH. *Úvod do křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7185-012-7.
- RAVIER, ANDRÉ. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. Velehrad: Refugium, 2002, 539 s. ISBN 80-86045-97-8.
- RENČ, VÁCLAV. *Hlas Páně tříští cedry: knihy žalmů v překladu Václava Renče*. Třebíč: Blok, 2001, 422 s. ISBN 80-7268-093-5.
- . *Malborgův dům*. Svitavy: Trinitas, 2001, 81 s., ISBN 80-86036-64-2.
- . *Popelka nazaretská*. Brno: Blok, 1991, 82 s., ISBN 80-7029-035-8.
- . *Skřivani věž*. Praha: Melantrich, 1970, 86 s.
- . *Ve spleti větví čtu tvá ramena*. Svitavy: Trinitas, 2011, 88 s., ISBN 978-80-86885-24-7.
- REYNEK, BOHUSLAV. *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 2009, 733 s., ISBN 978-80-901926-5-2.
- . *Odlet vlaštovek*. Praha: BB art, 2002, 70 s., ISBN 80-7257-742-5.
- . *Ostny v závoji*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002, 127 s., ISBN 80-7185-519-7.

- . *Pod prahem svítá*. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2012, 90 s., ISBN 978-80-87595-08-4.
- . *Rybí šupiny; Rty a zuby; Had na sněhu*. Praha: Vyšehrad, 1990, 167 s., ISBN 80-7021-041-9.
- . *Vlídne vidiny*. Praha: Odeon, 1992, 260 s., ISBN 80-207-0333-0.
- RILKE, RAINER MARIA. *Sonety Orfeovi*. Brno: Jan V. Pojer, 1937, 63 s.
- RUPNIK, MARKO I. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Refugium, 2001. 113 s. ISBN 80-86045-69-2.
- . *Až se stanou umění a život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, 65 s. ISBN 978-80-86045-06-4.
- ŘÍHA, KAREL. *Bůh vždy větší*. Velehrad: Refugium, 2010, 109 s. ISBN 978-80-7412-050-3.
- SHAKESPEARE, WILLIAM. *Sonety*. Praha: BB art, 2001. 158 s. ISBN 80-7257-512-0.
- SHELDRAKE, PHILIP. *Spiritualita a historie*. Brno: CDK, 2003, 232 s. ISBN 80-7325-017-9.
- SCHULZ, KAREL. *Kámen a bolest*. Praha: Československý spisovatel, 1989. 816 s. 601/22/856, 22-006-89.
- SKALICÝ, KAREL. *Po stopách neznámého Boha*. Svitavy: Trinitas, 2003, 164 s., ISBN 80-86036-75-8.
- SUDBRACK, JOSEF. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 150 s. ISBN 80-85527-63-4.
- ŠERÝCH, JIŘÍ, MED, JAROSLAV *Bohuslav Reynek Korespondence*. Praha: Karolinum, 2012, 859 s., ISBN 978-80-246-1861-6.
- ŠPIDLÍK, TOMÁŠ. *Duchovní jednota nové Evropy*. Velehrad: Refugium, 2007, 145 s., ISBN 978-80-86715-78-0.
- . *Duše poutníka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 228 s. ISBN 80-7192-828-3.
- ŠPIDLÍK, TOMÁŠ – RUPNIK, MARKO IVAN. *Nové cesty pastorální teologie*. Velehrad: Refugium, 2008, 656 s. ISBN 978-80-86715-97-1.
- . *Otčenáš*. Velehrad: Refugium, 2019, 161 s., ISBN 978-80-7412-327-6.
- . *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, 471 s. ISBN 80-76715-34-5.
- . *Svatý rok milosrdenství*. Velehrad: Refugium, 2015, 407 s. ISBN 978-80-7412-228-6.

- . *Vědy – umění – náboženství. Protiklad nebo soulad?* Velehrad: Refugium, 2009, 145 s., ISBN 978-80-7412-037-4.
- . *Vnitřně zakoušet: Eseje pro duchovní cvičení.* Velehrad: Refugium, 2009, 391 s. ISBN 978-80-7412-028-2.
- . *Znáš Otce, Syna i Ducha svatého?* Velehrad: Refugium, 2005, 176 s. ISBN 80-86715-45-0.
- TERTULIÁN. *Opera omnia. Tomus I.* Parisiis: Garnier Fratres, 1879, 1471 s.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ, SV. *Theologická summa.* Přel. Emilián Soukup a kol. 1. vyd. Olomouc: Krystal, 1937. I. sv. Přel. z: *Summa theologiae.*
- VÍCHA, JIŘÍ. *Verše psané pro mlčení...* Velehrad: Refugium, 1997, 127 s. ISBN 978-80-86045-12-9.
- VLKOVÁ, GABRIELA IVANA, *Slovo Boží a slovo lidské.* Olomouc, UP 2004, 159 s. ISBN 80-244-0786-8.
- Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné (Jób až Píseň písní).* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 822 s. ISBN 80-7192-240-4.
- VOKOLEK, VLADIMÍR. *Anekdotický, anonymní lid (Hic iacet): poémy o komunistickém puči psané 1948-1950.* Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, 85 s. Sešity Knihovny Václava Havla 1/2011. ISBN 978-80-87490-02-0.
- . *Mezi ohněm a vodou.* Brno: Atlantis, 1998, 309 s. ISBN 80-7108-170-1.
- WOODS, RICHARD. *Mystika a proroctví.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 183 s. ISBN 80-7192-881-X.
- ZAHRADNÍČEK, JAN. *Čtyři léta.* Praha: Československý spisovatel, 1969, 112 s. 22-071-69.
- . *Jeřáby.* Praha: Československý spisovatel, 1966, 84 s. 22-125-66.
- . *Ó každý má svůj vrub...* Praha: BB art, 2005, 139 s. ISBN 80-7341-444-9.
- .. *Pod bičem milostným.* Praha: Vyšehrad, 2007, 65 s. ISBN 978-80-7021-868-6
- . *Pozdravení slunci.* Brno: Blok, 1991, 80 s., ISBN 80-7029-033-1.
- . *Žíznivé léto.* Brno: Blok, 1991, 72 s., ISBN 80-7029-032-3
- ZVĚŘINA, JOSEF. *Teologie agapé – Dogmatika II.* Praha: Scriptum, 1994, 465 s. ISBN 80-85528-20-7.

SEZNAM ZKRATEK

Aa. Vv. – různí autoři

DV – *Dei verbum*, dogmatická konstituce 2. vatikánského koncilu o Božím zjevení

EV – *Evangelium vitae*, encyklika Jana Pavla II. o životě, který je nedotknutelné dobro

GS – *Gaudium et spes*, pastorální konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě

KKC – *Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001

KSNC – *Kompendium sociální nauky církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008

LG – *Lumen gentium*, dogmatická konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi

S. Th. – *Summa theologiae* Tomáše Akvinského